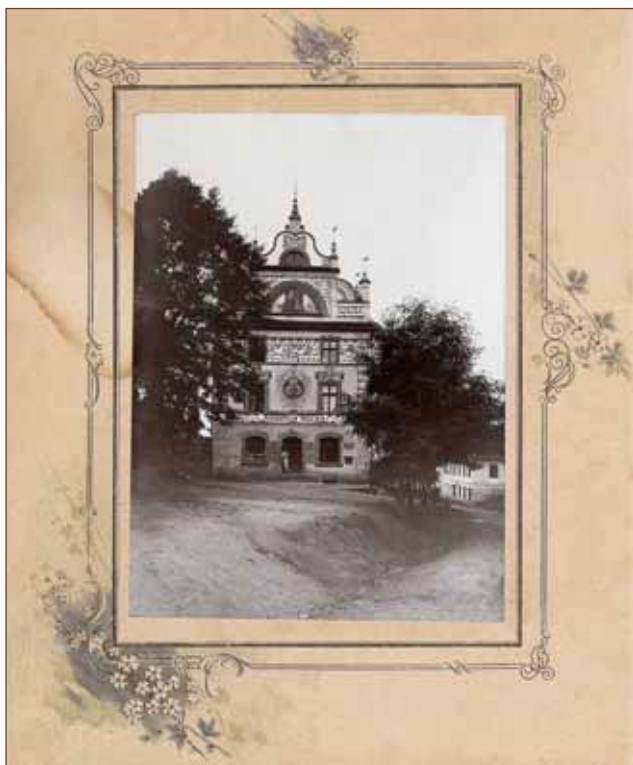

Týnec očekává příjezd prvního vlaku 18. 1. 1897 (Městské muzeum Týnec nad Sázavou)

Dům „U Micků“ kolem r. 1900 (Městské muzeum Týnec nad Sázavou)

a záložní spolek, prvním starostou byl František Kulík, mlynář z Podělus.

Důležitý byl i stavební rozvoj obce v tomto období. V roce 1899 byla postavena nová školní budova. Ve stejném roce byl postaven dům „U Micků“, který má fasádu a východní průčelí vyzdobené freskami a sgrafity od akademického malíře V. Klusáčka. Dům byl postaven v novorenesančním slohu. Na přelomu 19. a 20. století přibývalo v Týnci rychle i rodinných domů, což dokazuje i demografický vývoj. Stavební změny proběhly i u sakrálních památek. Kostel sv. Šimona a Judy v Týnci byl v roce 1902 opraven, z této doby je také hlavní oltář. Architektonicky významný kostel sv. Kateřiny v Chrástu byl opraven a z části přestavěn v roce 1888.

Školství, kultura a spolkový život

Vývoj školy v Týnci nad Sázavou je podrobně popsán v kapitole o školství. V období let 1848–1914 je třeba zmínit školní rok 1874/75 – rozšíření dvoutřídní obecné školy o třetí třídu, 1878/79 – ke školnímu obvodu připojen Chrást, 1881/82 – rozšířena obecná škola o jednu třídu pobočnou (pobočka při 1. třídě). 1884/85 – rozšíření o 4. třídu a 1887/88 – 5. třída, takže postupně vznikla úplná obecná škola. V letech 1898–1899 probíhala stavba nové školní budovy, 5. 9. 1899 odevzdána k užívání. 1900/1901 – založena školní zahrada a letní venkovní tělocvična. O škole se starala místní školní rada, která se pravidelně po volbách obměňovala. Měnila se v ní jména, ale složení zůstávalo podobné (např. v roce 1903 – členy byli Jan Korbel - starosta, Josef Schüt - rolník v Krusičanech, Vilém Kuffler – továrník v Brodčích, František Hamáček - rolník a hostinský v Bukovanech, Jan Holeček – správce velkostatku v Týnici, který byl jmenován též místním školním dozorcem).

Od školního roku 1903/04 fungoval na škole polévkový ústav, který tak pomáhal především chudým dětem (děti z bohatých rodin si polévku platily). Polévkový ústav měl řadu přispěvatelů, sponzorů a s určitým omezením fungoval na škole až do školního roku 1916/17.

V roce 1906/07 začínají snahy o zřízení průmyslové školy pokračovací, což se podařilo v roce 1909. Využila zdejší školní budovy, správcem byl řídící učitel obecné školy a vyučovali na ní i zdejší učitelé. V roce 1910 bylo povoleno zřízení expozitury bývalé obecné školy v Krusičanech (1.–3. třída), slavnostně tam pak byla otevřena v roce 1911. V roce 1914 byl v Týnci při škole také zřízen hospodářský kurz pokračovací a v lednu 1914 v něm bylo zahájeno vyučování. Účastnili se ho starší absolventi obecných škol, vyučovalo se jen dva dny v týdnu. Kurz vždy trval jen několik měsíců (např. 25. 1. 1914–29. 3. 1914).

Na škole vždy probíhala celá řada akcí. Za zmínku určitě stojí mohutné oslavy 60 let panování Františka Josefa I. 2. 12. 1908 se zde konaly slavnostní bohoslužby, sbírky pro charitu, školní slavnost v arcivévodském hotelu v Týnci apod. Po-

dobně v tomto období probíhaly i jiné oslavy spojené s výročími panovnického rodu. V květnu 1911 byla ve škole provedena zemská školní inspekce, provedl ji zemský školní inspektor František Haas. Na škole se v tomto období hrála dětská divadelní představení, zavádělo se a rozšiřovalo vyučování němčiny a také tělocviku. Učitelé byli většinou členy učitelské jednoty Budeč, účastnili se jejích akcí v Neveklově a Benešově, před první světovou válkou si stěžovali na hmotný a finanční nedostatek.

První spolky vznikly v Týnci až ke konce 19. století. Již byl zmíněn živnostenský spolek (společenstvo) – 1885, Spořitelní a záložní spolek – 1900. Důležitý pro rozvoj spolků byl rok 1899, kdy zde byl založen hasičský sbor, jehož vývoji je věnován samostatný příspěvek. Do stejného roku spadají i počátky ochotnického divadla a počátky knihovnictví v Týnci.

V roce 1906 byla založena Tělocvičná jednota Sokol v Týnci, která do první světové války aktivně rozvíjela svoji činnost.

Události místní

V období let 1848–1914 se v Týnci a okolních obcích stala řada drobných, místních událostí, které sice neměly nadregionální význam, ale často výrazně ovlivnily život jednotlivců i celých rodin. Krusičanská kronika popisuje například tyto události: 4. 6. 1859 velká průtrž mračen s následky v Krusičanech i v jiných obcích, 13. 6. 1889 zabita bleskem Marie Svobodová, třicetiletá rolnice z č. 13 v Chá-

Předposlední týnecký převozník p. Bažil s rodinou (Městské muzeum Týnec nad Sázavou)

řovicích, její 12-letý chlapec a koně omráčeni a služka částečně popálena, po zemřelé zůstalo 7 dětí. 17. 6. 1896 opět velká bouře s následky. Velmi zajímavé zápisy se v krusičanské kronice a v týnecké školní kronice objevují o korunním princí Rudolfoví. Týnecká školní kronika podrobně popisuje návštěvu Rudolfa v Týnci v roce 1882, kdy se prý bavil lovením vyder podél řeky Sázavy od Jílového až do Týnce. Poseďel údajně u poděluské lávky a posnídal. Pak u Zbořeného Kostelce zastřelil rybařika. Krusičanská kronika zaznamenává jeho návštěvy na Konopišti a další zajímavosti s tím spojené.

Důležitou místní událostí z tohoto období nepochybně byla tragédie, která se stala v pátek 18. 12. 1908 na řece Sázavě. Podrobně ji popisuje školní kronika, událost zaznamenal časopis Kurýr, časopis Hlasy od Blaníka. Mnohem později na ni v meziválečném období vzpomínal i Jakub Honner ve sborníku (časopisu) Pod Blaníkem. Neštěstí se týkalo dětí z týnecké školy. Tehdy děti z 1. třídy, které odpoledne končily vyučování dříve než ostatní, šly ze školy do Brodců a do Kostelce po cestě, která vedla těsně po břehu řeky. Šest chlapců zaběhlo na led, který se pod nimi prolomil. Bylo to blízko břehu, ale v místě s velkou hloubkou. Nikdo dospělý nebyl nablízku a pomoc přišla pozdě (je zmíněn tovární dělník Šíma), zachráněni byli jen dva chlapci, čtyři chlapci tehdy zemřeli. Celá škola a velké množství lidí se pak zúčastnilo pohřbu. Tato událost tehdy otřásla lidmi v Týnci a okolí.

Tolik jen několik řádků k dokreslení charakteristiky Týnce v období přelomu 19. a 20. století.

Týnec nad Sázavou po r. 1905, vlevo dřevěná „bouda“ koupaliště (sbírka F. Šípka)

TÝNEC ZA 1. SVĚTOVÉ VÁLKY (1914–1918)

Pavel Mareš

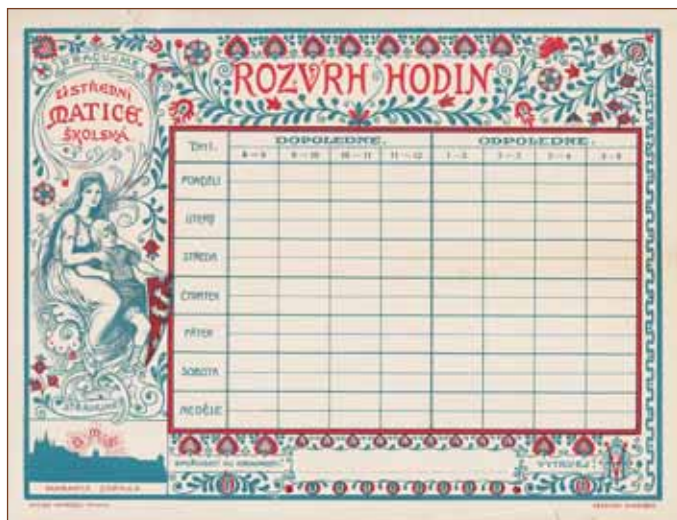
První světová válka znamenala i zde velký zlom ve všech oblastech života. Od července 1914, kdy proběhla částečná a poté všeobecná mobilizace, rukovaly postupně různé ročníky. Válka se dotkla mnohých rodin rolníků a živnostníků v obci a okolí, řada z nich tak na delší dobu ztratila svého živitele.

Válku předznamenal sarajevský atentát a šok z něj, do Týnce se zpráva o atentátu dostala již v noci z 28. na 29. června 1914, smuteční bohoslužby za zemřelého Františka Ferdinanda a jeho manželku proběhly v Týnci 3. 7. 1914. Poté těsně před vypuknutím války zemřel po dlouhé nemoci starosta obce Jan Korbel z Podělus, po doplňovacích volbách byl zvolen starostou Matěj Čelikovský, rolník z Chářovic (starostou 1914–1919).

Mobilizace proběhla i v Týnci klidně, většina mužů pak nastoupila k benešovským plukům – pěší pluk č. 102 a 28. pluk zeměbrany. Odvodní povinnosti podléhali muži do padesáti let, mnozí bojovali na různých válečných frontách. Místní zastupitelstvo rozhodlo dát odvedeným rekrutům po dvou korunách, neodvedeným po jedné koruně. Ihned po vypuknutí války začaly státní úřady pátrat, zajišťovat či sledovat státní příslušníky „nepřátelských“ států a jejich příbuzné. Zpočátku se to týkalo hlavně srbských a ruských občanů. V Týnci byl jeden ruský občan – Heinrich Wilhelm, jak dokládá hlášení četnické stanice benešovskému okresnímu hejtmanství. V pramenech okresního hejtmanství se mezi lety 1914–1918 nachází velké množství menších i větších případů dokládajících tuhý státní dozor a perzekuci obyvatelstva a cenzuru. Zpřísnění cenzury a státního dohledu nastalo hlavně v průběhu roku 1915 v souvislosti s neúspěchy rakousko-uherské armády na bojištích na počátku roku 1915. Tento trend pokračoval i po změně situace ve prospěch centrálních mocností v polovině roku 1915. Postupné zmírnění a uvolnění nastalo až po smrti císaře Františka Josefa s nástupem Karla I., především však až v posledním válečném roce.

Státní úřady hystericky sledovaly opravdu téměř všechno, v Týnci jim v roce 1915 neunikly ani školní rozvrhy otištěné v červeno-modro-bílém provedení. Příslušné „zločinné“ školní rozvrhy ve slovanských barvách zabavili četníci v listopadu 1915. Podobná reakce byla na obálky, které se prý používaly na živnostenské pokračovací škole. Používaly se jako cvičné a byl na nich místo rakouského orla orel ruský. Celý „incident“ nahlásil okresnímu hejtmanovi po návštěvě týnecké školy inspektor živnostenských škol pokračovacích a ředitel Státní průmyslové školy z Prahy-Vinohrad Karel Brousek. Pak začal opět „kolotoč“ hlášení a vyšetřování. Ředitel týnecké školy František Josef Půlpán pak napsal v únoru 1916 dopis, kde vysvětluje, že žádné takové obálky škola už nevlastní. Měl jen tři z let 1912 a 1913 a z nich jednu dal zmíněnému inspektorovi, který se tak rád pochlubil, dvě ředitel odevzdal četníkům. Tedy dávno předtím, než začalo celé vyšetřování. V Brodčích zase byli po celou válku bedlivě sledováni dělníci a jejich projevy, např.

15. 1. 1916 zde při taneční zábavě, kterých v době války bylo velmi málo, zpívali zakázanou píseň „Hej, Slované“.

„Zločinný“ školní rozvrh týnecké školy (Státní okresní archiv Benešov, Okresní úřad Benešov)

V Týnci se brzy po vypuknutí války objevili první zranění a rekonvalescenti, hledalo se místo pro raněné vojáky. Škola se tlaku na zabránění budovy vojskem ubránila. V prosinci 1914 bylo ve školní budově dočasně ubytováno 60 vojáků z Benešova, kteří zde měli cvičení. Ostatní byli ubytováni v arcivévodském hotelu. Konopištské ředitelství v listopadu 1914 nabídlo za určitých podmínek svůj hotel v Týnci pro raněné vojáky. V Týnci oproti Benešovu a jiným městům a obcím na Podblanicku nebyl takový tlak na umístění raněných vojáků. Dalším novým jevem pro místní obyvatele byli váleční uprchlíci a zajatci. Nejvíce válečných uprchlíků přicházelo z Haliče a Bukoviny (většinou šlo o Židy a Poláky). Podle přesných záznamů okresního hejtmanství jich na konci roku 1914 v Týnci a okolních obcích bylo 40, z nich 3 byli zaměstnáni v Týnci jako železniční zřízenci (Dublinský, Berestecský – oba bydleli v Chářovicích, Dobrava – bydlel v Podělusích). V Týnci bydleli uprchlíci i v domě čp. 5 U Micků. Děti uprchlíků navštěvovaly týneckou školu. Uprchlíci zatěžovali obec ekonomicky, většina z nich nepracovala. Díky nim se také zmenšovaly přiděly mouky a jiných potravin. V roce 1917 žilo v Týnci a okolí 42 uprchlíků. V průběhu války se v Týnci a okolí objevili též váleční zajatci. Většinou to byli Italové a Rusové, pracovali jako zemědělství dělníci nebo při jiných pomocných pracích. Úřady bedlivě sledovaly a zakazovaly kontakty místního obyvatelstva se zajatci.

Válka znamenala především hmotnou nouzi. Ihned po vypuknutí války došlo k rychlému růstu cen, a to i vlivem předzásobení obyvatelstva. Ceny pak rostly po celou dobu války. Brzy byl pocíťován nedostatek některých druhů potravin i jiné-

ho zboží. V roce 1915 byly proto zavedeny poukázky na chleba – tzv. chleбенky. Přídělový systém se postupně rozšiřoval, známé byly např. cukřenky (poukázky na cukr), tabáčenky, mýdlenky, ... Na konci války bylo na příděl téměř vše od základních potravin přes šatstvo, obuv, atd. K podpoře zásobování vznikaly rekvi-ziční komise, po vesnicích se prováděly soupisy obilí, brambor a jiných zásob. Rolníci museli odvádět obilí, dobytek, koně pro vojsko. Rekvizice byly postupně stále častější a nemilosrdnější, komisaři museli mít četnický či vojenský doprovod. Typické byly rekvizice právě s četnickými pátračkami. Ve Státním okresním archivu Benešov se dochoval rozhořčený anonymní dopis rolníka z Krusičan proti rekvi-zičním, jejich nerovnoměrnému rozložení a špatnému hospodaření s rekvírovaným

Státní C. K. Hřbitovní;

Vzhledem na Vaši bezvládnost a Vašich Komisionářů pme
nuceni hledat u výši osoby naprávu. Ktěl naše obec jest
vypravána ze to nejde dal. Ktobá Krusičanská obec ze je
kni připejena Synici tam se nerokvívuje ale mnori
tam mají zasob víc než každý sedlak. Jen Krusičany
Chárovici Sodelusy mají rekvizice každý měsíc. Dva
Sani a Synici pan Otlica a Škos nariidily Vám aby jim
byly narekvírovány brambory tak se jim tam navestly ve-
sinovi z Krusičan a z Secorad a Chárovici a z Sodelusy
málo. Taková spousta brambor se jednoduše slozila
do aprovisace a více se Sani one nestaraly a dnes dávají
lidem místo brambor blato. Jen kdysi je vyrvaly
sedlakům a chalupníkům a nechaly je selnuť tak se
hospodari kde Sani poroučí ale nedělají. Proč je lidem
nerozpočty a nerozdělily hned. Každý takový by je je
lípe opatřil. Sedláci nabudou mít na prázna pole co dát
jísti od lonšeho slucha nejsoi a brambory a jemný
poji přije tak co abyra necha se to pro plácel a pyr.
Tak ale nám nemuži a nesmi nikdo nic vyfikat ze pme
neously a neosazely dovedem se jít také brambor máme dchlad
Když by nikdo brambory k sadbě schoval tak se mu vzaly
a ještě má platit pokutu tak se vy... m aby pme sazeły
Obchodníci nememice užidmici a vsichni jini kteri nevede
co jest mokyba a ryčka mají dnes zasob víc než kdo seje a
schlaci. Obchodník neprodal než za aprovisace remesník nic
neudělal než za aprovisaci. Tak kdysi potřeboval někdo kálhoty
a neb sukni tak to nemohl za peníze poridit. Sani od Hřitma-
nství kemyj musoi a brambora ma prasata a Sanchine
Hrávy a nemají hst pole a lidi nemají co vsadit. To jest
dohazatelni a oni to samy nachlizi kdo to uklizi ten to vi.

Anonymní stížnost rolníka z Krusičan (Státní okresní archiv Benešov, Okresní úřad Benešov)

mi zásobami. Přestupky proti zásobování byly přísně posuzovány. Nedostatek potravin se řešil různými náhražkami, sbíralo se malinové, ostružinové a jahodové listí na čaj, vařily se žaludy nebo boby místo kávy, pekl se kukuřičný chléb. Objevily se náhražkové kopřivové nebo papírové šaty. V Brodčích se předla papírová vlákna. Doma si lidé vařili mýdlo a pivo, koření nebylo vůbec.

Zásobovací situace se ještě zhoršila mezi lety 1916–1918. V roce 1916 byla malá úroda brambor a místní rolníci měli problém uchránit i to málo, aby jim zůstalo pro příští rok na sadbu. V týnecké škole při nedostatku potravin přestal od školního roku 1916/17 fungovat polévkový ústav. Děti i dospělí trpěli podvýživou. Velké zhoršení celé situace nastalo v letech 1917 a 1918. Byl obrovský nedostatek všech potravin, šatstva, petroleje, uhlí. Sbíralo se téměř vše – listí jahodníku, borůvek, ostružin, malin, listí ze stromů jako náhrada za krmivo, žaludy, kaštiny a bukvice. Sbíraly se kosti kvůli nedostatku umělých hnojiv. Byly prováděny sbírky kovů a také odvody, rekvírování kovů, kovových předmětů (kotlů, klik, měděných střech). Neušly tomu ani zvony, a tak z věže týneckého kostela byly sneseny dva památné zvony a ponechán jen jeden. Stejně byly odvedeny i školní zvonky, což nařídila c. k. zemská školní rada v květnu 1917. Týnecká škola odvedla dva zvony – jeden malý, který byl uložen ve skříni, a druhý větší, který se používal. V roce 1918 byl zvon ve škole nahrazen elektrickým zvoněním, a to díky Jindřichu Mickovi, který daroval zvon a elektroinstalaci.

Zásobování v obci řídila a koordinovala od 1. 4. 1915 do konce války zásobovací (aprovizační) komise obce krusičanské, kterou zřídilo obecní zastupitelstvo. Tato komise řešila mnoho problémů, třeba i stížnost z července 1915, že se z obecní mouky upečený chléb vyváží z Týnce. Na válce se vždy obohacovali různí spekulantí a lichváři, zde tomu nebylo jinak. Největší problémy měla zdejší zásobovací komise se zásobováním moukou a obilím, což dokumentuje i situace z května 1917, kdy obec protestovala proti omezení přidělu mouky. Proběhla jednání, kdy obec argumentovala i tím, že zde žije hodně lidí odkázaných pouze na přiděly (dělníci, váleční uprchlíci), žádala alespoň o zvýšení přidělu brambor a tuku. Nestalo se tak, nedostatek byl již všeobecný. Lidé z větších měst jezdili na venkov a prosili o trochu mouky, chleba, brambory, za což nabízeli peníze. Rostla nespokojenost se zásobováním, objevily se první „hladové“ demonstrace, v letech 1917 a 1918 demonstrovaly ženy a děti před budovou okresního hejtmanství v Benešově, v Týnci nespokojené ženy dokonce přepadly pekařský vůz a rozebraly si chléb.

Mezi další typické rysy války patřily tzv. válečné půjčky, kdy si stát půjčoval na krytí rostoucích výdajů od obyvatel peníze s určitým úrokem. Upisoval téměř každý, ale šlo většinou o menší částky. V průběhu války výrazně rostla inflace, objevil se i nedostatek drobných peněz, mincí. Spořitelní a záložní spolek v Týnci proto vydal lepenkové lístky, opatřené razítkem spolku v různých hodnotách, které byly vyměňovány za peníze papírové a železné.

Spolkový a kulturní život v době první světové války téměř ustal, řada spolků přerušila kvůli jiným starostem svou činnost. Česká obec sokolská byla rozpuště-

na, takže týnecká tělocvičná jednota také přestala existovat. Ustala také činnost sboru dobrovolných hasičů, knihovny a divadla. Přesto v době první světové války vznikl v Týnci nový spolek – Sdružení studujících. Členy byli týnečtí studenti a učitelé a někteří z pražských letních hostů. Spolek si dal za úkol probudit kulturní činnost v obci, pořádat přednášky, zábavy, hrát ochotnické divadlo, pro děti loutkové divadlo. Činnost tohoto spolku pokračovala i po skončení války do roku 1922.

Ke změně došlo ve zdravotní oblasti. 31. 12. 1916 zemřel nečekaně MUDr. Antonín Maxera, obvodní, tovární a nádražní lékař v Týnci nad Sázavou, významná osobnost Týnce. 2. 1. 1917 se konal pohřeb s velkou účastí veřejnosti. Poté byl okresním zastupitelstvem v Neveklově vypsán konkurz na obvodního lékaře v Týnci (celkem měl tehdy zdravotní obvod týnecký 47,85 km² rozlohy se 4220 obyvateli, služné 800 K a cestovní paušál 300 K ročně, mimo to lékař mohl být továrním a železničním lékařem). Novým obvodním lékařem se stal MUDr. František Babánek.

Velký vliv měla válka také na školství. Zasáhla školu různými úpravami, došlo ke změnám v učitelském sboru. Někteří učitelé podléhali odvodní povinnosti. Pokud byli povoláni k vojenské službě, tak většinou sloužili v zázemí jako úředníci nebo byli postupně zproštěni vojenské služby. V týnecké škole to bylo obdobné. Učitelé ale vedle toho pracovali či byli nuceni pracovat v neblahých rekvizičních komisích, jako levní úředníci, v komisi pro žně, v zásobovacích komisích, při soupisech zásob apod.

Z úsporných důvodů byla zastavena státní subvence živnostenským školám pokračovacím hned na počátku roku 1914/15, takže ani v Týnci se na této škole nevyučovalo. Nevyučovalo se ani v hospodářském kurzu pokračovacím. Nebyly potřebné finanční prostředky a nebylo také dost učňů. Obnovení vyučování nastalo natrvalo od školního roku 1916/17 v živnostenské škole pokračovací, hospodářský kurz naopak nebyl za války obnoven. Na obecné škole se sice vyučovalo, ale docházka žáků do školy během války výrazně poklesla. Důvodem byl i nedostatek pracovních sil, děti musely pomáhat při různých pracích.

Škola, a nejen ona, se během války účastnila celé řady sbírek pro řadu organizací a institucí (Červený kříž, Zemská válečná pomocná komise, Válečný pomocný úřad, Úřad válečné péče, ...). Kupovaly se pamětní pohlednice a upomínkové předměty, výtěžek šel na charitu. I na škole učitelé a žáci upisovali válečné půjčky.

Státní zásahy ve školství byly rozsáhlé. Tvrdě řádila cenzura, ze škol a školních knihoven musely být odstraněny nevhodné knihy zakázaných autorů, učebnice a čítanky také nebyly ušetřeny. Sledováno bylo vlastenecké chování učitelstva. Došlo ke změně osnov, byly upraveny počty hodin různých předmětů. Posílilo se vyučování němčiny, zavedena byla vojensko-vlastenecká výchova. Ta ale v Týnci moc nefungovala. Sokol byl už dříve rozpuštěn, přesto byli určeni v roce 1915 dva vůdci – St. Karas a Fr. Papoušek. Chlapci od 16 do 18 let byli vyzváni k lékařským prohlídkám, přihlásilo se 49 chlapců. Nakonec jich na cvičení přišlo 19. Se cvičením se započalo 29. 9. 1915 v sále arcivévodského hotelu. Celá tato „výchova“ byla víceméně formální.

Žactvo se po celou dobu války účastnilo sbírek různých plodin a náhražek, sbírek kovů, šatstva aj. A podobně také učitelé. Pravidelně se na škole konaly různé slavnosti, které se týkaly panovnického rodu nebo oslav vítězství na frontách. Konaly se také různé bohoslužby s tím spojené.

Hmotná nouze se ve škole projevovala nedostatkem papíru a školních pomůcek, nedostatkem paliva. O hladu a podvýživě dětí již také bylo napsáno. Školní kronikář si několikrát stěžuje na zhoršující se kázeň hochů, protože v rodinách chyběla otcova autorita.

Konec války proběhl i v Týnci živelně. 28. 10. 1918, po zprávě z Prahy, byly v Týnci vyvěšovány prapory a mnozí lidé spěchali k večernímu vlaku na nádraží, aby uslyšeli zprávu od poslance Dr. Zahradníka, který konal za tímto účelem okružní jízdu „po lokálce“. Po příjezdu vlaku prý „nebyl jásot u konce“, později se lidé sešli v hostinci U Korbelů, kde bylo oslavováno prohlášení samostatnosti. Ve škole proběhla velká oslava samostatnosti 30. 10. 1918, 9. 11. 1918 se v Týnci konal lampiónový průvod jako oslava státnosti. V Týnci bylo několik obětí války – čtyři občané padli v bojích na frontách, čtyři zemřeli na následky válečných útrap. Pomník padlým, který byl v Týnci odhalen v roce 1927 uvádí 16 jmen, zřejmě i z okolních osad a pojednává o něm jiná kapitola této knihy. I v Týnci a okolních obcích byli legionáři, kteří v zahraničí během 1. světové války bojovali za naši samostatnost.

PŘEHLED LEGIONÁŘŮ PODLE OBCÍ A OSAD

Daniel Povolný

Brodce

Oldřich Berka	7. 10. 1882	Krhanice (Brodce)	LR	žil ve Zboř. Kostelci
Rudolf Berka	16. 4. 1898	Brodce	LI	
Josef Bouša	1889	Brodce	LF	
Petr Dolejší	27. 6. 1892 (25. 6. 1891)	Sepekov	LR	žil v Brodcích
Ludvík Hruška	16. 8. 1888	Brodce	LI	† 15. 6. 1918 Piava
Josef Kabeláč	23. 2. 1889	Brodce	LR	
Josef Slabihout	29. 1. 1894	Brodce	LI	
Josef Slabyhoud	29. 1. 1894	Brodce	LI	
Josef Srb(a)	3(13). 3. 1897	Brodce (Pecerady)	LR	
Stříbrný			LR	žil v Brodcích
Karel Vašák	28. 12. 1897	Brodce	LI	

Hůrka

Ing. Josef Znamenáček		Hůrka	LR	
-----------------------	--	-------	----	--

Chářovice

František Štěpán	11. 8. 1891	Chářovice	LR	
František Štěpán	5. 10. 1895	Chářovice	LR	
Jaroslav Štěpán	7. 5. 1887(9)	Chářovice	LR	
Jaroslav Štěpán	4. 5. 1889	Chářovice	LR	

Chrást

Stanislav Berka	27. 2. 1892	Chrást	LR	
František Kovář	2. 3. 1882	Chrást	LR	
Josef Kříž	30. 4. 1891	Chrást	LI	

Krusičany

Antonín Bažil		Krusičany	LR	
Václav Bažil	9. 12. 1897	Krusičany	LI	
František Brejla	20. 12. 1882	Krusičany	LF	žil v Psářích
Josef Chocholoušek	13. 7. 1888	Krusičany	ČSNR	
František Chomát	26. 9. 1894	Krusičany		
		(Týnec n. Sáz.)	LR	
František Krejčí	29. 1. 1896	Krusičany	LI	
Václav Kůt	1. 11. 1893	Krusičany	LR	
Emil Marek	10. 4. 1895	Krusičany		
		(Hrusice-Hamry)	LR	žil v Hrusicích

Antonín Matoušek	6. 4. 1891	Krusičany	LI	+ 16. 3. 1920 Vyšší Brod
------------------	------------	-----------	----	-----------------------------

Josef Podroužek	3. 11. 1884	Krusičany (Náchod)	LF	
Jan Vlček	15. 6. 1888	Krusičany	LI	

Pecerady

Antonín Dráb	11. 6. 1871	Pecerady	LR	
Jan Dráb	3. 5. 1885	Úročnice (Benešov)	LR	
Jaroslav Dráb			LR	žil v Peceradech
Alois Hruška	5. 8. 1884	Pecerady	LR	
Josef Kovář	17. 2. 1896	Pecerady	LI	
Josef Kovář	15(13). 7. 1896	Pecerady	LI	
Václav Kovář	18. 10. 1891	Pecerady	LR	
Josef Procházka	16. 5. 1892	Pecerady	LI	
František Slabyhoud	11. 8. 1895	Pecerady	LR	
Josef Srb(a)	3(13). 3. 1897	Brodce (Pecerady)	LR	
Jaroslav Šobíšek	14. 11. 1893	Pecerady	LR	
Rudolf Vašák	11. 4. 1894	Pecerady	LR	žil ve Zbořeném Kostelci

Podělusy

Stanislav Zima			LR	žil v Podělusích
----------------	--	--	----	------------------

Týnec nad Sázavou

Jaroslav Bárta				žil v Týnci n. Sáz.
Dřížhal				žil v Týnci n. Sáz.
Václav Dvořák	24. 9. 1894	Týnec nad Sázavou	LR	
František Chomát	26. 9. 1894	Krusičany		
		(Týnec n. Sáz.)	LR	
Josef (Bohuslav) Kočí			LI	žil v Týnci n. Sáz.
Josef Kraif			LI	žil v Týnci n. Sáz.
Viktor Kříž	13. 2. 1894	Týnec nad Sázavou	LI	
Mejzlík				žil v Týnci n. Sáz.
Rudolf Štruml			LF	žil v Týnci n. Sáz.
Zahrádka				žil v Týnci n. Sáz.

Větrov

Jaroslav Barták	7. 7. 1898	Větrov	LI	
František Platil	26. 11. 1886	Větrov	LI	
Josef Zoula	27. 8. 1894	Větrov	LR	

Zbořený Kostelec

Oldřich Berka	7. 10. 1882	Krhanice (Brodce)	LR	žil ve Zboř. Kostelci
Josef Kodet	13. 10. 1897	Zbořený Kostelec (Mrač)	LI	
Bedřich Kopiták			LR	žil ve Zboř. Kostelci
František Kříž			LR	žil ve Zboř. Kostelci
Bohumil Svoboda			LR	žil ve Zboř. Kostelci
František Šubrt				žil ve Zboř. Kostelci
Rudolf Vašák	11. 4. 1894	Pecerady	LR	žil ve Zboř. Kostelci

Od autora:

Tento soupis legionářů byl vypracován na základě tzv. Seznamu sibiřské armády, soupisů italských a francouzských legionářů uložených ve Vojenském historickém archivu, databáze československých legionářů, která je tamtéž zpracovávána od r. 1997 a s použitím ohlasů občanů na publikování seznamu legionářů okresu Benešov v okresním týdeníku Jiskra v r. 1998.

V tomto seznamu jsou uvedeny základní informace o všech dosud známých legionářích, kteří se na území Týnečka narodili, měli zde domovskou příslušnost nebo se zde na delší dobu usadili.

Vysvětlivky:

ČSNR – Československá národní rada, LF – francouzské legie, LI – italské legie, LR – ruské legie, + – zemřel, x – nezvěstný
údaje v závorkách představují varianty nebo doplnění uvedených informací, které byly zjištěny z různých pramenů

TÝNEC JAKO SAMOSTATNÁ OBEC 1918–1938

Daniel Povolný

28. 10. 1918 v Týnci nad Sázavou

„Jednotlivé spolky jako: tělovýchovná jednota „Sokol“ v Týnici /Sáz., hasičský sbor, živnost. spolek, učitelský sbor s mládeží a polit. organizace shromáždili se u „Taranky“ na silnici k Bukovanům a odtud průvodem s lampiony a hudbou šli do Týnice. Průvod stanul na prostranství před domem p. Ant. Jukla (čp. 15), kde proneseny vlastenecké řeči a provolána sláva republiky a p. prezidentu Masarykovi a Wilsonovi. Pak zapěny národní písně „Kde domov můj“ a „Hej, Slované“ ... Naproti domu p. Jukla po obou stranách silnice vedoucí směrem k Podělusům, vysazeny byly 2 lípy. Nalevo lípa pojmenována Masarykovou, napravo Wilsonova.“

Kronika obce Týnice nad Sázavou

Týnec ještě jako osada

Dne 6. 7. 1919 se poprvé od vzniku Československa sešlo nově zvolené osadní zastupitelstvo. Jako zástupce okresní správy politické všechny přítomné přivítal týnecký učitel František Papoušek a předsednictví volební komise se ujal nejstarší ze zastupitelů Antonín Šípek st., který byl posléze 7 hlasy zvolen starostou, jeho náměstkem se po dohodě stal lékař MUDr. František Babánek. Dalšími členy osadní rady byli zvoleni domkář František Páša a stavitelský příručí Bohumil Cettl. Do finanční komise usedli za osadu mlynář Jindřich Micka, dělník Josef Klíma a učitelka Marie Klatovská, okresní správou politickou byli do komise navrženi učitel František Půlpán a Václav Dvořák. Zbývajících členy zastupitelstva byli Václav Dřížhal, mlynářský dělník Alois Pazdera, Václav Šípek a Josef Zoula.

Týnec jako samostatná obec

Vzhledem k absenci pramenů je obtížné přesně určit, kdy se, tehdy ještě v Týnici, začalo mluvit o odtržení od Krusičan a o vzniku samostatné obce. Je však zřejmé, že vznik nové Československé republiky tyto tendence mohl jen zesílit.

První zmínka o tom je v zápisu z jednání osadního zastupitelstva ze dne 12. 11. 1919, kdy se náměstek (místostarosta) MUDr. F. Babánek dotazoval, v jakém stadiu se snaha o osamostatnění právě nachází, a kdy mu bylo sděleno, že mlynář Jindřich Micka bude kladné vyřízení urgovat na Ministerstvu vnitra a to i přes negativní vyjádření vedení soudního okresu Neveklov, kam Týnec po celou dobu trvání 1. republiky patřil.

Státní správa však patrně měla zcela jiné starosti než vyslyšet volání týneckého lidu po vlastní správě věcí veřejných, a to i přesto, že byl v r. 1919 starostou Kru-

sičan zvolen vážený týnecký stavitel Ludvík Štros, který se také o vznik samostatného Týnce energicky zasazoval. Teprve až 13. 10. 1922 vyšel výnos Ministerstva vnitra č. 74329-22, který oznamoval, že vláda ČSR povolila na schůzi ministerské rady dne 21. 9. 1922 rozdělení obce Krusičany na tři samostatné části: 1. Krusičany s osadou Hrusice, 2. Chářovice s osadami Podělusy a Dunávičky a 3. Týnec nad Sázavou.

18. 10. 1922 byl místním starostou zvolen J. Micka (dostal 9 z 11 hlasů), který vzápětí složil slib věrnosti republice do rukou L. Štrose a zavázal se rovněž, že bude spravedlivě a nestranně vykonávat svou funkci, jeho I. náměstkem byl opět F. Babánek. Dne 11. 11. 1922 byly namísto dosavadního obecního (Krusičany) a osadních (Chářovice a Týnec) zastupitelstev jmenovány ve všech, toho dne nově vzniklých obcích obecní správní komise, které je spravovaly až do prvních voleb. V Týnci se předsedou komise od 19. 12. 1922 stal stavitel Ludvík Štros a členy mlynář Jindřich Micka, zedník Josef Kříž, mlynářský dělník Alois Pazdera a tovární mistr Václav Šíma.

Volby do obecního zastupitelstva

Obecní volby se uskutečnily 25. 3. 1923 pod dohledem volební komise, které předsedal řídící učitel týnecké školy František Půlpán a jejímiž členy byli vrchní poštovní Václav Stuna (oba za volné sdružení gážistů – státní zaměstnanci), řezník Václav Heřman, hodinář Jan Procházka (oba za místní skupinu Československé živnostenské a obchodnické strany středostavovské), přednosta železniční stanice František Peřina, stavitel Ludvík Štros (oba za místní organizaci Národně demokratické strany), zedník Josef Kříž a obuvník Jan Holeček (oba za KSČ). Volby se konaly od 8.00 do 11.00 v budově staré školy a za tuto velmi krátkou dobu přišlo k urně 115 ze 116 mužů a 133 ze 140 žen, tedy celkem 248 z 256 oprávněných voličů starších 21 let, což představovalo 96,9 % (!).

Z již zmíněných 248 hlasů byly 2 neplatné, živnostenská strana dostala 59 hlasů, což v přepočtu znamenalo 3 mandáty, po jednom mandátu obdrželi komunisté s 32 hlasy a gážisté s 25 hlasy, nejsilnější byla národně demokratická strana se 130 hlasy a 7 mandáty, která tak získala nadpoloviční většinu ve 12 členném zastupitelstvu.¹

¹ Přehled volebních lístků:

č. 1 živnostenská strana - Václav Heřman řezník, Týnec čp. 12, Jan Procházka, hodinář čp. 11, Petr Veselý, domkář čp. 29, Matěj Hašek, kovář, čp. 54, Antonín Šmídek, krejčí čp. 28, Antonín Čermák, obchod uhlím čp. 36, Rudolf Červenc, sedlák čp. 41, Jaroslav Pertlík, hokynář čp. 52, Václav Dřížhal, domkář čp. 49, Karel Roll, holič čp. 33

č. 2 komunisté - Josef Kříž, zedník čp. 35, Antonín Šípek, obuvník čp. 32, Jan Holeček, obuvník čp. 42, Antonín Starý, dělník čp. 53, Alois Husák, dělník čp. 31, Josef Ševíd, dělník čp. 53, Antonín Novák, dělník čp. 27

- č. 3 gážísté – František Půlpán, říd. učitel čp. 23, MUDr. František Babánek, obvod. lékař čp. 62, Josef Pivný, pošt. zřízenec čp. 47, Antonín Vendr, učitel čp. 26, Václav Stuna, vrch. poštovní čp. 47, Václav Dvořák, pošt. podúředník čp. 55
- č. 4 národ. demokracie - 1. Ludvík Štros, stavitel čp. 39, Jindřich Micka, mlynář čp. 4, Alois Pazdera, dělník čp. 13, Jan Zoula, nájemce dvora čp. 8, Antonín Jukl, pekař čp. 15, Bohumil Cettl, stavitel. příručí čp. 45, Josef Škvor, hokynář čp. 7, František Kadeřábek, dělník čp. 61, Jan Dvořák, dělník čp. 48, František Peřina, přednosta stanice, čp. 20, Marie Uriová, vdova čp. 13, František Blabolil, mlyn. dělník čp. 50

První – ustavující – schůze obecního zastupitelstva se sešla 26. 5. 1923 za přítomnosti zástupce okresní správy politické Dr. Žaluda a jako nejstarší ze zastupitelů ji zahájil domkář Petr Veselý. Ještě před hlasováním gážísté a živnostníci oznámili, že se spojují dohromady, takže pak disponovali 4 hlasy. Starostou byl nakonec 8 hlasy zvolen L. Štros, I. náměstkem F. Půlpán, II. náměstkem J. Micka a čtvrtým členem rady nájemce dvora Jan Zoula. Dalšími členy zastupitelstva ještě byli stavitelský příručí Bohumil Cettl, řezník Václav Heřman, pekař Antonín Jukl, zedník Josef Kříž, dělník Alois Pazdera, hodinář Jan Procházka a hokynář Josef Škvor. Zároveň se ustavily komise finanční (6 členů: L. Štros, J. Micka, učitel Stanislav Karas, A. Jukl a V. Stuna), osvětová (6 členů: ředitel měšťanské školy Jan Kovář, učitel Josef Greif, S. Karas, J. Procházka a učitel Antonín Vendr) a zdravotní (3 členové: obvodní lékař MUDr. František Babánek, A. Pazdera a P. Veselý).

Na schůzi 2. 6. 1923 byl do místní školní rady za obec jmenován J. Micka a 9. 6. 1923 byl předsedou osvětové (knihovny) komise zvolen J. Kovář a jednatelem A. Vendr. 27. 8. 1923 vznikla letopisecká komise ve složení F. Půlpán, J. Micka a P. Veselý, vedením obecní kroniky byl pověřen S. Karas. 17. 10. 1923 byl předsedou finanční komise zvolen A. Jukl.

Další obecní volby se měly konat v r. 1927, ale všechny strany se domluvily na společné kandidátce, takže 15. 5. 1927 obsadila národně demokratická strana

Týnec nad Sázavou v polovině 20. let (Městské muzeum Týnec nad Sázavou)

4 mandáty – L. Štros, J. Micka, S. Karas a A. Jukl, živnostníci 3 mandáty – V. Heřman, P. Veselý a krejčí Antonín Šmídek a národní socialisté 2 mandáty – V. Šíma a A. Vendr, po jednom mandátu získali sociální demokraté – obuvník Antonín Šípek ml. a komunisté – J. Holeček. 6. 6. 1927 byl pod dohledem učitele Josefa Topiče coby zástupce okresní správy politické zvolen starostou L. Štros (11 hlasů), jeho náměstkem V. Heřman a členy rady I. radní A. Vendr a II. radní J. Micka. Ve finanční komisi zasedli J. Micka, J. Zoula a J. Holeček, ve stavební S. Karas, J. Micka a J. Zoula, ve zdravotní V. Šíma a A. Šmídek, v osvětové A. Vendr, A. Jukl, S. Karas, J. Topič, řídící učitel Josef Kraif, holič Karel Roll, J. Micka a J. Holeček a v letopisecké A. Šmídek, A. Vendr, J. Micka a S. Karas. Funkce pokladníka se ujal S. Karas.

17. 6. 1927 však J. Holeček rezignoval na funkci zastupitele a zároveň vystoupil z KSČ, 14. 9. 1927 jej ve finanční komisi a údajně i v zastupitelstvu nahradil V. Šíma. 19. 9. 1927 se předsedou finanční komise stal J. Micka a referentem J. Zoula.

V pořadí již „druhé“ volby do obecního zastupitelstva proběhly 14. 6. 1931, kdy Československá strana sociálně demokratická dostala 105 hlasů, tedy 4 mandáty, Republikánská strana československého venkova (Agrární strana) 68 hlasů, tzn. 3 mandáty, Československá živnostensko – obchodnická strana středostavovská stejně jako Československá národní demokracie měla 62 hlasů a 2 mandáty, zatímco Československá strana národně socialistická pouze 48 hlasů a 1 mandát. 1. 7. 1931 byl novým starostou zvolen J. Zoula (7 hlasů), jeho náměstkem J. Holeček a členy rady J. Micka a A. Vendr. Dalšími členy zastupitelstva byli L. Štros, V. Heřman, Josef Korbel, J. Kraif, kovář Matěj Hašek, J. Holeček, tovární dělník Josef Šach, A. Šípek ml. a tovární dělník Josef Maršík. 13. 7. 1931 byly ustaveny komise finanční (J. Micka, J. Kraif a A. Vendr, okresním úřadem jmenování truhlář Emanuel Dvořák, J. Topič – předseda komise a Ludvík Boháček), stavební (Josef Korbel, B. Cettl, František Dřížhal), osvětová (Antonín Čermák, A. Vendr, učitel Eduard Vaněček, A. Jukl, J. Šach a J. Kraif), letopisecká (A. Vendr, J. Micka a E. Vaněček), zdravotní (MUDr. Václav Merkl, J. Maršík a M. Hašek) a smírčí (V. Heřman, J. Šach, J. Micka a A. Vendr). Pokladníkem obce se stal J. Kraif.

Když v polovině srpna 1931 neočekávaně zemřel L. Štros, byl za něj 29. 8. 1931 určen náhradník S. Karas, Štrosovo místo v místní školní radě zaujal J. Zoula. 20. 10. 1931 byl předsedou osvětové komise aklamací (potleskem) zvolen A. Čermák, místopředsedou A. Jukl, a jednatelem i pokladníkem A. Vendr. Členy knihovnické rady od téhož dne byli A. Vendr, J. Kraif, J. Šach a místo E. Vaněčka učitel K. Šíp.

Třetí a zároveň i poslední obecní volby se uskutečnily přesně den po květnové mobilizaci čsl. armády 22. 5. 1938. V této pohnuté době obdržela Agrární strana 137 hlasů, tedy celkem 5 mandátů, živnostníci 112 hlasů a 4 mandáty, sociální demokraté 95 hlasů a 3 mandáty, národní socialisté 82 hlasů a 3 mandáty, Strana národního sjednocení s 21 hlasy zůstala bez mandátu a kandidátka KSČ nebyla uznána. Původní dohoda z 29. 4. 1938, že agrárníci budou mít 3, národní sjednocení 2, živnostníci 4, národní socialisté 2 a sociální demokraté 4 mandáty, tak zjevně nebyla dodržena. Československá strana lidová nepožadovala žádný mandát. Po-

sledním předválečným starostou se stal ředitel slévárny Ing. Václav Oliverius (agr.), náměstkem A. Vendr (nár. soc.) a členy rady J. Zoula (agr.), J. Holeček (soc. dem.) a František Štruml (živn.). Zbytek zastupitelstva tvořili J. Kraif, F. Dřížhal, úředník slévárny Ing. Josef Dědek (všichni agr.), správce hotelu Jan Plešák, Josef Chrupa a František Korbel (všichni živn.), L. Boháček a Emanuel Krakovec (oba soc. dem.), František Šípek a V. Šíma (oba nár. soc.). Za pokladníka byl tentokrát vybrán L. Boháček. Vzhledem k rostoucímu počtu obyvatel Týnce bylo již tehdy obecní zastupitelstvo 15 členné a rada 5 členná.

25. 7. 1938 se členy finanční komise stali J. Kraif, F. Korbel, E. Krakovec, F. Šípek a okresem do ní byli jmenováni B. Cettl, F. Havel a Jos. Koželský, v osvětové komisi zasedli J. Kraif, K. Jodas, F. Štruml, Arnošt Svoboda, E. Krakovec, A. Šípek, V. Šíma a učitel Jaroslav Reitingier, v knihovnické radě L. Boháček a J. Chrupa, v letopi-secké komisi A. Vendr, Ing. J. Dědek, Bohumír Šípek a Jan Vodrážka, ve stavební komisi Ing. J. Dědek, F. Štruml a F. Dřížhal. Ve smírčí komisi působili A. Vendr, J. Plešák, J. Kraif, J. Zoula a F. Korbel a ve zdravotní MUDr. V. Merkl, V. Šíma a J. Plešák.

Již 30. 7. 1938 se Ing. V. Oliverius pokusil rezignovat na funkci starosty, ale toto nebylo přijato. 9. 8. 1938 byli za obec do újezdní školní rady jmenováni Ing. J. Dědek, F. Štruml, E. Krakovec a V. Šíma, do místní školní rady byli určeni Ing. V. Oliverius, F. Korbel, J. Holeček a F. Šípek. Tehdy se také rozhodl vzdát mandátu i funkce pokladníka L. Boháček, proto byl od 29. 9. 1938 novým pokladníkem F. Korbel, ale členství v zastupitelstvu Boháčkovi zůstalo.

Fungování obecního zastupitelstva

Zhruba do r. 1923 se osadní zastupitelstvo a obecní správní komise scházely v průměru 6–10krát ročně, obecní zastupitelstvo však poměrně rychle dospělo do stádia, kdy se v podstatě scházelo každý týden nebo jednou za 2 či maximálně za 3 týdny. Schůze se povětšinou konaly celou sobotu a v neděli dopoledne, jednání probíhala v čekárně kampeličky nebo v obecní místnosti v čp. 48. Pro veřejné schůze s účastí občanů se využíval sál státního hotelu. Kromě seriózního jednání o důležitých věcech se také nechá mezi řádky zápisů zastupitelstva vyčíst něco málo o občasných sporech „o koncepci“, které však byly spíše rázu osobního než politického a které v několika málo případech vedly až k rezignaci daného zastupitele na svou funkci.

Mimo čtyřčlenné (starosta, I. a II. náměstek, člen rady) a od r. 1938 pětičlenné rady (přibyl jeden radní) vybíralo dvanáctičlenné a od r. 1938 patnáctičlenné zastupitelstvo ze svého středu několik komisí. Tou nejdůležitější a ze zákona povinnou byla finanční, která kontrolovala a schvalovala veškeré výdaje obce včetně rozpočtu. Protože však šlo o činnost někdy odborně velmi náročnou a stát nemohl připustit, aby docházelo v krajním případě i k bankrotům obcí, jmenoval prostřed-

nictvím okresních úřadů do této komise přibližně 1/3 členů – odborníků, kteří měli zajistit, že daná obec nepřekročí jisté hranice. Také Týnec, jak je uvedeno níže, nepatřil mezi finančně silné obce, a tak často od záměru po jeho realizaci uběhlo i pět, deset a více let. Ostatní komise již zdaleka neměly takový význam, ale jejich existence byla pro obec nezbytná. Osvětová (někdy též knihovní) komise se starala o kulturu i o pořádek a spolupracovala s různými spolky (např. Okrašlovací spolek od r. 1923), které měly zájem na dění v obci. Úzce s ní souvisela knihovní rada, která dohlížela na činnost obecní knihovny a letopisecká komise, jež schvalovala zápisy kronikáře do pamětní knihy obce. Stavební komise měla pochopitelně na starosti dozor nad výstavbou v Týnci, smírčí komise (poprvé v listopadu 1924 komise pro urovnávání sporů – členy J. Micka, A. Vendr a P. Veselý) usilovala o rozumné narovnání sporů mezi občany navzájem, či mezi obcí a občany, zdravotní komise zase bděla nad zdravím obyvatel (kontrolovala hygienické podmínky v obci, např. MUDr. V. Merkl působil jako ohledavatel masa, a v případě propuknutí epidemie přijímala potřebná opatření).

V oblasti školství obec prosazovala svoje zájmy skrze své členy v místní školní radě a od r. 1938 v újezdní školní radě, ale také s podporou státu a ostatních příškolných obcí či osad (neměly vlastní školu ani její odbočku, Krusičany, Chářovice, Chrást, Peceraď, Bukovany) financovala jeho chod. Vedla také evidenci vojenských osob (vojáci z povolání, vojáci základní služby, záložníci) a v případě potřeby pro armádu zajišťovala předepsaný počet koní a povozů, místa k ubytování, roznášku povolávacích rozkazů při vyhlášení mobilizace aj. Pro okresní soudy každoročně vyhotovovala tzv. porotní seznamy (návrhy osob do soudních porot) a seznamy kmetů (návrh na přisedící u soudu). Z hlediska bezpečnosti hradila ve

Hokynářství Jaroslava Pertlíka vedle hradní brány kolem r. 1928 (sbírka rodiny Novotných)

20. letech plat ponocného a od října 1938 uvažovala o obecním strážníkovi, starala se o technické vybavení místního hasičského sboru a spolupracovala se zdejší četnickou stanicí. Nepřízpůsobivé osoby, které neměly v obci domovské právo, mohla tzv. postrkem (za doprovodu četníka) poslat do jejich domovské obce, ale o své chudé nebo zákona nepříliš dbalé domovské příslušníky se musela postarat sama a na svůj náklad (chudobinec byl již před r. 1870 v čp. 48). Domovské právo dané obce získávaly děti po otci a manželka sňatkem od svého muže. Ti, kteří se do Týnce přistěhovali, si o něj mohli požádat po 10 letech nepřetržitého pobytu a museli doložit, že jsou řádnými občany a že se o sebe jsou schopni sami postarat. Domovské právo z pohledu obce mělo i svá pozitiva, protože kromě určitých práv v rámci aktivního (volit) a pasivního (být zvolen) volebního práva v obci s sebou neslo i povinnost platit v Týnci některé daně.

Finanční hospodaření obce

V době existence osadního zastupitelstva byly na r. 1920 plánovány výdaje 1 052,25 Kč z čehož bylo mj. 405 Kč určeno na místní chudé, 280 Kč na ponocného a 100 Kč na údržbu studní a vodovodu. Schodek v příjmech – 635,33 Kč měl být uhrazen 15% přírážkou k přímým daním. Přesto se nakonec podařilo za r. 1919 dosáhnout přebytku 457,15 Kč a za r. 1920 dokonce 823 Kč. Pak však na osadní pokladnu začaly doléhat první splátky 50 000 Kč půjčky na nový most, takže schodek 3 160 Kč plánovaný na r. 1921 měl být uhrazen již 70% přírážkou k přímým daním a 45% přírážkou k dani domovní.

Plánovaný schodek rozpočtu postupně rostl i po vzniku samostatné obce a do r. 1927 byl kryt 40% přírážkou k veškerým daním, tzn. k dani pozemkové, domovní, činžovní a výdělkové. Na r. 1928 již byl 9 260,92 Kč a měl být uhrazen 45% přírážkou k dani činžovní a 130% k ostatním daním. V dalším roce vyskočil již na 13 013,20 Kč, při stejné přírážce k činžovní dani se ale zvýšila přírážka k ostatním daním na 151 % (původně 200 %). V r. 1930 přírážka k ostatním daním narostla na 175 %. V letech 1932 až 1938 se sice zdánlivě podařilo trvale stabilizovat krytí schodků rozpočtu 45% přírážkou k dani činžovní a 250% přírážkou k ostatním daním, ale ve skutečnosti byla obec nucena zavést několik dalších poplatků, daní a dávek, aby rozpočet udržela v rozumných mezích. Výdaje se v této době pohybovaly v průměru mezi 50–55 000 Kč ročně, příjmy mezi 30–33 000 Kč a schodek mezi 16–18 000 Kč ročně. Nejhorší situace nastala v r. 1936, kdy výdaje dosáhly 56 295 Kč, příjmy 35 717 Kč a schodek 20 578 Kč. V r. 1938 byly plánované výdaje 50 480 Kč, příjmy 31 852 Kč a schodek 18 628 Kč.

Musíme si však uvědomit, že za těmito nepříznivými čísly se skrývá řada finančně náročných investic do infrastruktury obce (výstavba mostu, silnice Týnec–Chrást, vodovod, kanalizace aj.), do oprav a výstavby budov (koupě a opravy obecního domu čp. 48, nástavba 2. patra staré školy), do elektrifikace, do zavedení

telefonu i do jiných, pro existenci obce nezbytných věcí. Když v r. 1935 obec zvažovala, že převede své pohledávky u zdejší kampeličky k Zemské bance, činily tyto nesplacené závazky celkem 190 000 Kč. Obec tuto částku chtěla splatit za 30 let s 5% úrokem z výnosu obecních přírážek, z dávky ze zábav, z nápojů, z návštěví (reklama) a z přírůstku hodnoty nemovitostí, jako záruku pak měla v úmyslu poskytnout v podstatě veškeré své pozemky i obecní dům čp. 48. Je však třeba říci, že Týnec v době svého vzniku jako obec nedisponoval téměř žádným majetkem, snad kromě neurčitého množství pozemků, a že skoro na vše si obec musela „vydělat“ vybíráním daní a poplatků. Na druhé straně je nutno přiznat, že zadluženost obcí v předválečné ČSR nebyla ničím neobvyklým a to zvláště v době hospodářské krize v 30. letech.

Týnec nad Sázavou v 30. letech (sbírka rodiny Svobodovy)

Zatímco výdaje obce budou zmíněny v příslušných podkapitolách, její příjmy byly tvořeny především výběrem různých daní, poplatků a dávek. Kromě již zmíněné činžovní, domovní, pozemkové a výdělkové daně obec vybírala i dávky z nápojů – v r. 1927 se z litru piva vybíralo 8 h, z litru vína 25 % státní daně, z litru lihu 80 h, z litru kořalky 60 h a z obyčejných kořalek 40 h. Obec proto vyměřila roční paušál nájemci hotelu Josefu Bohatovi 6 000 Kč dohromady s Marií Korbelovou, zatímco menší prodejci platili 150 Kč (Antonie Bučinová a Josef Frišman) a 50 Kč (Marie Herzová). Výše paušálu se odvíjela od předpokládané spotřeby daně „výčepny“, a tak za r. 1929 zaplatil obci Oldřich Očenášek 420 Kč za pivo a 30 Kč za lihoviny, zatímco František Bučina 300 Kč za pivo a 100 Kč za lihoviny. Za r. 1930 platil J. Bohata paušál 3 700 Kč, František Korbel (po Marii Korbelové) 2 300 Kč,

O. Očenášek 600 Kč za pivo a 50 Kč za lihoviny, Božena Šípková 160 Kč, František Bučina 80 Kč za pivo a 150 Kč za lihoviny, Josef Škvor 120 Kč, J. Frišman 150 Kč, M. Herzová 50 Kč, Marie Malinová 50 Kč a nákupní družstvo Včela 100 Kč. V rámci již zmíněné snahy obce získat v době krize maximum z vyměřených dávek byl v prosinci r. 1931 František Šípek z čp. 14 pověřen jejím vybíráním na r. 1932, za což měl dostat 5 % ze získaného obnosu. Mezi jeho pravomoce mj. patřilo i to, že před složením přivezeného piva u daného prodejce zkontroloval počet láhví. V opačném případě hrozila prodejci pokuta 20 Kč, 40 Kč anebo oznámení okresnímu úřadu, který mu mohl uložit další sankce.

Zavedení dávek z masa do r. 1940 si obec naplánovala v lednu 1935 a prakticky ji zavedla již od 15. 7. 1936 opět ve formě paušálu, tentokrát pro řezníky a hostinské, kdy Ladislav Heřman platil 200 Kč, Alois Trojáněk 150 Kč a Jan Mikš 20 Kč. Je trochu zarážející, že tyto „novoty“ s postiženými důkladně prodiskutovala až 29. 10. 1936. Daň ze zábav byla naopak klasickým prostředkem k plnění obecní pokladny, takže již v prosinci 1925 byli na její kontrolu obcí zvoleni B. Cettl, V. Heřman, J. Kříž a J. Škvor. Nešlo přitom jen o různé taneční večery, ale 55% přírážku platil v r. 1927 např. i Sokol za provozování kina ve státním hotelu (dnes Kulturní a společenské centrum). V říjnu 1931 bylo rozhodnuto, že kontroloři z řad zastupitelstva a finanční komise budou vždy ve třech dohlížet na prodej lístků a střídat se budou podle abecedy. V lednu 1934 byli jmenovitě určeni pouze dva – J. Holeček a V. Heřman (náhradníky S. Karas a J. Korbel), pak opět abecedně pokračovalo zastupitelstvo a finanční komise. V srpnu 1934 majitele výčepů a hostinců jistě nepotěšila výzva obce, že se daň platí i ze zábav, které jsou bez vstupného nebo se vstupným dobrovolným. Obecní dávku z přechodného ubytování ve výši 10 % z „čistého“ pronájmu, tzn. po odečtení 50 % za použití nábytku, případně za jeho poškození a za ostatní služby si obec připravila rovněž v lednu 1935, není však zcela jisté, zda ji vybírala už v r. 1936, zato v r. 1937 se mělo vybírat 25 % z „čistého“ pronájmu, nebo 5 Kč z místnosti za celou letní sezónu. V dubnu 1937 bylo také navrženo vybírat daň za předržení (překročení) policejní hodiny (24.00) ve výši 1 Kč za hodinu a hosta.

V r. 1933 se obec rozhodla vypořádat s reklamou. V lednu 1933 sice ještě vybrala poplatek za 2 návěstní (reklamní) tabule na státním hotelu od J. Bohaty po 10 Kč, ale v červenci téhož roku nařídila odstranit reklamní tabule p. Militkého za kiosky pod hotelem, p. Blábolila u hradní brány a p. Bohaty na náspu u kiosků, protože prý hyzdily vzhled obce. J. Micka a J. Kraif pak měli zpracovat návrh na vlastní návěstní tabule. Následně byly obstarány 4 tabule (kus za 110 Kč) od okresního úřadu a dávka z návěstí stanovena na 6 let podle nejvyšší sazby. V únoru 1934 bylo navrženo jejich umístění; 1. vedle záložny (dnes lékárna), 2. na kolnu A. Jukla (čp. 15), 3. na státní hotel a 4. na hostinec p. Žižky (dnes zde stojí administrativní budova Metazu), ale v březnu bylo pro 2. tabuli vybráno vhodnější místo u sokolského cvičiště (dnes tenisové kurty). Pro domácí živnostníky a obchodní spolky se počítalo s 50% slevou.

Ceník z února 1934

rozměry plakátů	vyvěšení 8 dní	14 dní	1 měsíc
32 x 47 cm	2,40 Kč	4 Kč	8 Kč
47 x 63 cm	3,20 Kč	4,80 Kč	9,60 Kč
63 x 95 cm	4 Kč	6,40 Kč	12,80 Kč
95 x 120 cm	4,80 Kč	8 Kč	16 Kč

V červenci 1934 byli zájemci vyzváni, aby oznámili velikost a počet plakátů na návěštní tabule, ze kterých se jim v srpnu vyměřil paušál – p. Milítkému 25 Kč, p. Mikešovi 20 Kč, p. Bohatovi 25 Kč, Jawě 25 Kč, Sokolu (biograf) 25 Kč, hasičům 10 Kč a čl. církvi 5 Kč. Jednotlivé plakáty se počítaly dle sazby a po obci se měly dát tabule, že vylepování plakátů je dovoleno pouze se souhlasem obce a po zaplacení návěštní dávky. Z vyvěšování návěstí byly vyloučeny konkurenční podniky cizích živnostníků, nájem z návěstí se nepromlčoval a na pronajímatele místa pro obecní reklamu bylo pamatováno 2 Kč ročně. V listopadu 1937 obec zpoplatnila dávkou z reklamních vozů – 25 Kč za každou započatou hodinu – družstvo Včela.

Týnec také provozoval obecní pískovnu, která je poprvé zmíněna v r. 1925, ale není jasné, jak a kdy byla získána. Nacházela se přibližně v trojúhelníku tvořeném ulicí Sad přátelství a zadními ploty domů ulic Mírová a Růžová (tehdy Kozí). Její provoz měl od listopadu 1926 řídit starosta a ze zastupitelů J. Zoula a B. Cettl. V březnu 1927 byla cena 1 m³ pro týnecké občany 10 Kč a pro cizí 20 Kč (od dubna 1927 jen 15 Kč). Zisk z jejího provozování nelze dost dobře odhadnout, protože byl závislý na stavebním ruchu v blízkém okolí, navíc tzv. kopaný písek nebyl tak cenný jako písek říční, který se od 30. let těžil ze dna Sázavy od Náklí proti proudu. Přesto alespoň v r. 1930 mohlo jít o velmi slušnou částku, protože L. Štros jej chtěl nakoupit za paušál 600 Kč a Ing. František Janeček 200 m³ po 5 Kč. V září 1931 obec odsouhlasila opatření poukázek na výdej písku, které měl zpočátku prodávat K. Roll. V dubnu 1932 byla cena písku pro stavbu stanovena na 10 Kč za 1 m³ a na okrasné účely 5 Kč za 1 m³, pro školu byl písek zdarma. V únoru 1934 byl již „výběrčím“ A. Formáček, který dostával 3 % z peněz vybraných přímo v pískovně a 2 % z peněz za poukázky nakoupené na obecním úřadě, mimo to pro obec vybíral 3% daň z obrátu. Pro veřejné účely v zájmu obce byla cena písku 5 Kč za 1 m³ až do r. 1937 (konkrétně šlo v letech 1934–1935 o plánované silnice Týnec–Podělusy–Chleby a Týnec–Čakovice). V listopadu 1937 totiž padl návrh prodávat od r. 1938 kubík písku za 8 Kč místo 5 Kč a od ledna 1938 stál písek, který nebyl na obecní účely, 10 Kč.

V r. 1924 nechala obec, přes odpor části zastupitelstva, která upřednostňovala zřízení vodovodu, postavit automatickou mostní váhu o nosnosti 5 000 kg, fa. V. Červený z Prahy si za ní účtovala 7 248 Kč a zbytek do 12 413,20 Kč stály stavební práce fy. L. Štrose, přitom návrh na její zřízení na levém břehu Sázavy byl od-

souhlasen již o rok dříve v říjnu 1923. Poplatky za hovězí a vepřový kus do 100 kg byly stanoveny na 2 Kč, nad 100 kg 4 Kč, za průjezd prázdného vozu se platila 1 Kč, za naložený do 1 000 kg 2 Kč a za těžší než 1 000 kg 3 Kč. V r. 1925 u obecní váhy přibyla budka. Jedním z dalších zdrojů příjmů obce byl od r. 1930 pronájem obecních pozemků na 12 let (později na 20 let) pod státním hotelem na postavení kiosků, ovšem pouze příslušníky obce. V únoru 1934 tak např. obec získala od Jana (původně měl kiosek Matěj) Haška 130 Kč, od V. Šípka ml. 130 Kč, od Jana Korbela 195 Kč a od Josefa Škvora 195 Kč, z toho se mu, ale odpočítávala odměna za vážení na obecní váze 100 Kč (J. Škvor postavil první kiosek vedle váhy již v r. 1924).

Další prostředky obec získávala za pronájem obecních pozemků. V r. 1920–1926 to byly např. pozemky zhruba v prostoru mezi dnešní ulicí Krusičanská a Máchova až k Janovickému potoku a v okolí ulic Krátká a 1. máje, které ve veřejné dražbě získalo 63 zájemců. V dubnu 1927 obec pronajala další pozemky (pastviny za 20 až 60 Kč podle kvality a pole za 40 až 120 Kč) na 6 let, takže nové nájemní smlouvy (do r. 1938) se pak uzavíraly po veřejné dražbě 10. 9. 1933, kdy vyvolávací cenou bylo nejmenší nájemné; původní nájemci měli v případě dalšího zájmu dostat 10% slevu.

Určité částky bylo možno získat i vybíráním pokut, např. v r. 1922 bylo navrhováno rozmístit po Týnci výstražné tabule, že rychlá jízda se trestá pokutou 100 Kč. V září 1937 si zase zastupitelstvo dalo za úkol zjistit, kdo bral písek z potoka u bývalé cihelny, poslat mu účet a dát tam vyhlášku, aby se tahání písku (z vody) oznámilo obci, o měsíc později bylo konstatováno, že viníkem je F. Štruml a příslušná částka mu byla předepsána k úhradě.

Hospodářské poměry v Týnci

Po vzniku republiky a ve 20. letech se Týnec nad Sázavou stal velmi oblíbeným místem letních dovolených Pražanů, kteří do zdejšího romanticky vyhlížečícího a poklidem působícího kraje našli cestu ještě v dobách monarchie. Hlavní zásluhu na tom jistě měl proslulý Posázavský pacifik, který sice existoval již od r. 1897, ale teprve po r. 1918 získal na popularitě a kromě zástupů „luffáků“ přivázel do Týnce i nejednoho „trampa“ či turistu.

Podle článku jednoho z místních listů to v r. 1925 v Týnci vypadalo následovně: *„Velkolepé přírodní partie, krásné procházky v lesích a výborné koupání v řece Sázavě i vyhřívání na říčním písku přivábily zvláště letošního roku mnoho letních hostů. Ubytováno je zde a v nejbližším okolí na 80 rodin se 400 členy. Všecky sebemenší místnosti (200–300 Kč) jsou pronajaty, majitel domku sám se uskrovní a krčí všelijak po letní období.“*

Vzhledem k tomu, že Týnec byl v té době obcí ryze živnostenskou a ne každý mohl profitovat z ubytování letních hostů, neopomenul autor článku v závěru napsat: *„Ovšem, že přílivem obyvatelstva zvýšily se ceny denních potřeb.“* Jinými slovy, každý si nějak přišel během léta na své a po zbytek roku se z toho snažil vyžít. Pří-

liv letních návštěvníků podporovala i sama obec a všestranně se jim snažila zavděčit. V prosinci 1923 proto žádala, aby ředitelství pošt z tohoto důvodu nerušilo odpolední roznášku dopisů. V září 1925 se postavila proti návrhu Okresního úřadu v Benešově ukončit živnostenský prodej v neděli celodenně a chtěla zachovat dosavadní dopolední prodej nejen kvůli výletníkům, ale i pro dělníky a zemědělce z okolí, kteří v neděli chodili nakupovat nejvíce. Když v lednu 1929 obecní zastupitelstvo jednalo o zavírací hodině obchodních a potravinářských živností během pracovního týdne (pondělí–sobota), stanovilo, že od listopadu do března bude v 19.00, v dubnu, v květnu, v září a v říjnu ve 20.00, ovšem od června do srpna až ve 21.00, neboť Týnec je výletní místo, kam poslední vlak přijíždí ve 20.15, a proto je třeba, aby si cestující mohli nakoupit.

V neposlední řadě obec těžila z místního mírného a vlhkého podnebí, které Týnci dalo charakter klimatických lázní vhodných pro léčení plicních chorob. Z toho také vycházel spolek Humanita, když v dubnu roku 1926 prostřednictvím Ing. Štengla požádal obec o pozemek u řeky (dnes Metaz), kde chtěl po vzoru plic-

Bývalá manufaktura na výrobu týnecké kamenniny z r. 1812, jako státní hotel na počátku 20. let (Městské muzeum Týnec nad Sázavou)

Týnec nad Sázavou na konci 30. let (Městské muzeum Týnec nad Sázavou)

ního sanatoria v Prosečnici zřídít dětské sanatorium pro dětské choroby. Ke cti zastupitelstva však příliš neslouží, že se rozhodlo podniknout vše proti tomuto bohulibému záměru, aby Týnec o Pražany nepřišel.

Dalším – celoročním – zdrojem obživy pro Týnec a okolí byla přádelna v ne-dalekých Brodcích. V r. 1930 se však její hospodářská situace zhoršila natolik, že hrozilo propuštění 700–800 dělníků, a proto se obec pokusila oslovit pražskou firmu Sellier a Bellot, která se jako muniční továrna v té době musela z bezpečnostních důvodů vystěhovat z rostoucí Prahy. Přesto, že Sellier a Bellot dal nakonec přednost vlašimské oboře a že v r. 1936 přádelna přestala existovat, v r. 1932 byla naštěstí postavena slévárna Ing. Františka Janečka, která dala opět práci místním lidem a podpořila růst Týnce po všech stránkách. Jen starousedlíci si občas postěžovali, že díky tomu zanikla některá romantická zákoutí okolo řeky Sázavy.

Četnictvo

Péči o bezpečnost obce měla v popisu práce zdejší četnická stanice, které v r. 1923 a v následujících letech velel vrchní strážmistr Ferdinand Vik, tomu podléhali strážmistři Josef Bejblík (později Jaroslav Podhorský) a Antonín Král, jedno místo nebylo obsazeno. V září 1934 však byli všichni odveleni, každý jinam a na jejich místa přišli vrchní strážmistr Vojtěch Jedlička (do 1. 7. 1938, pak praporčík Vojtěch Jenč), strážmistr František Stríbrský a strážmistr Josef Rén. Podle kroniky šlo o tak klidnou obec, že se zde až v r. 1933 udál trestný čin hodný zaznamenání. Šlo o opakovaná noční vloupání do prodejny obuvi Baťa (i v r. 1934), do kiosků pod hotelem a do Žižkovy hospody.

Pošta

Mnoho místních občanů si snad ještě pamatuje, že „donedávna“ sídlila zdejší pošta v domě „U Micků“ v čp. 5. Do r. 1926 však byla v čp. 47. Úřadovali v ní vrchní poštovní Václav Stuna a poštovní zřízenec Josef Pivný (roznáška pro obvod Brodce, Pecerady, Zbořený Kostelec a Bukovany), kteří zde i bydleli, poštovní podúředník Václav Dvořák z Týnce (obvod Chrást, Krhanice, Prosečnice, Dolní a Horní Požáry), Antonín Havelka (obvod Podělusy, Chářovice a Krusičany) a Josef Pazdera (obvod Týnec), oba z Pecerad. Budovu však vlastnili Josef Karásek a Dr. F. Jiřík, a tak se ji obec nejpozději od července 1924 snažila koupit. Jednání se ovšem táhla více než rok a snad až stížnost nového poštovního Františka Němce (1. 7. 1925–1. 9. 1937) z října 1925, ohledně opatření úřední místnosti a bytu v Týnci, pomohla zastupitelstvu v listopadu 1925 k rozhodnutí o adaptaci čp. 5 na nový poštovní úřad. J. Micka jako majitel domu uzavřel s obcí nájemní smlouvu na 10 let ve výši 500 Kč ročně na konci r. 1925. V únoru 1926 byly potřebné stavební

práce vyčísleny na 5 500 Kč, skutečná cena činila v dubnu 1926 5 395,58 Kč. K uhrazení sumy se mělo použít daru spořitelního spolku – 800 Kč, 1 461,98 Kč z přídělu výnosu paušálu daní a zbytek měl jít z fondu pro postavení telefonu (pokud by se použil celý jen na telefonní ústřednu, využil by se fond z příjmů ze zábav a dávka z přírůstku majetku). V rámci omezování výdajů se pak obec v prosinci 1935 snažila o snížení příspěvku na nájem na 200 Kč a v únoru 1939 dokonce o jeho zrušení, takže veškeré poplatky by hradilo Ředitelství pošt a telegrafů.

Telefon

Dnes běžná věc, ale v srpnu 1923 velký problém. Na základě přípisu Ředitelství pošt a telegrafů, který se týkal podmínek pro zřízení telefonní hovorny v Týnci, se obec usnesla požádat o propůjčení soukromé linky Konopiště–Požáry–Lom pro zřízení vedlejší ústředny v Týnci. V důsledku toho pak mělo dojít k přeřazení stanic Taranka, Dvůr Týnec, myslivna Dolní Požáry a Požáry-Lom z nejbližší ústředny konopištské na vedlejší ústřednu týneckou a současně získat i jednu stanic pro hotel. O příspěvek se žádalo u Okresní správní komise v Neveklově, která dala 2 000 Kč a v provedené sbírce mezi majiteli domů se vybralo 3 781 Kč, sám starosta Štros daroval 2 000 Kč, ostatní členové zastupitelstva však také nezůstali stranou – Micka, Zoula a Heřman dali po 200 Kč, Jukl 100 Kč, Škvor a Procházka 50 Kč, Cettl, Veselý a Kříž 20 Kč, dalších asi 2 200 Kč šlo z přebytku osady Týnice. V červenci 1924 byla cena hovorny vyčíslena na 6 500 Kč, ale obci scházelo 719 Kč, které si chtěla opatřit ze Spořitelního a záložního spolku v Týnci, od přiřazených obcí a od dalších zájemců zákonnou cestou. V září 1925 ještě ústředna ani hovorna nebyla a obec tentokrát o příspěvek žádala Ing. F. Janečka (obratem dal 2 000 Kč) a Ing. Štengla (patrně nepřispěl). V březnu 1926 se náklad na telefonní ústřednu zvýšil na 14 500 Kč, polovina se měla zaplatit ihned a zbytek ve čtyřech pololetních splátkách. Obec měla ve fondu peníze na zmíněnou polovinu ceny a na 1. splátku, zbytek sumy se měl dát do rozpočtu na r. 1927 a 1928, část nákladů by nesli i ti, kteří by se přihlásili o zřízení telefonní linky na 10 let. Na základě dopisů z Ředitelství pošt a telegrafů a Ministerstva spojů z června a července 1926 byly ještě téhož roku vedlejší telefonní ústředna a telefonní cela (hovorna) konečně zřízeny za 16 460 Kč, obec měla tuto částku uhradit ve 4 splátkách do 1. 1. 1928.

Dopravní infrastruktura

Dostat se do Týnce v době 1. republiky nebyl sice problém, ale tehdejší silnice si povětšinou o asfaltu mohly nechat mnohdy jen zdát a musely se spokojit s uvalcovanou hlínou, šterkem, škvárou nebo dlažbou. Týnec na tom byl podobně, ale zásadní překážkou tady byl chybějící most přes řeku Sázavu, který ani sebelepší

přívoz nemohl nahradit. Teprve v r. 1919 se novému starostovi Krusičan L. Štrosovi z Týnce podařilo, přes odpor některých osad, prosadit výstavbu mostu.

Krusičanské obecní zastupitelstvo se 27. 2. 1919 usneslo, že dá 50 000 Kč na most, další prostředky měl poskytnout okres, země, stát a jiní zájemci. Když částka dosáhla 1/3 z původní zadávací ceny 675 476 Kč, stát začal stavět, ale několik

Výstavba mostu T. G. Masaryka v Týnci v r. 1920 (sbírka rodiny Svobodových)

poplatníků z Krusičan a okolních osad dostalo, kvůli údajné nedostatečné informovanosti, strach z přílišného finančního zatížení a podalo námítky k Okresnímu správnímu výboru v Neveklově. Tehdejší starosta Matěj Čelikovský únorové usnesení zrušil, protože prý nebylo řádně postaráno o splácení a úročení půjčky, a tím znemožnil výplatu příspěvku; vyřízení z Neveklova dostal těsně před obecními volbami, takže už nestihnul svolat zastupitelstvo. Nový starosta L. Štros a nové zastupitelstvo sice ve finanční komisi příspěvek projednalo, ale pro nastalou rovnost hlasů – chyběl jeden člen, který byl posléze pro, jej neschválilo. Obec si chtěla na most půjčit na 6% úrok v týnecké záložně, půjčka by byla hrazena zvýšením obecních přírážek z 50 % na 75 %, takže by byla splacena do 50 let. Během dalšího jednání M. Čelikovský z Chářovic, J. Zima z Podělus, J. Studnička z Hamrů, V. Chocholoušek z Krusičan, J. Vilímek a Ant. Dvořák z Chářovic a J. Hrstka z Krusičan řekli, že jsou proti, že nechtějí takové břemeno, že most nepotřebují, a odešli. Zbytek zastupitelstva, který tak ztratil schopnost usnášení se, pak vyzval OkÚ v Benešově, aby působil na jmenované, protože obecní poplatky by se zvýšily pouze o 50 Kč ročně u největšího rolníka a u ostatních o 20–40 Kč.

Teprve v srpnu 1920 se dosáhlo konečné dohody, podle které si obec půjčila 50 000 Kč u Spořitelního a záložního spolku v Týnci na 4% úrok. Ke splácení byla

určena 102% přírážka k obecním daním kromě činžovní pro Týnec a 98% přírážka pro Podělusy, Chářovice, Dunávičky, Krusičany a Hrusice-Hamry.

Ani tím však problémy neskončily. Kvůli poválečné hospodářské krizi stouply ceny, takže se cena mostu zvedla na 1 432 857 Kč, za 100 768,40 Kč k němu byly postaveny neplánované(!) nájezdy (Ministerstvo veřejných prací dalo 60 000 Kč, zbytek obec) zkolaudované 8. 11. 1921 a za 131 655,25 Kč firma L. Štrose zřídila nový železniční přejezd (stavební práce začaly 13. 11. 1920). Vlastní most v letech 1919–1920 postavila firma Kapsa a Müller z Prahy (jeho stavitel Ing. Klement se v Týnci dokonce oženil) a přímé náklady na jeho stavbu nakonec dosáhly 1 600 000 Kč.

Protože šlo o první most postavený v ČSR po získání samostatnosti, byl nazván po prezidentovi T. G. Masarykovi, ten se bohužel jeho slavnostního otevření na podzim 1921 nezúčastnil, protože podle dopisu z jeho kanceláře ze 17. 9. 1921 tou dobou cestoval po Moravě a Slovensku.

Je třeba rovněž upozornit, že dalšímu rozvoji komunikací a nejen jich bránily i státní lesy a statky se sídlem v Benešově, které spravovaly majetek, který by jinak měl připadnout dětem Františka Ferdinanda d'Este, jinými slovy, že drtivá většina pozemků v Týnci a jeho okolí patřila zmíněným lesům a statkům, od kterých pozdější samostatný Týnec musel vše drazě vykupovat nebo pracně a zdlouhavě žádat Státní pozemkový úřad o přiděl.

Další zlepšení přinesla státní silnice, která vedla přes Týnec, Krhanice a Jílové do Prahy. Stavba úseku Týnec–Chrást začala počátkem r. 1927. Na podzim 1928 byla konečná délka vozovky 1 120 m, šířka 7 m a náklady do kolaudace v dubnu 1929 byly 197 000 Kč (179 061,69 Kč + dodatečně nařízené práce asi 18 000 Kč). Po silnici se však mohlo jezdit již v r. 1927, kdyby Týnec měl peníze na pouhých 70 m nového povrchu (od Ing. Janečka bylo 20 000 Kč, od okresu 51 000 Kč, 3 100 Kč od Krhanic, 68 000 Kč ze zemského rozpočtu, Týnec měl přispět 28 000 Kč, tedy celkem 170 100 Kč). Velmi zdlouhavá jednání předcházela zřízení silnice Týnec–Krusičany, neboť první zmínka o jejím postavení je ze srpna 1923, stavět se však začala až koncem r. 1937 a dokončena byla v r. 1938. Obec na ni přispěla 10 000 Kč. Silnice Týnec–Čakovice byla plánována od listopadu 1927, v r. 1935 byla vyměřena a obec pro ni za 1 601 Kč vykoupila pozemky. 17. 9. 1936 byla její stavba zadána firmě Mádle.

Změny potkaly i cesty v obci, např. jedna z původních cest na Chářovice vedla mezi domem „U Micků“ a kostelem, zadem za domy, kde ústila do dnešní ulice Sad přátelství a následně mířila z kopce dolů k Janovickému potoku přes lávku, cesta na Podělusy se také kdysi stáčela k Trojánkovým uzeninám a k mlýnu, odkud se vlevo vinula podél řeky až k Janovickému potoku, než si Ing. Janeček na jeho druhém břehu nechal postavit vilu a cestu dal přeložit o 50 m výše, aby měl celý pozemek až k řece a nemusel se starat o zvědavce. Obdobně zcela zanikla cesta do Chrástu po pravém břehu Sázavy, když byla postavena silnice Týnec–Chrást.

Železnice v této době existovala bez podstatnějších změn, kromě několika úprav přejezdů a jízdního řádu. Týnec pochopitelně usiloval o nárůst spojů, které

sem přivázely zástupy výletníků a především vozily lidi do práce. Např. v červenci 1924 bylo usneseno požádat ředitelství státních drah o zavedení ranního vlaku s odjezdem v 6.45 a vlaku odpoledního a v lednu 1925 podpořena žádost sanatoria v Prosečnici o nový noční vlak. Mimo to si týnecký kronikář opakovaně pochvaloval velký objem nákladní dopravy, což lze zřejmě přičíst na vrub kamenolonům v Požárech a v Peceradech, brodecké přádelně a týnecké slévárně. Nad dodržováním všech předpisů a řádů bděli přednostové stanice František Peřina, Václav Pumpr (nejpozději od r. 1929 do r. 1936), František Trkal (1936–1937) a Josef Suk (od r. 1938). Přesto samozřejmě došlo k několika nehodám, které si až na výjimky nevyžádaly lidské životy (jen v r. 1937 byli 2 mrtví). Na nádraží rovněž fungoval telegrafní úřad, který přijímal úřední i soukromé telegramy, 26. 7. 1938 k němu díky 150 Kč od obce přibyl i telefon.

Inženýrské sítě

Vodovod v Týnci byl od počátku velkým problémem, protože byl zřízen v r. 1905 velkostatkem a vedl pouze přes Taranku do hotelu. Většina obyvatel tak byla nucena využívat několika obecních studní či si zřídit soukromé. V listopadu 1923 se zastupitelstvo rozhodlo konat a po řadě složitých jednání byl 2. 8. 1924 podepsán revers s vrchní správou státního velkostatku Benešov. Podle něj obec mohla vodu odebírat za roční paušál 250 Kč, přípojku měl instalovat oprávněný živnostník, zemní přípojka bude mít zavírací ventil s litým příklopem, uzamykací klíč bude uložen na Tarance, pro obec budou zřízeny 2 výtoky, opravy hradí obec až do 50 %, pokud nepřesáhnou 1 000 Kč, spolu s dalšími uživateli. Pokud by voda nestačila, bude velkostatkem uzavřena bez náhrady, při jednání o nedostatku vody sice bude přítomen zástupce obce, ale velkostatek může kdykoliv bez udání důvodu vodovod uzavřít, rovněž neručí za jakost vody a škody tak vzniklé. Přes tyto, pro obec velmi tvrdé podmínky, byl revers přijat jednohlasně. Do konce roku pak vodovod zhotovil instalatér Antonín Čermák z Týnce za 12 528,04 Kč a L. Štros dostal 2 660,43 Kč za výkopové práce, celkem tak první fáze budování přišla obec na 15 188,47 Kč.

S růstem Týnce však zákonitě narůstala i potřeba vody, proto byl od r. 1930 nový vodovod opět na pořadu dne. Obci ovšem peníze stačily sotva na běžnou údržbu a opravy studní či stávajícího vodovodu, takže ani hrozící vodní kalamita v červnu 1933 nic nezmohla. Teprve když v srpnu 1934 došlo na vodovodu k závadě, nezbylo než jednat. V říjnu 1934 bylo uloženo staviteli Františku Štrumlovi zřídit zkušební jámu k vodovodu za 1 769,62 Kč, ale dál se nepokračovalo. Až v srpnu 1935 po dalších jednáních a nabídkovém řízení vybrala obec z 5 nabídek návrh Ing. Dr. Josefa Bureše z Prahy, který počítal se současným položením vodovodního i odpadního potrubí, se svodovými zářezy (pramenné) a s pramennou jímkou. Tato investice přišla v letech 1935–1936 Týnec na téměř 40 000 Kč (13 550 Kč občané,

12 000 Kč Ing. Janeček, 10 000 Kč El. družstvo, zbytek obec). F. Štruml dostal za výkopy a pokládku potrubí 26 000 Kč a Ing. Bureš za odbornou práci 13 803,25 Kč.

Ještě v prosinci 1936 pak byli B. Cettl a F. Štruml pověřeni zpracováním zadávacího dopisu na vodovod pro firmu Ing. Matičky z Prahy za 15 000 Kč splatných do 6 let. Zápis o urgenci zmíněné firmy ze září 1938 však jasně dokládá, že se v budování vodovodu a kanalizace již dále nepokračovalo.

Kanalizace v Týnci byla již před r. 1935, nejpozději od r. 1930, její provedení však nejspíš nebylo příliš šťastné, protože 3. 6. 1933 obec projednávala stížnosti občanů a výletníků na vzniklý zápach. Ani s ekologií si tehdy moc hlavu nelámali, protože podle návrhu z r. 1936 měla ústít do řeky a v tzv. Nové Týnici do Janovického potoka.

Zavedení elektrického proudu navrhla týnecké osadě Elektrotechnická a. s. dříve Kolben a spol. Praha již v dubnu 1922, za postavení rozvodné sítě a elektrického vedení během 3 měsíců chtěla od Týnce celkem 80 466 Kč. Neuspěl však ani Elektrárenský svaz v říjnu 1923. Teprve když se začalo v r. 1925 stavět vedení Krhanice–Benešov–Jírovice, počalo se „blýskat“ na lepší časy. Události se hnuly kupředu už 18. 7. 1925, kdy v Týnci vzniklo Družstvo pro rozvod elektrické energie, jeho předsedou se stal L. Štros, místopředsedou J. Micka, pokladníkem R. Štekl a kontrolorem J. Topič. Elektrárenské družstvo, soukromí zájemci, obec, okres Neveklov a stát svými subvencemi pak shromáždili dostatek prostředků, aby se 3. 12. 1925 začalo s výstavbou a aby se 1. 4. 1926 v Týnci poprvé „rozsvítilo“. Celkový náklad byl 135 948,90 Kč, z toho se za transformační stanici pod hradem, zděnou budku a výzbroj zaplatilo 42 282,90 Kč, sekundární rozvodná síť, přípojky a veřejné osvětlení stály 93 666 Kč. V r. 1931 bylo v Týnci už asi 27 žárovek (40 W) veřejného osvětlení a dále se rozšiřovalo.

Kultura a volný čas

V tomto směru mohl Týnec vždy nabídnout poměrně bohatou spolkovou a sportovní činnost, kino a ochotnické divadlo (srv. část o spolcích), příjemné posezení v restauracích i v hospodách (srv. pasáž v části o živnostech), procházky a vyjížďky do blízkého okolí i sezónní koupání. Občas byly některými spolky nebo pro letní hosty pořádány taneční zábavy. Konkrétně v r. 1932 to byl v lednu a únoru sokolský a hasičský ples i sokolské šibrinky, v březnu pomlázková zábava, v červenci a v srpnu dvě taneční zábavy pro letní hosty v hotelu pořádané nájemcem J. Bohatou, posvícenská zábava v říjnu, věneček republikánského dorostu a v prosinci mikulášská zábava sportovního klubu Jawa, taneční J. Bohaty a sokolský Silvestr. Slavnosti byly tradičně organizovány v době narozenin prezidenta T. G. Masaryka (7. 3.), při výročí upálení mistra Jana Husa (5. 7.) a ke vzniku republiky (28. 10.).

Hřbitov

O zřízení nového hřbitova na okraji Týnce se začalo jednat už v lednu 1924. Realizaci tohoto záměru však stálo v cestě tolik problémů, že byl postaven až po 2. světové válce. Nikdy se nepodařilo dosáhnout shody mezi tzv. přífařenými obcemi (Krusičany, Chářovice, Podělusy, Krhanice, Pecerady, Bukovany, Chrástany, osada Benice) ohledně financování, protože některé chtěly poměrné rozdělení celkové sumy podle daňového klíče a jiné podle počtu obyvatel, dle toho, co pro ně bylo výhodnější. Část obcí také při jednáních vždy neměla svého zástupce, a tak by případná dohoda nemusela platit. Složitě se řešilo i umístění hřbitova, protože v r. 1933 se zvažovalo jeho situování zhruba do bloku mezi dnešními ulicemi Na Vinici – K. H. Máchy a silnicí na Krusičany, ale tam se podle regulačního plánu počítalo s rozrůstáním Týnce. V r. 1934 se kopaly sondy na poli po levé straně silnice z Týnce do Krusičan, za úrovní ulice U Janovického potoka, a v lese u křižovatky Týnec – Benešov a Týnec – Krusičany. V Týnci se také pohřbívali zemřelí ze sanatoria v Prosečnici, kterých prý bylo nejvíce, a tak si mělo buď postavit vlastní hřbitov, nebo využívat ten v Chrástu. Nakonec převládla myšlenka, že si Týnec postaví hřbitov jen pro sebe na zmíněném poli vlevo od silnice Týnec – Krusičany, pozemek však patřil velkostatku, a proto je dnes na úplně jiném místě.

Stavební vývoj Týnce do r. 1945

V historii Týnce nad Sázavou bylo několik etap jeho rozrůstání, ale i částečného úpadku. Pokud pomineme dobu nejstarší a přeskočíme až k novověku, pak v r. 1836 bylo v Týnci 9 čísel popisných, ve kterých bydlelo na 150 lidí. Tento zjevný nepoměr má dvojí vysvětlení: 1. ne každá budova, ve které se dalo „bydlet“, měla přidělena vlastní čp. 2. týnecká manufaktura na kameninu z r. 1812 (kulturní centrum), která měla čp. 2, se ve skutečnosti skládala ještě z několika stavení v okolí hradu s čp. 2a–2f (dnes např. čp. 47 – čp. 2a, 49 a 59 – čp. 2b), zrovna tak jako barokní velkostatek v Náklí (čp. 6, 7, 8, 8a, 9) a mlýn u řeky pod hradem (čp. 4, 4a–4c). V r. 1900 bylo v Týnci již 23 čp. a v r. 1902 přibyla další tři v dnešní Benešovské ulici. V r. 1903–1904 bylo postaveno prvních 6 domů v ulicích Růžová a Lipová a v letech 1906–1909 a 1911–1913 vznikly další; této části se pak říkalo Nová Týnice. Touto dobou, až na pár výjimek, nebyly jinde další domy postaveny, a tak bylo těsně před 1. světovou válkou v Týnci 55 čp.

Opětovný růst počtu domů v Týnci můžeme zaznamenat až od r. 1921, kdy byly dokončeny nejméně dva domy (čp. 60 a 61). V r. 1924 také dva (čp. 64 a 65), v r. 1925 čtyři (čp. 66–69), v r. 1926 znovu dva (čp. 72 a 73), ovšem v r. 1927 nejméně 15 čp. V těchto letech začaly vznikat ulice Sadová, Jílovská, Pražská, K. H. Máchy a 1. máje, ale stavělo se také v již existujících ulicích Benešovská, Ing. Františka Jančka a Na Chmelnici. V r. 1928 šlo již alespoň o 17 čp., poněkud více v ulici Mírová.

V letech 1929–1934 bylo v Týnci v průměru ročně dokončeno 4–8 nových domů. Vznikly ulice Příčná a U Trati, rozrůstaly se ulice Sadová, Jílovská a další. Hodně se stavělo ještě v r. 1936 – zhruba 5–6 domů, v r. 1937 3 domy (především U Janovického potoka), ale v r. 1938 to byl jen jeden dům. Do začátku 2. světové války bylo v Týnci celkem 165 čp.

V r. 1939 přibýly 3–4 domy a v r. 1940 dokonce 12 domů a to v ulicích Sadová, Jílovská, U Hřiště a U Janovického potoka. V r. 1941 šlo už jen o 4 novostavby v ulicích Jílovská a Krusičanská. Do r. 1945 to bylo ještě 7 dvojdomků s čp. 187–200 v ulici 9. května. Pro své zaměstnance je jako základ továrního města postavila v r. 1942 Janečkova zbrojovka (v užívání od 1. 4. 1943).

Mimo to je třeba poznamenat, že řada z existujících domů prošla zvláště v druhé polovině 30. let rozsáhlými přestavbami, kdy z původních přízemních domků vyrostly patrové vily. Tento trend pak pokračoval i v letech 1939–1940, kdy se tímto způsobem nejednomu z obyvatelů Týnce vcelku prozíravě podařilo uložený kapitál investovat do svých nemovitostí.

Družstvo Včela v nové prodejně u Heřmanových v Týnci v r. 1930 (sbírka D. Hájkové)

TÝNECKO ZA OKUPACE 1939–1945

Josef Čížkovský

První léta okupace

15. 3. 1939 v ranních hodinách překročila německá vojska generálů Blaskowitze a Lista hranice zbytku českomoravského území.

Tentýž den ve 3 hod 50 min převzal strážmistr Hák na četnické stanici v Benešově telefonogram Dr. Šlechty ze zemského úřadu se zprávou pro okresního hejtmana o tom, že dnes o šesté hodině ranní obsadí říšskoněmecké vojsko naše území a že mu nesmí být kladen žádný odpor. Okresní hejtman F. Tomsa proto rozeslal všem starostům politického okresu Benešov dopis, ve kterém je vyzval ke schůzce 15. března o 11 hodině dopolední, aby je informoval o situaci v Čechách. Schůze se uskutečnila v malé zasedací síni okresního úřadu. Účast všech starostů byla povinná. Pokud se nemohli z vážných důvodů zúčastnit, museli vyslat svého zástupce.

Týž den přišel na obecní zastupitelstvo do Týnce ještě jeden telegram Okresního úřadu v Benešově, který oznamoval starostovi obce V. Oliveriovi, že má být po zbytek dne k dispozici německým velitelům. Ti přijeli do Týnce ale až o den později. Na příjezd Němců do Týnce vzpomíná pan Berka: *„Dopoledne jsem byl doma. Po obědě jsem šel s klukama podél řeky až k mostu. Za mostem jsme slezli do strouhy podél silnice. Odtud jsme viděli pět motocyklů s lodičkou, na každém bylo po třech vojácích v přilbách. Za nimi přijela auta a několik nákladáků plných vojáků. Vojáci z těch motocyklů, aut a nákladáků vylezli a hned se řadili. Někteří podávali z aut trumpety, bubny, klarinety a jiné hudební nástroje.*

U hotelu už se začali shromažďovat první zvědavci. Za chvíli Němci spustili takový řízný pochod. Během koncertu se nepříhodilo nic, co by Němce rozcílilo. Hráli až do setmění, nevadila jim ani malá sněhová přeháňka.“

16. 3. 1939 byl vydán výnos Vůdce a říšského kancléře o zřízení Protektorátu Čechy a Morava. 27. března byly vydány jazykové zákony, které preferovaly němčinu před češtinou. Veškerý písemný styk s německými úřady musel být veden v němčině (styk mezi protektorátními úřady dvojjazyčně).

23. srpna vyšla vládní vyhláška „Všem občanům.“ Vláda v ní vyzývala k péči o nerušený chod veřejného a hospodářského života. Varovala před sabotážemi, za něž by nesli odpovědnost i držitelé podniků, techničtí úředníci aj.

Úkolem okresních hejtmanů bylo svolat starosty obcí, představitele živnostenských společenství a živnostenských ústavů a poučit je o jejich úkolu zakročit tak, aby se podobné jevy neopakovaly. Z Benešovska byli všichni jmenovaní svoláni do hotelu Pošta v Benešově 26. 8. 1939. Na schůzi se sešlo sedm reprezentantů veřejného života, osm členů okresního zastupitelstva, dvanáct reprezentantů obchodně hospodářského a průmyslového podnikání (místo Ing. F. Janečka se zúčastnil starosta Týnce a ředitel Zbrojovky V. Oliverius).

Každý úředník musel podle nařízení ministerstva vnitra ovládat německou řeč, aby mohl uspokojivě úřadovat. Všichni úřední čekatelé i uchazeči o nové přijetí do veřejné služby museli prokázat znalost německé řeči podrobením se zkoušce z němčiny. Do 31. 3. 1942 museli povinně složit písemnou i ústní zkoušku z němčiny všichni vyšší úředníci, funkcionáři a starostové obcí s více než 5 000 obyvateli (týkalo se pouze Benešova), jinak jim hrozilo propuštění z funkce.

Další germanizační opatření se týkalo jmen obcí, ulic a náměstí. Starostové obcí byli povinni sepsat seznam pojmenování ulic, náměstí aj. (tzv. seznam A) a seznam přejmenování nevhodných ulic, náměstí – tj. takových, které měly vztah k revoluci, legiím nebo byly pojmenovány po českých politických emigrantech, po židech, po Wilsonovi, E. Benešovi aj. (seznam B). Pro přejmenování bylo možno užít názvy z dob Rakousko-Uherska (kromě těch, které se týkaly Františka Josefa I. a Ferdinanda d'Este). Vše mělo být označeno dvojazyčně. Tato vyhláška se týkala převážně jen Benešova, neboť většina obcí neměla žádná jména ulic ani náměstí.

K pozdějším úkolům starosty obce patřilo také zjišťování ubytovacích možností pro německé vojáky podle výnosu říšského protektora pro Čechy a Moravu ze 31. 3. 1941 č. I-W-7222. Důvodem bylo zabezpečení řádného přechodného ubytování pro příslušníky říšskoněmecké branné moci na pochodech, cvičeních aj. Nařízení zasílaly okresní úřady příslušným obecním úřadům.

Starostové s pomocí četnických stanic, popřípadě činovníků Národního souručenství, měli zjistit možnosti ubytování Němců, zapsat je do tiskopisů i s náčrtky a předložit je nejpozději do 20. 4. 1941. Objekty jako školy, garáže ..., které umožňovaly uzavřené, hromadné ubytování pro jednotky pěchoty, jezdeckta, dělostřeleckta aj. měli uvést jednotlivě bez uvedení, zda jsou zařízené nebo prázdné. Povinností starostů bylo do začátku ledna každého kalendářního roku (při zvýšení nebo snížení o 20 %) oznámit veškeré změny.

V Týnci bylo možné „normálně ubytovat“ v létě 3 důstojníky a 200 poddůstojníků (bez koně), v zimě 5 důstojníků, 200 poddůstojníků (8 koní), „nouzově“ po celý rok 3 důstojníky a 275 poddůstojníků (26 koní).

Změna nastala hned následující rok. V důsledku vzrůstu osazenstva Zbrojovky a zabrání bytů přesídlovací komisí ministerstva vnitra se snížily ubytovací možnosti o 20 %. V Týnci tak bylo možné ubytovat normálním ubytováním pouze v létě 8 koní, 200 vojáků a poddůstojníků, nouzovým opět pouze v létě 26 koní, 275 vojáků a poddůstojníků. V r. 1945 už nebylo v Týnci žádné ubytovací místo. Důvodem bylo rozdělení obce na dvě části. Všechna zůstala na zabraném území (na levém břehu).

Veřejní zaměstnanci museli podle dekretu státního prezidenta z 8. 3. 1940 č. 80 Sb. vykonat nový slib do 10. 5. 1940. Pokud by tak neučinili, byli by zbaveni funkce, úřadu nebo služby. 4. 5. 1940 jej proto mezi 18.–19. hodinou písemně složilo 12 činovníků obecní správy na Obecním úřadě v Týnci.

Starostou Týnce byl až do 27. 5. 1941 V. Oliverius. Ten den byl nahrazen bývalým obchodním ředitelem Zbrojovky v Týnci V. Tombem (z 15 lístků jich 12 obsa-

hovalo jeho jméno, pouze 3 zůstaly prázdné). Svým vlivem se o to týden před svou smrtí nepochybně postaral Ing. Janeček.

V. Tombo vykonával úřad starosty do 24. 5. 1944, kdy byl výnosem OkÚ v Benešově zproštěn funkce. Na jeho místo byl načas dosazen řídící učitel a kronikář A. Vendr. Téhož dne okresní hejtman v Benešově také rozpustil obecní radu. Místo ní měla být vytvořena pětičlenná správní komise. Kandidáty navrhla místní četnická stanice. S jejím návrhem jmenovat A. Vendra, L. Boháčka, B. Šípka, J. Zoulu a J. Plešáka ale okresní úřad nesouhlasil. Předsedou správní komise byl proto zvolen B. Šípek, místopředsedou L. Boháček, A. Vendr byl nahrazen Johannem Sedláčkem. V takovém složení začala komise pracovat 19. 7. 1944. Členové komise museli vlastnoručně podepsat slib, že budou zachovávat zákony protektorátu a vykonávat svědomitě své povinnosti.

Sociální a hospodářská situace

Narušenou národní jednotu se lidé snažili dávat najevo různými druhy činnosti. Nejčastějšími akcemi byly demonstrace a masová shromáždění (např. 6. 5. 1939 při převozu ostatků K. H. Máchy nebo 14. 5. t. r. při oslavách Dne matek aj.).

Němci proto raději zrušili jako svátek 28. 10. 1939 vládním nařízením z 18. 9. 1939. Němci byli dobře informováni o různých letácích, které se objevily na celém území protektorátu. Ty měly vybízet lidi, aby nekupovali v tento den noviny, ne navštěvovali obchody, nejezdili tramvajemi, nenastupovali do práce, že si mají navléci černé pásky aj. Starostové měli proto zavést preventivní opatření a pověřit osoby, které by odvracely lidi od nepřístojností.

Byl vytvořen zvláštní četnický sbor o 15 mužích v čele s vrchním strážmistrem K. Frašem z Netvořic, jehož členové byli vyzbrojeni puškou, bodákem, šavlí, obuškem, dvěma sumkami a deseti náboji. Sbor byl ubytován ve vládních vojenských kasárnách v Benešově. Na všech odděleních četnictva byla vyhlášena pohotovost, četníci neměli konat žádné obvyklé obchůzky s výjimkou těžkých deliktů a objíždění důležitých komunikací.

Na rozdíl od jiných měst (např. v Praze došlo ke srážkám Čechů s Němci), proběhl tento den na Benešovsku v klidu. Podobná byla situace, také díky stále ostřejším represivním opatřením, i v pozdějších válečných letech. Např. v roce 1941 hlásila četnická stanice Ostředek, že si obyvatelstvo ani nevzpomnělo, že 28. říjen ve skutečnosti je. Podobnou zprávu o neporušeném pořádku, žádném pokusu být jen o zneklidnění obyvatel hlásila i četnická stanice v Týnci.

Také 7. 3. 1940, na který připadlo 90. výročí narození T. G. Masaryka, měl být považován za normální pracovní den. Nebyly povoleny žádné oslavy, žádné kladení věnců, shlukování a zdobení budov. Měl být sledován nástup dělníků do práce, docházka dětí do školy aj. Z tohoto důvodu byla zavedena intenzivní hlídková služba.

Nesměl se slavit ani 1. květen. 1. 5. 1939 bylo povoleno pouze slavnostní shromáždění uspořádané výborem Národního souručenství v budově poslanecké sněmovny. Oslavy 1. 5. 1940 byly zakázány, přestože se jednalo o den pracovního klidu.

Bedlivě sledované byly i povinné oslavy 15. března. Opět byla sledována nálada v jednotlivých podnicích i na ulicích. Nesměly se objevit žádné trikolory, žádná představení se zábavným programem. Cenzoři měli být, ostatně jako vždy, daleko přísnější.

Kvůli zatemnění nesmělo dojít k obvyklému pálení ohňů 6.–7. 7. 1940. Samotné oslavy mistra Jana Husa byly povoleny, jen pokud měly kulturní nebo náboženský ráz. Veškeré proslovy nebo deklamace byly zakázány.

O tom, jaká byla situace za války v jednotlivých regionech, informovaly i situační zprávy okresních úřadů a okresních četnických velitelství. Veškeré situační zprávy se shodují v tom, že na benešovském okrese zmizela nezaměstnanost. Naopak si dokonce stěžují na nedostatek pracovních sil v zemědělství a ve stavebnictví. Faktem je, že došlo k výraznému omezení nezaměstnanosti. Jednak to bylo způsobeno nábořem dělníků na práce do Německa, jednak velkou potřebou zbrojního průmyslu. Nejenom díky tomuto jevu, ale i díky zvýšení mezd dělníků koncem roku 1939 a zavedení všeobecné podpory v nezaměstnanosti docházelo jen velmi výjimečně v závodech k sabotážím. V pozdějších letech se situace rapidně mění. Nejenže byl neustálý nedostatek uhlí, ale obyvatelstvo trpělo i nedostatkem tuků, vepřového masa, mléka, brambor, zeleniny. Hospodářská zvířata neměla dostatek píce, a proto se krmilo slámou aj. Kuřáci museli omezit svou náruživost, neboť kvůli nedostatku tabáku byla stanovena týdenní dávka cigaret (40, později 45 cigaret týdně – pozn. autora).

Mzdy sice vzrostly, ale zároveň se neúměrně zvýšily ceny základních potravin. Rychlým tempem se rozvíjel černý obchod. Obchodníci měli neustále tendence zdražovat nad povolený limit. Např. v roce 1939 bylo prokázáno předražování ve 223 případech, nejvyšší finanční pokuta 1 000–5 000 K byla uložena v 19 případech.

Velkým zatížením pro Benešovsko byla povinnost obcí dodat dostatečný počet dobytka pro zásobování Prahy. Každý rolník postižený touto povinností obdržel výměr s údajem o kusech dobytka, dnem a hodinou, kdy je má odevzdat. Jedním ze sběrných míst byl i Týnec nad Sázavou. Pokud někdo nesplnil tuto povinnost, hrozil mu trest 50 000 K pokuty, nebo 6 měsíců vězení.

Nedostatek zemědělců se nejmarkantněji projevil zvláště při žních, které tak končily často podprůměrným výsledkem. Úřady to řešily poskytováním dovolené dělníkům v továrnách. Ti měli být vyzváni, aby při žních pomohli.

Přes jejich nedostatek měly obecní úřady zajistit do 8. 12. 1944 muže (ročník narození 1921, 1922, 1923) zaměstnané v zemědělství, kteří budou úřadem práce při-brání k zákopovým pracím v blízkosti protektorátních hranic. S sebou si měli přinést pracovní oděv, pár pracovních bot (i přes jejich naprostý nedostatek), vlněnou

příkrývku, mycí potřeby a jídlo na 2–3 dny. Této akce se celkem zúčastnilo 25 týneckých mužů.

Pro zimní období byl charakteristický nedostatek uhlí, což velkou měrou ohrožovalo školy a živnosti. Často se vyskytovaly omrzliny. Obyvatelé byli vyzýváni k šetrnosti a nepřetápění místností, než nastane vyloženě studené počasí. Úsporná opatření se týkala též úřední doby v zimních měsících (listopad–únor). Nedostatek uhlí vedl k zákazu topení v období od 11. září do 13. října.

Přes všechny tyto problémy byla celková nálada obyvatelstva označena za klidnou. Toto se opakuje, až na malé výjimky (nepokoje vyvolané zprávami o připravovaných stěhovacích akcích na Neveklovsku), ve všech situačních zprávách. Je pravdou, že nálada obyvatelstva byla do značné míry ovlivněna válečnými událostmi. Po německých úspěších v roce 1940 (dobyty Dánska, Norska, Francie) se výraznou měrou omezily demonstrace na území protektorátu. Naopak po 22. 6. 1941 (útok na SSSR) se počet sabotáží zvýšil.

Loajalitu k Říši a novému uspořádání Evropy měli dát najevo obyvatelé ve sbírkách na různé účely. Ve dnech 17. a 24. 11. 1940 pořádalo Národní souručenství sbírku na Národní pomoc pro rok 1940 - 1941. Akce vynesla 4 701 K. Podle kronikáře měla v Týnci klidný průběh. Obyvatelstvo přispívalo podle svých možností. Slušně dopadla i sbírka na německý červený kříž, která vynesla 9 000 K.

Velmi tragicky ale dopadla na území Benešovska sbírka kovů organizovaná jako dárek k narozeninám Vůdce. Proběhla ve dvou fázích (první do 20. 4. 1940, druhá do 18. 8. 1940). Zatímco první fáze vynesla alespoň 1 878,7 kg, druhá nevynesla takřka nic. Většina obcí totiž hlásila, že veškeré kovy už odevzdala v první fázi.

Velmi neslavně dopadla i sbírka sociální pomoci organizovaná sborem týneckých učitelů (pouhé tři dary). Podobně vyzněla i okresem organizovaná sbírka zimních potřeb pro říšskoněmeckou brannou moc ve dnech 11.–13. 1. 1942, která byla hodnocena jako neuspokojivá, neboť většina z darovaných věcí měla velmi špatnou kvalitu, a to i přes oznámení, že se podle množství bude určovat loajalita obcí.

Po celou válku byl v Týnci schvalován schodkový rozpočet. Největší schodek si představitelé města odhlasovali v roce 1942 (92 860 K), nejmenší pak v roce 1944 (15 439 K), to už ale byl schodek pouze pro pravý břeh Sázavy. Bohužel velcí poplatníci zůstali převážně na levém břehu, a tak zaplacení schodku vyžadovalo 125% přírážku k dani činžovní a 300% k daním ostatním (pro srovnání v r. 1942 na úhradu schodku stačila 45% přírážka k dani činžovní a 260% k daním ostatním). V roce 1941 měla schodek částečně uhradit obecní dávka z karet, která měla vynést okolo 2 000 K.

V prosinci 1940 si obecní zastupitelé prohlédli pozemek, na kterém měl být postaven obecní dům pro chudé. V dubnu 1941 byla zvolena komise, která měla připravit vše pro vypsání soutěže na stavbu obecního domu. Pro chudé se měl využít i posmrtný dar Ing. Janečka 50 000 K (po srážce poplatků 48 500 K). Tento obnos byl uložen na běžný účet obce a každoročně z něj byly vypláceny chudým podpory.

Problémem se v r. 1940 stala výstavba nové kantýny. V žádosti o její povolení byly jako jedny z důvodů uvedeny stížnosti svobodných a přechodně ubytovaných, kteří její neexistenci uváděli jako hlavní důvod svého odchodu.

Živnostenský inspektorát v Praze povolení koncese k provozování vydal jen pod podmínkou, že bude provozována pouze v pracovních dnech a v pracovních přestávkách. Nejméně půl hodiny před koncem pracovní doby měla být uzavřena. Během výplat měla být zavřena půl hodiny před a dvě hodiny po výplatě.

Proti těmto podmínkám se Ing. F. Janeček odvolal. Uzavření kantýny půl hodiny před koncem pracovní doby znemožní dělníkům večeřet. Proto prosil o její neomezené užívání.

V odpovědi na Janečkovo odvolání povolil Zemský úřad v Praze provoz kantýny i v neděli a o svátcích (tj. ve dnech, jak bylo uvedeno, kdy se nepracuje), ale pouze pro vydávání pokrmů a nápojů třikrát denně (7,00–8,00, 12,00–13,00 a 18,00–19,00). V pracovních dnech byla kantýna otevřena vždy jednu hodinu před pracovní dobou (snídaně), o hlavní přestávce (12,00–13,00) a jednu hodinu před večerí. V den výplaty měl být provoz stejný jako v neděli a o svátcích.

Rozhodně se ale zemský úřad ohradil proti požadavku neomezeného provozu. To by totiž podle něj odporovalo blahodárnému účelu kantýn, což je poskytování řádných jídel a nápojů, aniž by byla dělníkům dána příležitost k neúměrným vydáním.

Do problému vstoupila i Obchodní a živnostenská komora České Budějovice, která se ostře postavila proti provozování nové kantýny ve Zbrojovce. Zdůvodňovala to tím, že už v Týnci jsou čtyři živnosti odkázané na dělníky – tj. hotel (čp. 2, vlastníkem Správa pivovaru Benešov), hostinec F. Korbela (čp. 3), hostinec J. Heřmana (čp. 16) a hostinec M. Žižkové (čp. 96).

I když byly hostince kvalitní (vyjma hostince M. Žižkové, který prý byl primitivní a nevhodný), nemohly bohužel stačit poptávce. Vedle toho se objevily i stížnosti dělníků na špatné polévky a neustále stejný jídelníček.

V samotné Zbrojovce Ing. F. Janečka stoupl za války provoz. Vedení továrny přešlo do německých rukou. Bezpečnostním ředitelem byl německý důstojník R. Wahala. Ředitelem továrny byl Ing. V. Oliverius, místoředitelem Ing. J. Dědek.

Pracovníci ve Zbrojovce museli tvrdě pracovat. Pracovalo se 24 hodin denně na tři směny. Někteří dělníci odpracovali 72 i více hodin týdně. Hlavní pracovní doba byla od 6,15 do 17 hod. s desetiminutovou pracovní přestávkou (9,00–9,10) a hodinovou polední přestávkou (12,00–13,00). Za svou práci ale dostávali slušný plat a někdy i odměny v podobě cigaret, rekreačních pobytů nebo Heydrichových balíčků (cukr, rýže, káva, čaj, datle, fíky aj.). Šest zaměstnanců obdrželo dokonce Svatováclavskou orlici. Vedení továrny mělo vliv i na rozdělování bytů. Od 1. 4. 1943 byla v Peceradech zavedena ubytovací kancelář.

O tom, jak důležité bylo pracovat ve Zbrojovce, svědčil výnos zemského úřadu z 16. 9. 1942. Obyvatelé obcí Týnec, Brodce, Zbořený Kostelec a Pecerady, kteří neměli pracovní poměr a ani nepřicházeli v úvahu pro pracovní poměr se zbrojov-

kou, se z nich museli vystěhovat (např. František Kabát). Náhradní byty dostávali ve vzdálenějších oblastech.

Za války prosperovali v Týnci zejména ti živnostníci, kteří byli potřební pro válku (např. dřevozpracující živnosti). K rozvoji živností přispěl jednak příliv obyvatel do Janečkovy továrny, jednak příchod vystěhovalců z Neveklovska. Vydělávali i hostinští, neboť měli kvůli přítomnosti německého vojska zaručeno dostatečné množství piva a díky rozvoji Zbrojovky i dostatečné množství konzumentů. Složení živnostníků v Týnci doznalo během války velmi málo změn. Ubyli jen dva živnostníci židovské národnosti J. Frišman a E. Herz (srv. níže), kteří byli deportováni i s rodinami do koncentračního tábora, odkud se už nevrátili. Přibyli dva – drogistka F. Koukl (vystěhován z Netvořic) a zubotechnik E. Vaněček (vystěhován ze Sedlčan).

Během války výrazně vzrostla populace v Týnci. Jedním z důvodů byl strach žen z totálního nasazení v Německu. Raději se proto stávaly matkami. Těhotné ženy a ty, které se staraly o nedospělé děti, nesměly být totiž pracovně nasazeny. V letech 1940–1944 se tak v Týnci narodilo rekordních 48 dětí (pro srovnání v roce 1943 16 dětí, v roce 1944 11 dětí, ale např. v roce 1940 pouhých 6 dětí).

Dalším a markantnějším důvodem bylo lákadlo pracovních příležitostí ve Zbrojovce Ing. F. Janeček. Posledním důvodem vzrůstu počtu obyvatel bylo vystěhování Neveklovska.

Při sčítání lidu v roce 1940 měl Týnec 604 obyvatel (Pecerady 1 129 obyvatel). Podle organizačního plánu požární obrany z května 1943 měl Týnec 1 200 obyvatel ve 200 domech. Tomuto číslu se blíží i nedatovaný soupis obyvatel (nejspíš vypracován po r. 1943), který uváděl pro levý břeh 743 obyvatel ve 115 domech, pro pravý břeh 677 obyvatel v 85 domech. Správnost těchto čísel potvrzuje výsledek sčítání domů a bytů z roku 1946. V Týnci bylo napočítáno 1 059 obyvatel.

Paradoxně rozvoj za protektorátu nasměroval Týnec tam, kde je teď, tj. mezi nejznámější a nejdůležitější města regionu.

Stupňování teroru

V září 1941 se zastupujícím protektorem stal Reinhard Heydrich a vyhlásil civilní stanné právo (28. 9. 1941–29. 11. 1941). To se ale nevztahovalo na obce oberlandrátu Tábor, což mj. svědčí o klidném životě ve zdejším kraji.

Na teror reagovali členové zahraničního odboje odvetnou akcí. 27. 5. 1942 provedli členové skupiny Anthropoid Jan Kubiš a Jozef Gabčík úspěšný atentát na Heydricha. Způsobili mu smrtelná zranění, kterým zastupující protektor 4. 6. 1942 podlehl.

Na všech protektorátních a veřejných budovách byly vyvěšeny protektorátní a říšské vlajky na půl žerdě. Všichni protektorátní policisté museli od 7. 6. (tj. ode dne vystavení Heydrichových ostatků) do 14. 6. 1942 nosit smutek na levém ruká-

vě. V den pohřbu 9. 6. 1942 byl vydán zákaz jakékoliv zábavy. Zákaz se netýkal představení německých divadel a hudebních představení vážného obsahu.

Atentát vyvolal vlnu ještě většího teroru. 28. 5. 1942 byl vyhlášen civilní výjimečný stav (zrušen ke 3. 7. 1942). Policejní zavírací hodina byla stanovena na 22,00 hod., veškerá česká shromáždění, sportovní podniky a divadelní hry byly zakázány.

Výnosem ministerstva vnitra ze 4. 6. 1942 byly povoleny kolotoče, loutková divadla, zábavné parky, jazykové, taneční a hospodyňské kurzy, výstavy králíků, drůbeže i schůze zahrádkářů a chovatelů drobného zvířectva, pokud byly nahlášeny alespoň 24 hodin předem. Naopak zakázány byly zkoušky divadelních těles a učňovské besídky.

Ohrožení byli všichni, kteří byli nějakým způsobem do atentátu zapleteni. 1. 6. 1942 došlo v prostorech Netvořice, Jablonná k rozsáhlému pátrání po pachatelích atentátu na Heydricha. Pátrání řídilo okresní četnické velitelství v Benešově. Prohlédnuto bylo 200 chat a kontrolováno 88 osob bez sebemenšího kladného výsledku.

I na Benešovsku se vyskytli pomahači atentátu. Jedním z nich byl Dr. Lyčka, který poskytl ošetření Janu Kubišovi. Podařilo se mu uniknout první vlně zatýkání. 14. 7. 1942 se pokusil uprchnout i s manželkou z Prahy. Manželka byla ale dopadena na dnešním Hlavním (Wilsonově) nádraží. Lyčka se ukryl v Ouběnicích u truhláře Ludvíka Vaňka. Místo mu pomohl najít jeho přítel řídící učitel František Kotrba. Ten byl ale gestapem donucen vyzradit jeho úkryt. Jako volavka se musel vydat do domu truhláře Vaňka. Zde nejspíš Lyčku informoval o jejich bezvýchodné situaci. Ve sklepě pak oba spáchali sebevraždu.

Heydrichiáda se dotkla i jiných. Zatýkalo se např. i v Bystřici nebo ve Voticích. Ve dnech 26.–27. 6. 1942 bylo zatčeno 9 obyvatel Benešova (převážně sokolští činovníci). Osm z nich bylo v kasárnách německé policie v Táboře popraveno.

I obyvatelé Týnce sledovali s napětím tyto události. Lidé měli strach z vojenských prohlídek, ke kterým došlo např. ve Václavicích nebo Krhanicích. Raději pálili vše, co jen trochu zavánělo problémem. V Týnci nebyly kupodivu prohlídky nakonec nařízeny. To ale samozřejmě nikdo netušil, a tak si týnečtí užili strachu dost a dost.

Řešení židovské otázky

Velkým problémem se za protektorátu stalo řešení židovské otázky. První soubor protizidovských opatření vyšel už 17. 3. 1939, kde byl mj. Židům zakázán výkon lékařské praxe ve veřejných zdravotnických organizacích či zastavena právníká praxe.

Četnické stanice měly za úkol pořídit seznamy židovského obyvatelstva s uvedením jejich jména, data narození, zaměstnání a bydliště. Židé byli povinni ode-

vzdat zbrojní pas do 15. 7. 1939. 5. 8. 1939 vyšla opatření pro styk židovského obyvatelstva s ostatními. Podle nich byly určité veřejné místnosti jako hostince, restaurace, čítárny aj. nepřístupny židům, nebo v nich byla vyhrazena zvláštní zřetelně označená místa pro židy, aby nežidovští obyvatelé nebyli nuceni pobývat ve stejných místnostech. Židovské obchody musely být jasně označeny červenou barvou na žlutém podkladě. Označeny nemusely být podniky, ve kterých byli ustanoveni říšští protektorátní správci, nebo ty, které byly převedeny do nežidovských rukou. Židé měli zakázáno chodit na koupaliště a na plovárny. Ve veřejných lázních došlo k úpravě hodin, aby nemohlo dojít ke společnému koupání. Podle dalších opatření styku s židovským obyvatelstvem ze 20. 8. 1940 se měly podniky pro smíšené obyvatelstvo rozhodnout, zda budou židovské nebo čistě árijské.

Židé byli vyloučeni z veřejného života (zvláště spolkového), do spořitelny mohli pouze mezi 11.–12. hodinou, nesměli vycházet po 20. hodině z domu a byli též vyřazeni z civilní protiletectvé obrany (dále jen CPO) a tvořili svou vlastní CPO.

Židé nesměli navštěvovat sportovní podniky. Povinností pořadatelů bylo vyvěsit nápisy „Juden unzugänglich“ (židům nepřístupno). Jakmile se v tisku objevila informace propagující nějaký připravovaný sportovní podnik, mělo i zde být upozornění na zákaz. Výnos ministerstva vnitra z 21. 8. 1941 židům zakazoval návštěvu veřejných knihoven.

Židé byli využíváni na odstraňování protiněmeckých nápisů a odklizení sněhu z veřejného prostranství. Vznikly tzv. židovské pracovní kolony – dvě v Benešově, po jedné v Týnci, Netvořicích, Bystřici, Čerčanech a Neveklově. Týnecká

Krámeček židovského obchodníka Josefa Frišmana v r. 1929, vpravo obchod družstva Včela a rozestavěná budova kampeličky (sbírka rodiny Svobodovy)

měla celkem šest členů: J. Herz (velitel), R., Č. a K. Frischmannovi, F. Neumann a K. Frišman.

V Týnci žilo celkově osm občanů židovské národnosti, v blízkém okolí pak 22 židů. Nejpočetnější byla sedmičlenná rodina Frišmanova z Pecerad. Pro srovnání v Benešově bylo evidováno 227, v Neveklově 46 židovských obyvatel.

První židovský transport s židy z protektorátu odjel do ghetta v Lodži 16. 10. 1941. Týnečtí židé byli soustředěni ve mlýně nebo v hospodě u Korbelů. 1. 9. 1942 jako většina židů na okrese Benešov byli zatčeni a odvezeni do koncentračního tábora Osvětim, odkud se nikdo z nich nevrátil.

Civilní protiletecká obrana (CPO)

Součástí každodenní reality městského života se staly služby v CPO. Zatemňování se stalo zatěžkávací zkouškou psychické odolnosti občanů protektorátu.

Místní CPO vznikla už 8. dubna 1938. Jejím prvním velitelem byl jmenován A. Vendr. Za okupace měl být velitelem vždy starosta obce. V Týnci to neplatilo. Starosta V. Oliverius byl na svou osobní žádost této funkce zbaven (za něj A. Vendr). Starosta V. Tombo tuto funkci dokonce odmítl, proto byl místo něj jmenován E. Dvořák. Na vybavení složek CPO (gumové obleky, nezbytné odznaky, telefonní vedení aj.) přispívala obec.

Jako poplašné zařízení sloužily zpočátku dřevěné hranoly, k nimž byla připevněna 60 cm kolejnice. Od 21. 2. 1944 se pro hlášení leteckého poplachu používala tovární siréna. Tři krátká zahoukání po 15 vteřinách (po dobu jedné minuty) znamenala veřejnou výstrahu. Stálé nepřerušované houkání po dobu jedné minuty letecký poplach, nepřetržité houkání po dobu jedné minuty pak konec poplachu nebo veřejné výstrahy.

Při vyhlášení poplachu měli lidé neprodleně vyklidit ulice a vydat se do přírody nebo na vykázaná místa (kryty ve sklepích domů nebo v továrně Ing. Janečka, v místech jako Taranka, Soudovka nebo Hlinka byly zřízeny příkopy, 2 veřejné kryty v hotelu a hlavní ve škole). Podle kronikáře ale stejně zůstávala většina lidí doma.

Vedení CPO sídlilo v kanceláři Obecního úřadu v Týnci. CPO se skládalo ze sanitárního oddělení – skupina pro pravý břeh (4 muži v čele MUDr. Merkl), skupina pro levý břeh (4 muži, v čele A. Víková), asanačního sboru (8 mužů, v čele V. Netřefa), technické skupiny - skupina pro pravý břeh (F. Dřížhal), skupina pro levý břeh (B. Kočí), hasičského sboru (15 mužů, v čele A. Šípek) a 42 domovní družstva. Při případném hlášení leteckého útoku byli dopravou hasičské motorové stříkačky svými dopravními prostředky pověřeni J. Zoula a F. Korbel.

V pokynech k CPO byly občané upozorněni na nutnost stálého a dokonalého zatemnění. Na půdách nesmělo být nic, co by mohlo vyvolat požár, chodci nesměli používat barevná světla (hlavně modré).

Němci důsledně vyžadovali zatemnění, prováděli zostřené kontroly. Přestupky řešil německý soud. Ostatně není se čemu divit vzhledem k důležitým továrním objektům v Týnci.

Na kontroly zatemnění vzpomíná paní Reitingerová takto: *„Němci chodili kolem hotelu. Můj muž poslouchal Londýn a nikdo si nevšiml, že je špatně zatemněno. Najednou jsme slyšeli okované boty, voják už lezl do dveří. Můj muž ale stačil naštěstí rádio vypnout. Voják nás jen upozornil na špatné zatemnění a odešel.“*

Za zatemnění určitých obvodů byli odpovědni jejich jmenovaní vedoucí (např. učitel Z. Müller, krejčí V. Povolný, holič S. Procházka). Dále měli mít při ruce dostatečné množství písku, ruční protiletectkou stříkačku, mít v pořádku protiletectké nářadí (motyky, krumpáče, sekery aj.). Měli také provádět cvičení na téma, jak si počínat při náletu, při zneškodňování fosforové bomby apod.

O odstranění případných škod vzniklých při leteckém útoku se měli postarat vedoucí CPO. Proto k jejich úkolům patřilo zřizování shromaždišť (objekty lidem dobře známé), umísťování osob bez přístřeší (v útulcích mělo být dostatečné množství věšáků, židlí a záchodů), záchrana movitého majetku a jeho úschova, stravování postižených osob, věcné vybavování poškozených, plynulé zásobování předměty denní potřeby, ošetřování zraněných a pohřbívání obětí, péče o zvířata, připravení dopravních prostředků a odstraňování škod způsobených pumami.

Na pořádek dohlížely hlídky CPO. Podle nařízení z 9. 7. 1941 měly procházet vytčenou trasu dvakrát v týdnu a vždy jednu neděli v měsíci (1. hlídka 20–22 hod., 2. hlídka 22–24 hod.). Občané hlídky většinou pečlivě dodržovali, 12. 1. 1941 oznámil velitel CPO, že v Týnci je zcela uspokojující činnost všech složek. Služby byly vedeny denně, nebyl vynechán ani jediný den. Dále bylo vytvořeno mužstvo stálé pohotovosti (12 členů), které muselo být do deseti minut na svém stanoveném místě u obecního úřadu, kde dostali příslušné pokyny a tzv. „šnelkomanda“ (3 členové).

Po případném útoku se mělo obyvatelstvo shromáždit v kanceláři obecního úřadu nebo v četnické stanici. Ti, kteří by přišli v důsledku leteckého útoku o přístřeší, měli být nouzově ubytováni ve škole, hotelu nebo v obou hostincích.

V každém útulku měla být zřízena místnost pro umístění úřadovny. V Týnci mohla být úřadovna pouze ve škole (čp. 23), nikde jinde nebyl dostatek místa. Sem měl být dosazen důvěryhodný občan nebo způsobilý úředník. K jeho úkolům patřilo vyplňování seznamů přijatých, udržování klidu, pořádku a čistoty, včasný přísun potravy malým dětem, péče o staré a nemocné, rozdělení ubytovaných osob do stravoven, pomoc při pátrání po rodinných příslušnících aj.

Bezpřístřešní měli být později umístěni do trvalých příbytků, tj. do prázdných bytů nebo místností, které by šly jako byt použít (obchody aj.), větších bytů, které by nevyžadovaly větší úpravy (např. muzea) nebo do budov, které jako byty mohou sloužit (dílny, skladiště aj.).

Továrna Ing. Janečka měla svá vlastní pravidla závodní protiletectké obrany (dále též ZPO). ZPO měla 124 členy, z nichž 53 patřilo do pohotovostního oddílu.

Ti museli nastoupit vždy, zbytek továrna až do odvolání uvolnila pro služby CPO. V případě leteckého náletu na Jawu měla četnická stanice co nejrychleji uvědomit Oberlandrát v Táboře a okresní úřad v Benešově.

Členy CPO nebyli všichni obyvatelé Týnce. Kromě již zmíněných členů pohotovostních oddílů ZPO v Jawě, staničních zaměstnanců (v železniční požární obraně) byli ze služeb CPO podle rozhodnutí velitele pořádkové policie při úřadu říšského protektora ze dne 12. 3. 1940 a výnosu ministerstva vnitra z 19. 3. t. r. vyjmuti i zaměstnanci pošty (PPO).

Během války v Týnci nedošlo ani k jedinému náletu, letecký poplach sice byl několikrát vyhlášen, ale po pár hodinách zase odvolán.

Vystěhování levého břehu Sázavy

Od 1. 4. 1943 ztratil Týnec oficiálně „pouze“ levý břeh řeky Sázavy (vyhláška o vystěhování byla vydána již v dubnu 1942). Pozemky byly vyvlastněny podle §1 zákona o vyvlastnění ve prospěch německé říše. Němci to zdůvodňovali zákonem z 29. 3. 1935 Sb. 63 a 2. nařízením říšského protektora z 23. 7. 1943.

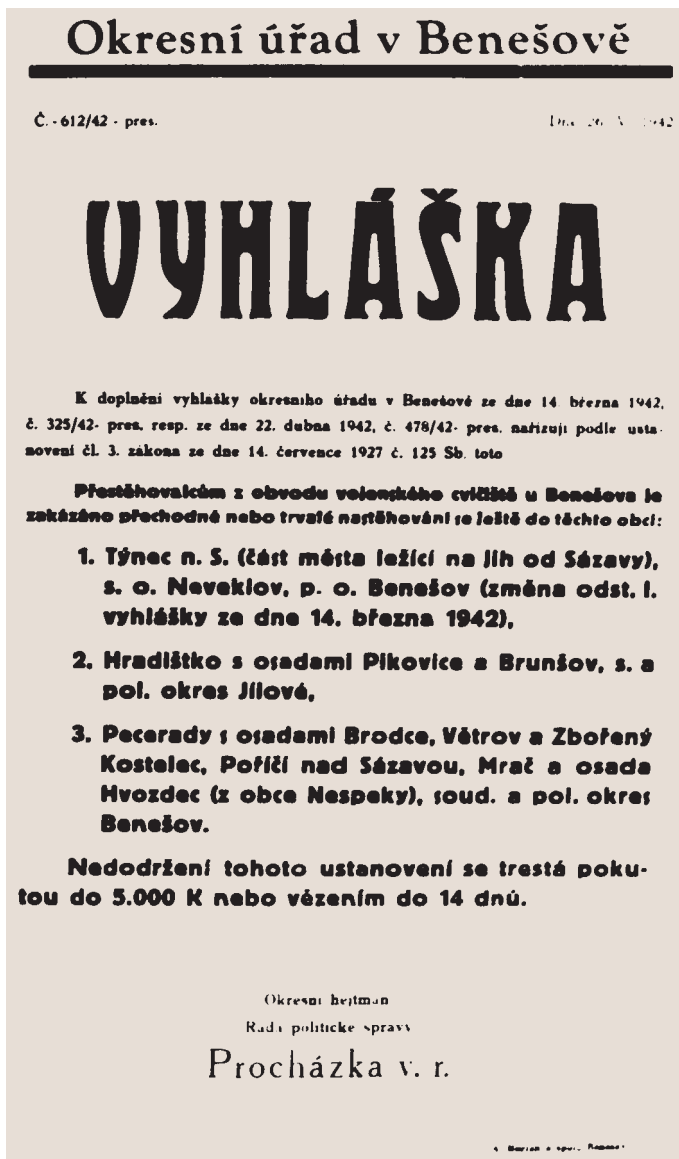
K odškodnění postižených mělo dojít na základě smířčího jednání. Než k němu došlo, mohli bývalí vlastníci domy ještě používat (tj. i platit daně). Museli ale zachovat současný stav nemovitostí, popř. měli provést na své náklady nutné opravy (netýkalo se živnostníků a obchodníků).

Týnec tedy nebyl vystěhován celý, pouze jeho část na levém břehu Sázavy. Ale ani odtud se nemuseli vystěhovat živnostníci a dělníci z Jawy. Občas se sice přetřásala otázka vystěhování důchodců, ale není znám jediný případ, že by k tomu došlo.

Levý břeh Sázavy se stal majetkem Říše. Tj. lidé, kteří žili na jeho území, platili nájemné SS Standartverwaltungu v Benešově. Ten od dubna 1943 do 31. 3. 1945 vybral na nájemném 591 859 K. Plnou moc pro nakládání s byty měl bezpečnostní ředitel zbrojovky Rudolf Wahalla.

Na tuto situaci vzpomíná i paní Reitingerová: *„My jsme náš dům ležící na levém břehu museli prodat, dostali jsme za něj kolem 110 000 K. Vystěhovat jsme se ale nemuseli. Můj muž byl učitelem na zdejší škole. Bydleli jsme zde dál a platili nájem zbrojovce.“*

Týnec tak byl rozdělen na dvě části (dva obecní úřady). Do zabraného území patřila oblast od kapličky, Kozlovice, oblast chárovické lávky a poděluského mostu. Masarykův most byl uzavřen závorou. Všichni procházející museli mít průkaz (tzv. Ausweis). Netýnečtí tudy nesměli být propuštěni, pouze na zvláštní, účelově vystavenou průkazku. Tu museli po ukončení návštěvy vždy odevzdat buď Obecnímu úřadu v Týnci nebo příslušnému SSHofu. Kdo překročil nepovoleně hranice byl vyšetřován a platil pokutu. Pro ty, kteří chtěli navštívit své příbuzné na zabraném území, Němci vydávali plány ostré střelby. Četnická stanice, která sídlila u kampeličky (čp. 121), musela být přemístěna na pravý břeh do domu pana Fialy

Vyhláška pro vystěhované z území cvičiště zbraní SS z 26. 5. 1942 (Městské muzeum Týnec nad Sázavou)

(čp. 158). V místě jejího bývalého působiště byla zřízena kancelář vládního komisaře zabraného území (vedl ji L. Pazdera).

Podobně dopadl i obecní úřad. I ten bylo nutné podle nařízení přesídlovací kanceláře v Čerčanech z 23. 6. 1944 přemístit na pravý břeh. Protože obec neměla žádnou možnost, kam úřad přemístit, prosila 26. 6. 1944 o přidělení potřebné místnosti. Bylo jí vyhověno a úřad přesídlil na pravý břeh do domu pana Dudka (čp. 68).

Od dubna 1944 byla uzavřena železniční trať Jílové - Davle. Němci to zdůvodňovali tím, že probíhala podél zabraného území. Ve skutečnosti tam byly narychlo zřízeny dílny firmy Avie Letňany. Vyráběly se zde součástky raket V-1 a V-2. V tunelech prý bylo zaměstnáno kolem 1 200 lidí. Ředitelem továrny byl Ing. Fischer. Týnec tak ztratil nejkratší spojení s Prahou. Lidé mohli jezdit do Prahy pouze přes Čerčany.

16. 4. 1943 Týnec zdělala událost, o které se zatím jen dočítali z novin, popř. slyšeli od známých či přátel z jiných koutů vlasti. Za plotem na úzké pěšince mezi Korbelovou restaurací a budovou Dolejšova mlýna byla objevena mrtvola místního malíře pokojů a lakýrníka pana Jaroslava Vodrážky.

Ten den si pan Vodrážka, otec malého syna, nesl od příbuzných z Chrástu trochu mouky. Když prý uviděl německé četníky, ve strachu, že u něho najdou mouku, uhnul za mostem. Po pěšince zamířil ke Korbelům (údajně chtěl předstírat, že jde na pivo – pozn. autora). Četníci jej ale sledovali a zašli až do restaurace. J. Vodrážka se vylekal a snažil se uniknout oknem na cestu mezi Korbelovými a Dolejšovými. Zde byl také zastřelen.

Kronikář tuto událost popisuje takto: „*Když uviděl přicházeti německé četníky, seběhl po náspu u mostu a hleděl se jím vyhnouti. Ti však ho pronásledovali a na uvedeném místě došlo ke katastrofě.*“ Podle kronikáře byl ale zastřelen zepředu do hrudníku, když se pokoušel přelézt ohradu u mlýna, aby unikl. Četník, který jej zastřelil byl brzy přeložen do Sedlčan. Podle E. Reitingerové zemřel zbytečně. Měl malého syna, stanné právo už skončilo. Trest smrti mu nehrozil.

Kulturní život

Kultura, z pohledu Němců, byla oněmi „hrami“, které spolu s „chlebem“ – již zmíněné Heydrichovy balíčky, měly udržet klid na práci na válečných zakázkách mezi obyčejnými lidmi. Na straně druhé se řada umělců a inteligence snažila ať už výběrem, úpravou nebo způsobem provedení různých kulturních akcí apelovat na národní povědomí a hrdost. Naproti tomu Němci množstvím opatření ve školství, literatuře, hospodářství, kultuře aj. usilovali o germanizaci českého národa.

Školství

Jednou z vrstev, proti které se obrátila německá mašinérie, byla inteligence. V září 1939 bylo v protektorátu zatčeno na 8 000 lidí, z nichž většinu tvořila inteligence. 17. 11. 1939 došlo k uzavření českých vysokých škol (prý na tři roky) a okolo 1 200 studentů bylo posláno do koncentračních táborů. Až na pár výjimek (tj. těch, kterým bylo umožněno studium na německých vysokých školách) museli čeští studenti nastoupit na totální nasazení.

Na Benešovsku byl zatčen profesor gymnázia S. Obdržílek, po takřka dvou měsících vězení byl přeložen do Litomyšle a byl mu snížen plat. Profesor V. Šístek byl nucen odejít a nastoupit jako totálně nasazený do továrny Ing. Janečka, stejně jako profesor A. Šremer, profesor Panocha byl totálně nasazen ve Vlašimi. Profesor J. Korselt si prožil pět let ve vězení a jeho rodina se musela vystěhovat do Nespku. Profesor Farka (ředitel gymnázia) byl za odbojovou činnost zatčen v červnu 1942 a 2. 7. 1942 popraven v Táboře.

Týnecká škola zase mj. sloužila pro ubytování německého vojska. Například 19. 6. 1941 byla po třítydenním pobytu ve škole odvelena z Týnce německá posádka. Dne 20. 12. 1944 bylo vydáno nařízení, aby se škola do 14 hod. vyprázdnila pro potřeby standardy Totenkopf o 276 mužích. 12. 4. 1945 musela být opět škola vyprázdněna, jelikož se v ní ubytoval pluk Totenkopf z Prosečnice. Po osvobození v ní byla ubytována i Rudá armáda. Po jejím odchodu byla škola vydezinfikována a nově vymalována, aby pak mohla být 5. 6. 1945 opět slavnostně otevřena.

Žáci museli znát německou hymnu, museli zdravit učitele zdviženou rukou. Učitelé nesměli nechat žáky užívat tužek nebo násadek s označením „made in Czechoslovakia“ aj.

Divadlo a film

Velmi oblíbenou kulturní oblastí v Týnci byl už před válkou biograf, ostatně jako v celém protektorátu (27. 1. 1937 se hrálo první představení ve zvukovém biografu – pozn. autora). Do kina chodili za války lidé později, aby nestihli týdeníky plné zpráv o ohromujících vítězstvích německé armády. Proto také Němci vydali nařízení, po kterém směli být opozdílci vpuštěni do kina až po hlavní přestávce.

Povinné promítání týdeníků bylo mnohdy zkracováno. Proto byly prováděny kontroly pod hrozbou ztráty licence. Podobné to bylo i na divadelních představeních, kde lidé s potleskem a s nadšením přijímali každý náznak odporu německému. Záhy se proto začal na plakátech objevovat text: „Veškeré hlasité projevy během programu jsou úředně zakázány“.

V biografech byl brzy ustanoven řádný úřední dozor (určovaly jej příslušné četnické stanice), provozovatelé biografů byli upozorněni, že v případě nepřístojností bude film zastaven, hlediště vyklizeno a objekt minimálně na osm dní uzavřen, v případě opakování incidentů by byl uzavřen trvale. Protože dávali lidé i poté svou nespokojenost najevo kašlem a šoupáním nohou, bylo vydáno další nařízení o trestání projevů během představení.

Cenzura filmů přešla od 1. 9. 1939 z ministerstva vnitra na úřad říšského protektora. Cenzor vydával dvojazyčné cenzurní lístky s uvedením názvu filmu, jména žadatele, výrobce, délky a druhu filmu, který byl platný pouze s potvrzením politického úřadu první instance, jemuž musel být předložen k nahlédnutí. Povolení filmu ale mohlo být kdykoli odvoláno. V září 1939 vznikla tzv. filmová zkušeb-

ní komise (Filmprüfstelle), která zkoumala jednotlivé filmy. Postupně mizely z kin filmy polské, francouzské, anglické, sovětské i americké. Jen v letech 1939–1941 bylo z biografů vyřazeno na 1 700 filmů.

Nacisté si už před válkou ověřili obrovský význam filmu z hlediska jeho působení na názory mas. Svých zkušeností využívali i v Čechách, i když ne v takovém měřítku. Výrazně poklesla produkce českých filmů (v r. 1944 pouze 9 filmů). Převažovaly zejména komedie, detektivky a sentimentální kýče, které nemohly ohrozit nacistický systém.

Týnecký biograf hrál vždy ve středu, v sobotu a v neděli, pro německé vojáky z cvičiště vždy, když si o to požádali. Správcem kina byl Jaroslav Reitingер.

Nepatrně lepší situace byla v oblasti divadelní tvorby. Neboť divadlo nebylo pod přímým nacistickým dohledem. Předběžnou cenzuru divadelních her prováděl tiskový referent na okresním úřadě A. Müdl, který ale neměl pravomoc udělovat povolení her. U profesionálních stálých a kočovných společností prováděl cenzuru zemský úřad (u ochotníků ji prováděl příslušný okresní úřad, ale povolení hry mohl vydat zase jen zemský úřad). Na druhou stranu mohly okresní úřady hru povolenou zemským úřadem připustit nebo nepřipustit vzhledem k místním poměrům. Postupně byly vyřazovány z repertoárů divadel hry ruských, anglických a francouzských autorů (včetně Shakespeara, Shawa, kromě Bizetovy opery Carmen).

Tisk a knihy

Cenzura se pochopitelně nemohla netýkat další důležité oblasti, která mohla být nacisty okamžitě využívána k vlastním propagandistickým cílům, tj. tiskovin.

Ještě za pomnichovské republiky vydal 12. 1. 1939 tiskový odbor prezidia ministerské rady Souborný přehled pokynů pro tiskovou prohlídku, kde byla mj. uvedena povinnost předkládat všechny křížovky a rébusy se správným řešením, měla být potlačena kritika opatření vlády (reforem, úsporných opatření aj.), potlačeny zprávy o obchodních stycích s Němci, zprávy o penzionování židovských soudců aj.

Po 15. 3. 1939 byla výraznou měrou omezena zahraniční periodika, neboť podle příkazu prezidia zemského úřadu byly z poštovní dopravy vyloučeny cizozemské časopisy (netýkalo se to maďarských, slovenských a italských časopisů), mimo časopisy, které byly adresovány říšskoněmeckým úřadům a cizím konzulátům v Protektorátu.

Za války vycházely seznamy zakázaných knih. Ty nejrozsáhlejší byly z 30. 9. 1942 a 31. 3. 1944. Obsah seznamů se rozšiřoval s počtem nepřátel Německé říše.

Hlavním cenzurním orgánem bylo kulturní oddělení tiskového odboru prezidia ministerské rady, které se zodpovídalo témuž oddělení při úřadu říšského protektora a spolupracovalo s ním.

Předběžnou cenzuru prováděl opět tiskový referát na okresním úřadě. Jeho povinností bylo odstraňovat vše, co nějakým způsobem souviselo s bývalými státoprávními poměry, veškeré upomínky na legionáře nebo české úspěchy. Nesměla se objevovat slova jako demokracie, právo, republika, nejezdilo se už do Londýna a Moskvy, ale do Madridu apod.

V listopadu 1940 např. zakázala cenzura vydávání posledního čísla týdeníku Podblanický kraj z 26. 10. 1940. Důvodem zákazu byly článek Jiřího Tywoniaka – Smutná pole a báseň Návrat od neznámého autora.

Spolkový život

Řada represivních opatření se dotkla i spolkového života. Ostatně už koncem druhé republiky došlo k jeho výraznému okleštění. Vládním nařízením z 23. 12. 1938, č. 353 Sb. z. a n. o politických stranách byla rozpuštěna Komunistická strana Československa (od 28. 12. 1938), a protože příslušníci rozpuštěné strany zároveň pozbývali veřejných funkcí, byli z místní a újezdní školní rady v Týnci propuštěni J. Šobíšek z Pecerad a F. Daněk ze Zbořeného Kostelce. Výměrem ministerstva vnitra z 23. 3. 1939 byl pak rozpuštěn Svaz přátel SSSR.

Podle vládního nařízení z 25. 1. 1939 č. 9 Sb. z. a n. byly rozpuštěny všechny orgány ústředí a prodejen Včely, jejich působnost přešla na jedenáctičlennou komisi včele s panem Ptákem. Důvodem bylo podle výnosu Okresního úřadu v Benešově z 8. 2. 1939 složení vedoucích činitelů Včely, které tvořili významní představitelé KSČ. Malé prodejny zůstaly. V Týnci nad Sázavou byl vedoucím prodejny Včela J. Režný, ve Zbořeném Kostelci O. Černý a v Peceradech paní M. Hamouzová.

Ihned po 15. 3. 1939 byla ještě výraznější měrou omezena svoboda spolčovací a shromažďovací. Jakékoliv spolkové akce byly povolovány pouze za předpokladu, že byly ohlášeny nejméně 14 dnů předem s uvedením místa, času, přesného programu, důvodu povolení (tj. proč by měla být povolena), jména a povolání předsedy a prohlášením předsedy, že zaručí pořádek a klid.

Podle vládního nařízení č. 97 z 31. 3. 1939 bylo povinností existujících spolků, které chtěly vykonávat svoji činnost, to oznámit do 31. 5. 1939 příslušnému okresnímu úřadu. Pokud to neučinily, automaticky zanikly k 30. 6. 1939. Vlna zániků vyvolaná touto registrační povinností se na Benešovsku neprojevila tak markantně jako např. v Praze, kde se počet spolků snížil o polovinu.

Kromě registrační povinnosti nadešla vlna přejmenovávání. Podle nařízení Zemského úřadu v Praze z 29. 12. 1939 bylo spolkům v důsledku ústavních změn zakázáno užívat názvů připomínající státoprávní poměry bývalé ČSR. Do 31. 1. 1940 byly proto povinny předložit okresním úřadům opravené názvy. Porušení tohoto nařízení bylo trestáno 5–10 000 K pokuty, nebo 12 hod.–14denním vězením podle čl. 3 odst. 1 zákona o organizaci politické správy z 14. 7. 1927 č. 125 Sb. z a n. Toto nařízení bylo až na malé výjimky splněno.

V roce 1939 byly postupně rušeny židovské spolky, spolky ze sociálním zaměřením a spolky legionářské. Výměrem Zemského úřadu v Praze z 3. 8. 1939 vzniklo Národní sjednocení legionářů odbočka Benešov, do kterého se podle vládního nařízení z 25. 1. 1939 č. 9 Sb. sloučila Československá obec legionářská v Benešově a Nezávislá jednota československých legionářů. Pobočné spolky vznikly i v Neveklově a v Týnci. Neměly však dlouhého trvání, protože 30. 8. 1939 provedla říšskoněmecká tajná služba rozpuštění všech legionářských korporací a jejich jmění bylo zabaveno. Do 10. 9. 1939 měly být odstraněny ze škol obrazy s legionářskou tematikou (v Týnci se to týkalo jen obrazu Legie ve Francii, který byl umístěn v budově měšťanské školy). Bylo zakázáno nosit stejnokroje, legionářské odznaky a vyznamenání. Legionáři, jako jedni z hlavních nositelů myšlenky samostatnosti Československa, prostě museli zmizet.

Všechny zabavené závadné předměty měly být složeny do beden a uloženy do skladů, které nebyly přístupné veřejnosti.

Vedle povinných docházelo také k dobrovolným rozhodům nezřídka pro nedostatek členstva nebo pro všeobecný nezájem.

Centrální profesní svazy byly nahrazeny jednotami (např. Odbor strojmistrů a zřízenců průmyslu textilního v Náchodě – pobočka Brodce nad Sázavou nahradila oběžníkem Zemského úřadu v Praze z 23. 11. 1939 Jednota dělnictva textilního průmyslu se sídlem v Praze). Za vrcholný orgán sjednoceného odborového hnutí byla 22. 6. 1939 uznána Národní odborová ústředna zaměstnanecká.

V letech 1942–1943 proběhla vlna zániků tělocvičných organizací a českých studentských spolků.

Nelehkou úlohu měli ti, kteří se v tomto období pokoušeli založit nový spolek nebo jeho odbočku. Ztroskotaly např. snahy o vytvoření spolku Kroužek odbíjené kosteleckých kamarádů Zbořený Kostelec. Zákaz byl zdůvodněn veřejným zájmem a také tím, že společenský účel byl již sledován jinými spolky. Nový spolek by tak byl pouze neúčelným tříštěním sil, což bylo v rozporu se snahou o koncentraci orgánů se stejnými nebo podobnými účely.

Ke spolkům, které vznikly za protektorátu, patřila Národní árijská kulturní jednota (1939), Český svaz pro spolupráci s Němci (srpen 1939), Český svaz válečníků (duben 1941) a Kuratorium pro výchovu mládeže (květen 1942).

Usnesením vlády z 6. 4. 1939 a nařízením ministerstva vnitra z 9. 6. 1939 bylo prohlášeno za jediné politické sdružení českého národa na území Protektorátu Čechy a Morava nové politické seskupení Národní souručenství.

Nábor do Národního souručenství probíhal na základě přihlášek a volebních seznamů. Podle výsledků z 23. 4. 1939 bylo získáno celkem 97,5 % Čechů a Moravanů. V politickém okrese Benešov se do něj přihlásili 36 193 muži a 8 872 mladí muži. V Neveklově vznikl okresní sekretariát Národního souručenství (úřední hodiny 9–12 hod.), jeho odbočka pak i v Týnci (byla zaměřena na vydávání občanských stranických legitimací). Vedoucím strany Národního souručenství v Týnci se stal L. Boháček (později nahrazen přednostou poštovního úřadu J. Dočekalem).

Po jejím vzniku byla ustanovena nová místní osvětová komise v Týnci v čele s F. Prokopem. Jejím úkolem bylo vyvěšování vlajek (protektorátní a říšské), hlavně ve dnech 15. 3. a 20. 4. (narodeniny A. Hitlera). Dále měla pořádat kurzy německého jazyka, jednak dobrovolné, jednak povinné pro železničáře (1942), učitele (1944) a poštovní zřízení.

Velmi úzce spolupracovala se Sportovním sdružením zaměstnanců Zbrojovky. V r. 1943 se v jejím čele objevili členové Vlajky J. Chrupa, J. Štycha a J. Bartecký.

Celkem rušný spolkový život v období protektorátu lze vypořádat jak v Týnci, tak i v blízkých okolních obcích. Podle spolkového katastru bylo v Týnci celkem 21 spolků velmi širokého spektra. Samozřejmě ne všechny dobu okupace přežaly, některé zanikly již v roce 1939, jiné později nebo byly sloučeny s ostatními spolky.

V Týnci nechyběl hasičský spolek – Hasičský sbor (dříve Sbor dobrovolných hasičů), spolky sportovní a tělocvičné – TJ Sokol a SK Slévárny JAWA (později SK JAWA a nakonec SK Týnec), nechyběl ani spolek dobročinný – Místní skupina družiny českých válečných poškozců (původní název Místní skupina československých válečných poškozců byl opraven při vlně přejmenování v roce 1939).

Ze spolků zemědělských a okrašlovacích zde byla Místní skupina československých malozemědělců, domkářů a živnostníků (zlikvidována přípisem ze 4. 8. 1939), Okrašlovací spolek (zanikl v r. 1941 pro nedostatek členů a nepochopení občanů) a Včelařský spolek, jenž byl po nařízení Zemského prezidia v Praze z 29. 12. 1939 přemístěn do Krhanic.

Zastoupeny byly i spolky dělnické – Odbočka Jednoty kovoprůmyslového dělnictva, Odborové sdružení československých kovopracovníků, Sdružení kovoprůmyslového dělnictva v republice Československé, Odborová Jednota dělnického dřevoprůmyslu v Praze, spolek veřejných zaměstnanců – Sdružení železničních podúředníků, zřízců a nižších zaměstnanců – místní skupina Týnec, spolek pro obchod a živnost – Místní odborová Jednota soukromých zaměstnanců v průmyslu a výrobních živnostech pro Týnec a okolí. Za spolky náboženské to byl Spolek sv. Ludmily – Farní odbor charity v Týnci (původní název byl změněn výměrem Zemského úřadu v Praze z 2. 8. 1939 na Místní skupinu arcidiecésního svazu katolické charity v Týnci), z podpůrných – Podpůrný fond dělnický firmy Zbrojovka Ing. Janeček slévárna a Národní odborová ústředna zaměstnanecká – místní skupina, za vzdělávací – Kulturní sdružení zaměstnanců Zbrojovky Ing. Janeček (Kulturvereinigung der Augestzelten der Waffenfabrik Ing. Janeček) a Místní osvětová komise.

Samozřejmě nesmíme zapomenout na Místní jednotu československé obce legionářské (předsedou do r. 1939 byl F. Štruml), která v roce 1939 zanikla a její členové přešli do místní odbočky Národního sjednocení legionářského (krátkodobým předsedou byl F. Otl).

V nedalekých Brodcích existovaly čtyři spolky: Dělnická tělocvičná jednota, Odbor strojmistrů a zřízců průmyslu textilního v Náchodě, Národní sdružení odborové organizace sekce textilní v Praze – odbočka Brodce a Kuželkářský krou-

žek JAWA; v Peceradech pět spolků: Hasičský sbor, Místní skupina ústředního svazu domkářů a malorolníků, Spolek chovatelů poštovních holubů v Peceradech, Společnost přátel zahrady – odbor Peceraďy a SK Peceraďy. Jediným spolkem v Podělusích byl Rybářský klub pro Podělusy a okolí.

Největší základnu měla ze všech spolků v Týnci především místní odbočka Sokola. 1. 9. 1939 došlo k hromadnému zatýkání sokolských činovníků a nejen jich. Z každé sokolské jednoty byli zatčeni převážně čtyři hlavní funkcionáři (starosta, jednatel, vzdělavatel a náčelník) a následně odesláni do koncentračního tábora. Z týnecké odbočky byli zatčeni tři funkcionáři – předseda J. Topič, S. Karas a F. Vild (naštěstí byli po pěti dnech propuštěni, podle paní Reitingerové na přímluvu Ing. Janečka, neboť S. Karas učil jeho děti hrát na klavír). Postihy sokolů za okupace tím však neskončily. Celkem bylo za protektorátu z Benešovska popraveno deset sokolů, devět jich bylo nezvěstných a dva zemřeli po návratu z vězení v letech 1946–1947 (jedním z nich byl J. Topič – pozn. autora).

Činnost sokolských odboček na Benešovsku nebyla do rozpadu Sokola rozhodně malá a její členové o sobě dávali náležitě vědět. Např. v neděli 2. 6. 1940 proběhly župní závody mužů v gymnastice a atletice. Závodů se zúčastnilo celkem 78 závodníků (12 jich bylo z Týnce), kteří byli rozděleni do dvou výkonnostních stupňů. Celkově soutěž závodníků II. stupně vyhrál Sokol Týnec (311,9 bodů) před Benešovem (306,7 bodů). Týnecká jednota se prosadila i v závodě jednotlivců – 2. místa výkonem 78,6 bodů dosáhl V. Karas.

Župní závody žen a dorostenců se konaly již 26. 5. 1940. Ženy a dorostenky zdaleka nenapodobily muže a nedosáhly žádného většího úspěchu. Úspěšnější byli dorostenci, kteří se celkově umístili na 4. místě, stejného výsledku dosáhl i V. Jenč v závodě jednotlivců. 21. 7. 1940 se uskutečnil zápas v házené mezi TJ Sokol Týnec a Spartou Krč na letním hřišti týneckého Sokola.

K dalším župním závodům mužů a dorostenců došlo 6. 10. 1940. Závody dorostenců proběhly ve dvou kategoriích za účasti 22 závodníků. V kategorii 16–18 let se týnecký J. Hochman umístil za 548 cm na 2. místě ve skoku dalekém a na 3. místě v běhu na 80 m (10,3 s). V kategorii 14–16 let se umístil na celkovém druhém místě V. Jenč (21,79 bodů). V závodě mužů se týnečtí umístili celkově na 4. místě.

11. 8. 1940 pořádal TJ Sokol Týnec vylučovací závody v odbíjené na sokolském hřišti v Týnci za účasti 4 jednot (týnecké, pořičské, netvořické a čerčanské). Paralelně s tímto turnajem probíhal i turnaj v Bystřici za účasti Sokola Benešov, Maršovice, Neveklov a Velké Popovice.

Poslední valná hromada místního Sokola se konala koncem roku 1940. Na Velikonoce 1941 byl Sokol podle §28, odst. 2 zákona z 15. 11. 1867 ve znění vládního nařízení z 31. 3. 1939 č. 97 Sb. o právu spolčovacím definitivně rozpuštěn. Jeho jmění bylo zajištěno, peněžní hotovosti na kontech zmrazeny, spolkové úřady uzavřeny (sokolské hřiště bylo 1. 4. 1943 zabráno Němci, neboť bylo součástí zabraného území - pozn. autora). Bylo zakázáno hromadné přeskupování členů Sokola do jiných spolků.

Správou sokolského jmění byla pověřena německá organizace Nationalsozialistischer Reichsbund für Leibesübungen. Zajištěná peněžní hotovost, cenné papíry a depozita byla posílána na účet Kreditanstalt der Deutschen v Praze. Celkové čisté jmění Sokola na benešovském okrese bylo 1 429 631,10 K. Nemovitý majetek TJ Sokol v Týnci činil 128 000 K, movitý 123 111,35 K.

Se zrušením veškerých sokolských organizací bylo zastaveno i vydávání sokolských časopisů. Na Benešovsku to byl „Zpravodaj Sokolské župy Blanické“. Veškeré sokolské biografy ale byly ponechány v provozu.

Všichni zaměstnanci spolku byli propuštěni, samozřejmě kromě těch, kterých bylo třeba při správě a provozu podniků. V Týnci byl správou jmění a přijímáním pošty Sokola pověřen Antonín Jukl. Jeho povinností bylo udržet jmění alespoň ve stejném stavu jako při jeho zajištění, zastupovat spolek v majetkově-právních poměrech, proplácet prokazatelné pohledávky a předkládat měsíčně účet ze správy svěřeného majetku dohlédávacímu úřadu.

Sokolská zařízení nesměly používat jiné spolky ani bývalí členové Sokola. Výtěžek z pronájmu byl výhradně určen na udržování zařízení. Za spolkovou činnost však nebylo pokládáno využívání spolkových budov a zařízení k tělovýchovným účelům. Dozorčí orgán je propůjčoval veřejným školám, náboženským společenstvím aj. k tělovýchovným, kulturním a náboženským účelům. Letní cvičiště v Týnci tak bylo propůjčeno obecné a měšťanské škole v Týnci.

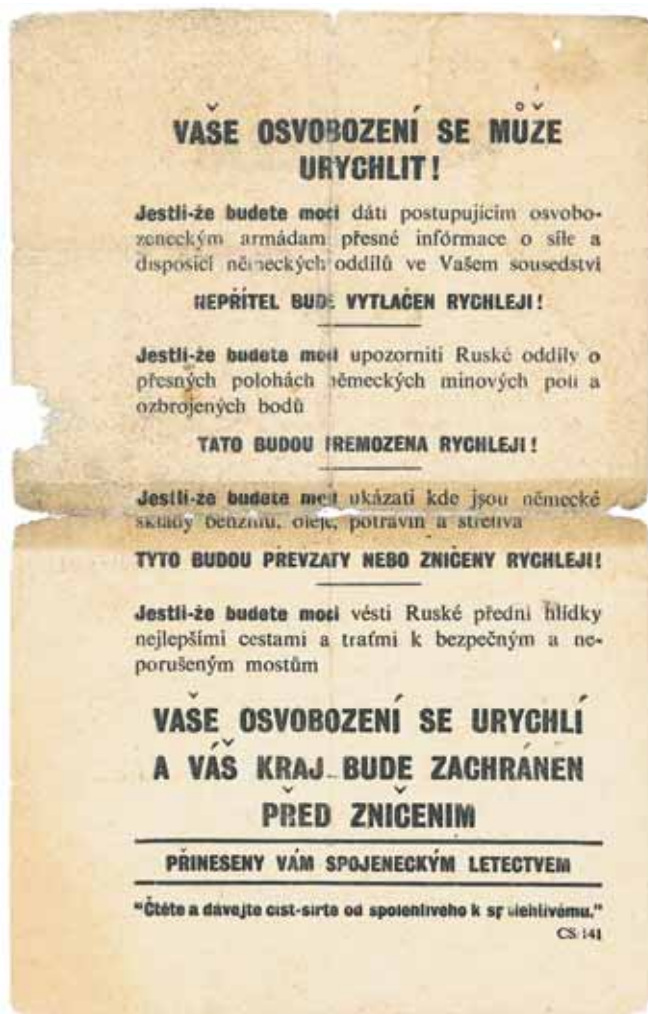
O mnoho hůře než ti tři zmínění členové Sokola dopadli členové ústředního vedení spolku místních hasičů. To bylo Němci nařčeno z protitříšské činnosti a jeho členové odvezeni do koncentračních táborů. Někteří z nich se odtud už nevrátili (např. S. Procházka, Matuš aj.).

Konec války

Na počátku roku 1945 vznikaly na Benešovsku různé odbojové skupiny – např. skupina Mrač vedená O. Losenickým, skupina Benešov vedená por. Zikešem aj. Již dříve byly třeba vytvořeny jednotky F. Withelma v Domašíně, por. A. Voleveckého v Olbramovicích. Vedením týnecké skupiny byl pověřen por. v záloze J. Reitinger.

Kvůli politické a vojenské jednotě odbojových skupin a otázce budoucího uspořádání státu byl vytvořen podzemní národní výbor v Benešově. Vznikl v polovině dubna 1945. Tvořilo ho 14 členů, zasedal v bytě V. Hluchovského na Malém náměstí v Benešově. Předsedou se stal komunista L. Bartoň.

4. 5. 1945 vydal ministr dopravy Kamenický nařízení, aby byly odstraněny německé nápisy. Pod vlivem této zprávy dal téhož dne v 16,30 hod. por. Veselka ze své iniciativy příkaz k odstranění německých nápisů na trati Praha - Tábor. Na zákrok benešovského gestapa bylo ale odstraňování německých nápisů přerušeno. Na některých místech v Týnci zmizely německé nápisy už 2. 5. 1945, ale po zásahu

*Leták vyzývající občany k pomoci postupující Rudé armádě v r. 1945
(Městské muzeum Týnec nad Sázavou)*

německých četníků se vše vrátilo do původního stavu. Ve stejnou dobu dal jednotkám odboje k dispozici svoje skupiny Odboje mládeže v okresech Vlašim a Benešov L. Šmíd.

Všechny odbojové skupiny trpěly nedostatkem zbraní – jen pár pušek, pistolí, ručních granátů, dvě automatické pistole aj. Vážnou otázkou tak bylo opatření zbraní a střeliva ve větším množství. Bylo vypracováno několik plánů na jejich získání. Všechny ale ztroskotaly kvůli bezpečnostním opatřením Němců.

5. 5. 1945 vypuklo povstání v Praze. Benešovské oddíly nebyly sice nepřipravené, ale neměly sebemenší možnost podpořit povstání otevřenými akcemi. V den

povstání se sice kolem osmi tisíců německých vojáků přesunulo i s tanky na Prahu, ale i tak zde zůstalo okolo 20 000 mužů. Ve městech ještě zesílily hlídky. K povstání tedy na Benešovsku nedošlo, ale členové odboje se jej rozhodli podporovat alespoň drobnými akcemi: zamezováním a zdržováním přísunu zdejších jednotek SS na Prahu; drobnými akcemi klamat velitelství jednotek SS o síle jejich jednotek a vzbuzovat dojem organizované činnosti silných partizánských oddílů; organizováním zpravodajstvím informovat pravidelně Prahu o eventuálním přesunu jednotek SS na Prahu a o celkové situaci ve zdejším prostoru; připravovat se k aktivnímu vystoupení ve vhodném okamžiku.

Skupina O. Losenického byla pověřena vykolejit transport pancéřového vlaku s děly a tanky, který směřoval do Benešova. Odtud se měl vydat zpět na Prahu. Přes ztráty na životech se podařilo vykolejit lokomotivu a tři vozy. Tanky se vrátily do prostoru cvičiště, do Prahy už nedojely. Jednotka J. Reitingera z Týnce měla dělat záseky na silnici Týnec – Čakovice, a to v záhybu pod hradem Zbořený Kostelec. Podařilo se jim zdržet postup německé jednotky o pět hodin. Dále jeho jednotka obsadila továrny v Týnci a na Brodčích a poštovní úřad. 6. 5. 1945 vyjednával J. Reitinger se slovenskou posádkou v Lešanech a Podělusích (12 000 mužů) o jejich možném vystoupení proti Němcům. Ta to ale kategoricky odmítla.

Na většině území Benešovska tedy došlo pouze k jednání nebo k drobným sabotážním akcím. Lidé si byli vědomi převahy Němců. Ostatně velitel zdejšího německého cvičiště SS Brigadeführer A. Karasch se netajil s tím, že v případě opaku by použil ta nejhorší represivní opatření, např. trestné výpravy a popravy v Janovicích. Dokonce prohlásil, že v případě neklidu zakročí se vši brutalitou i proti ženám a dětem.

Zesílené hlídky ve městech střílely pro výstrahu do vzduchu. Vyžadovaly přísné dodržování úplného zatemnění, jinak okamžitě střílely do oken. Po 21. hodině byl zákaz vycházek. Němci v případě jeho nedodržení ihned stříleli. Jednotky odboje se podle rozkazu pplk. K. Voleveckého začaly stahovat do lesů v okolí Benešova (Černý les, Kosmáč, Tužinka). Celkem se zde objevilo 150 mužů. Měli být připraveni provádět bojové akce, bez ohledu na represálie, které by donutily velitele A. Karasche k jednání o kapitulaci.

8. 5. 1945 došlo k bezpodmínečné kapitulaci německých vojsk. Ve stejný den došlo k setkání Dr. Schenka, pplk. K. Voleveckého, starosty Benešova J. Krejzy a okresního hejtmana Dr. Laumanna s velitelem SS A. Karaschem a Obersturmbannführerem Hauprichem na Konopišti. Karasch odmítl jakoukoliv možnost kapitulace do českých nebo ruských rukou. Kapitulovat byl ochoten pouze Američanům. Protože chtěla zabránit dalším přísunům na Prahu, uvolnit cestu ruským jednotkám na Prahu (zbavit se nebezpečného Karasche) a zachránit město před zničením, rozhodla se česká strana jeho požadavek přijmout a vyjednávat dál.

Nakonec předložili Karaschovi tyto požadavky: 1. Zastavit vysílání posil na Prahu, vyslané jednotky odvolat. 2. Zastavit palbu a boj ve všech prostorech, kde operují Karaschovy jednotky (Lukavec, Votice, Vlašim, Sedlec aj.). 3. Všechny ně-

mecké jednotky stáhnout do prostoru cvičiště. Přitom ponechat kasárna, ubikace, sklady aj. zcela neporušeny (tj. ve stavu v jakém jsou v době jednání). 4. Odejít v jednom pochodovém proudu přes Vltavu a tam se bez boje vzdát spojencům. 5. Upustit od vyhození do vzduchu všech vojenských objektů a skladů, jak bylo plánováno, a ponechat neporušená všechna veřejně prospěšná zařízení (vodárny, elektrárny, mosty, železnice aj.) 6. Předat ihned část zbraní národnímu výboru. 7. Vydat přísný zákaz jakýchkoliv činů proti civilnímu obyvatelstvu. 8. Pro kontrolu dodržení podmínek ze strany SS a předání Karaschových mužů spojencům, půjdou s útvary SS českoslovenští důstojníci v uniformách, kteří budou požívat práv parlamentářů. 9. Před předáním Američanům budou zástupcům odevzdána všechna vozidla a koně, které jsou majetkem československých občanů. 10. V pochodovém proudu nebudou úředníci a zřízení gestapa.

Všechny podmínky Karasch přijal pod podmínkou, že: 1. Bude zaručen hladký přesun jednotek SS přes Vltavu národním výborem. Nebude podniknuta žádná akce, která by tento odsun rušila a přítomní českoslovenští důstojníci odstraní eventuálně vzniklé překážky. 2. V případě, že by byly útvary SS napadeny, vyhodí silný německý zadní oddíl všechny vojenské objekty v Benešově a na cvičišti do vzduchu. 3. Národní výbor převezme péči o německé civilní uprchlíky (ženy a děti) z východního Slezska, umístěné v Benešově. 4. Odsun začne ve 20 hodin téhož dne (tj. 8. května), kdy národní výbor převezme veškerou moc.

K doprovodu jednotek SS se dobrovolně přihlásili F. Brož, V. Moravec, por. Kverka a por. Hammer, i když měli pouze pochybnou záruku, že se vrátí.

Kolem 20. hodiny opouštěly jednotky SS Benešov západním směrem přes Sedlčany a most u Kamýka nad Vltavou. Postupně docházela hlášení i z Bystřice, Vla-

Návrat z obhlídky Bukovan 9. 5. 1945 s Jawou 700, zleva J. Reitinger, Hodač, Chlistovský, Kubela (sbírka F. Šípka)

šimi a Votic o odchodu německých vojsk. Poslední Němci odešli z Týnce, prý v hodně podnapilém stavu, kolem půl jedné v noci. 9. 5. 1945 mezi 10–11 hodinou byli Němci předáni kpt. Brožem Američanům.

Úkolem odbojových jednotek bylo zajištění a střežení státního a veřejného majetku hlídkami a strážemi. J. Reitinger obsadil a zajistil oba mosty v Týnci, vlastní Týnec, Podělusy, Bukovany, Chleby, Chářovice, Krusičany, Břežany a Lešany. Bohužel ne všechno se podařilo uhlídat. Podle kronikáře si dokonce sami členové hlídky připravovali věci, které si v noci odnesli. Po skončení hlídek lidé veřejně drancovali.

Byly odzbrojovány německé jednotky, které ustupovaly od Vlašimi, Sázavy nebo od Prahy. Byly očišťovány lesy v blízkém i dalekém okolí od potulujících se německých tlup. Civilní němečtí uprchlíci byli přesunuti do bývalého pracovního tábora v Bystřici. Němečtí a maďarští váleční zajatci byli předáni Rusům.

První sovětské jednotky se na Benešovsku objevily odpoledne 9. 5. 1945. Do Týnce přijela o den později jednotka generála Malinovského.

Jeden z prvních sovětských tanků (americký M4 Sherman) v Týnci 9.–10. 5. 1945 (sbírka F. Šípka)

TÝNEC NAD SÁZAVOU 1945–1967

Ladislav Žižala

Květen 1945

Blížil se **konec války** v Evropě, naděje a víra v **porážku hitlerovského Němce** spojeneckými vojsky se změnila v **jistotu**. Zatímco protektorátní noviny stále psaly o taktických ústupových operacích německých vojsk, lidé získávali **pravdu** o skutečné situaci na východní i západní frontě z vysílání zahraničních stanic **Hlas Ameriky, Volá Londýn** či z vysílání **ruské stanice Govorit Moskva – Hovoří Moskva**. A tak se na mapách Evropy, pověšených na stěnách bytů, barevné špendlíky, označující hranice válečných front, stěhovaly k Berlínu rychleji, než to přiznávalo německé vrchní velitelství. Zprávy zahraničních stanic byly bedlivě sledovány i přes přísný zákaz protektorátních úřadů a přes cedulky s varováním posluchače, povinně zavěšené na rozhlasových přijímačích, jaké tresty mohou majitele radiopřijímače za poslouchání těchto cizích stanic postihnout.

V **sobotu 5. května půl hodiny po poledni** zněla celou zemí vzrušená **výzva** rozhlasového hlasatele Mančala, volající **český lid, českou policii a české vojsko** na pomoc **českému rozhlasu**, kde **Němci vraždí české lidi**. **Začalo povstání pražského lidu**.

Týnec nad Sázavou, jako **výchozí místo pro německá vojska**, umístěná v **německém vojenském prostoru cvičiště vojsk SS**, táhnoucím se od levého břehu Sázavy až k Sedlčanům, byl celý **obsazen německými vojáky s vojenskou technikou**, směřujícími na Prahu. Most TGM přes Sázavu byl **podminován**, provoz vozidel a osob jiných než vojenských na něm byl zakázán. Mezi obyvateli se rozšířila zpráva o odpouslouchaných telefonních hovorech vedených velitelstvím cvičiště vojsk SS v Prosečnici s bukovanskou vojenskou posádkou, že v případě jakýchkoliv akcí proti německým vojskům bude **Týnec dělostřelecky z Bukovan napaden**. Kronikář píše, že hlavně děl posádek bukovanské a chlebské skutečně na Týnec mířily.

Když 5. května večer vyzýval rozhlas české občany, aby zabránili německým tankům průjezd na Prahu, přehradilo několik **odvážných obyvatel ze Zbořeného Kostelce** silnici mezi Týncem a Čakoviciemi **pokácením vzrostlých stromů přes vozovku**. Týnečtí obyvatelé prožívali poslední dny války ve sklepích svých domů, neboť nikdo nemohl vědět, co udělají v příštím okamžiku podráždění a hladoví němečtí vojáci, nastěhovaní **v ulicích města, okupující školu a Žižkovu hospodu**, aby si v posledních dnech prohrané války zachránili aspoň vlastní život. V pondělí a v úterý 7. a 8. května bylo dovoleno obyvatelům pravého břehu, kde již **docházely potraviny**, dojet si nakoupit přes most na levý břeh. Ale stále byli ještě při přechodu mostu kontrolováni německými četníky. V noci z 8. na 9. května němečtí vojáci, někteří ve značně podnapilém stavu, **odtáhli z Týnce**.

Ve středu již visely na domech československé vlajky, zamalovával se **německý text** na českoněmeckých nápisech. Hlavním shromaždištěm lidí v těchto dnech byl prostor před vrátnicí týnecké Zbrojovky. Radost lidí z osvobození od německé okupace byla nesmírná, ale většina si také uvědomovala, že je třeba začít se starat o **chod obce, vytvořit samosprávu, zajistit potraviny** a v případě Týnce **zabránit v okolních vesnicích ležících v zabraném území rozkrádání obrovských zásob materiálu a potravin**, které zde zůstaly po ustupující německé armádě. Bylo to nepředstavitelné množství zboží všeho druhu jako rádia, hudební nástroje, psací stroje, projekční aparáty, obuv, textilní zboží, kožené a gumové pláště, nádobí, stroje a nářadí a zejména veliké zásoby po celou dobu války v Čechách nedostatkových potravin jako cukr, rýže, mouka a další. Do skladů byly z Týnce vysílány stráže a zboží, pokud se ho vůbec podařilo uchránit, se sváželo továrními auty, hašičským vozem a auty soukromníků do tzv. Stenzových baráků. Jednalo se o dřevěné baráky postavené Zbrojovkou u nádraží při silnici na Prahu jako ubytovny pro zaměstnance brodecké Zbrojovky, většinou totálně nasazené. Potraviny byly

„Stenzovy baráky“ při silnici na Prahu, za války ubytovny zaměstnanců brodecké zbrojovky

přenechány za úplatu do prodejny paní Maněnové v Týnci a část do Zbořeného Kostelce panu Škvorovi. O osudu ostatního zboží nejsou zprávy.

Ve středu odpoledne 9. května přišlo do Týnce **365 francouzských vězňů z německého koncentračního tábora v Břežanech**, osvobozených týneckými občany. Byli mezi nimi veličiny předválečné Francie, ministři, starostové velkých měst, profesori, učitelé, biskupové. Byli si vědomi, co pro ně skupinka týneckých mužů vykonala, neboť při likvidaci tábora měli být likvidováni i vězni. Na setkání s týneckými občany, které se konalo v závodní jídelně Zbrojovky, s dojetím děkovali za lásku a péči. Rozloučení s francouzskými občany probíhalo pak před školou

Skupina osvobozených francouzských vězňů před vrátnicí týnecké zbrojovky

u památníku obětí 1. světové války. Jeden z vězňů, básník René Richard, složil na počest československých osvoboditelů a hostitelů děkovnou báseň Českému národu, věnovanou prezidentu republiky Dr. Edvardu Benešovi. Báseň přeložil a na shromáždění, které se konalo k poctě Francouzů, přednesl Dr. Josef Kučera, ředitel brodecké Zbrojovky. Právě v okamžiku čtení básně přijížděla do Týnce po silnici od Benešova **kolona obrněných vozů Rudé armády**. Velící důstojník nechal konvoj zastavit, a když zjistil, o co se jedná, přidal se i se svými vojáky k tomuto

Francouzi v kantýně zbrojovky

česko-francouzskému mítinku. Po jeho skončení byli francouzští občané odvezeni do Prahy, kde na ně již čekal repatriační vlak do jejich vlasti.

Dne 10. května byl v Týnci ustaven **národní výbor.** Do této doby řídili chod obce **důstojníci československé armády, učitel Jaroslav Reitinger a Vladimír Karas z Týnce a zaměstnanec brodecké Zbrojovky Viktor Nosek.** Prvním předsedou národního výboru byl **František Veškrna,** členy byli **Josef Hadač, Zdeněk Müller, Jan Kubíček, František Šípek, J. Höhn, Ludvík Boháček, Pavel Dlab, František Štruml, Jaroslav Reitinger a Josef Štěpán.** Členská základna národního výboru se vlivem poválečných událostí rychle měnila, a tak se na práci výboru podílela řada dalších – **Em. Dvořák, Chlistovský, Holeček, Bučina, Vendr, Procházka, MUDr. Merkl, Chytil, Jar. Dvořák, Šach a Veverka.** Činnost výboru se soustředila především na řešení aktuálních problémů jako zásobování obyvatel základními potravinami, jednání s Rudou armádou a projednávání případů porušení národní cti (kolaborace našich občanů s německými okupanty).

První **příslušníci Rudé armády** se v Týnci objevili již 9. května, ale byl to vlastně jenom průjezd při jejich postupu do Prahy. Teprve **vojáci generála Malinovského** se v Týnci ubytovali na delší dobu. Pobývali převážně v **zemljankách** v lese za hájovnou Hlinka a na Poršově kopci. Ještě dnes je možno najít v lese místa, kde zemljanky stály a dokonce s detektorem kovů tam lze nalézt i knoflíky od uniform, nábojnice a jiné předměty vojenské výstroje a výzbroje. Kronikář vzpomíná, jak nadšeně byli vojáci osvoboditelé občany Týnce vítáni. Pak přišlo i roztrpčení, především tam, kde se začali domáhat vydání movitého majetku – peřin, prádla a zejména hodinek. Jejich „davaj časy“ nebylo prosbou, ale rozkazem a stalo se na dlouhou dobu lidovým úslovím. Ale když byl národním výborem jmenován předsedou Josef Štěpán, dokázal si s těmito výstřelky poradit. Prvního července vojáci Rudé armády Týnec opustili.

Situace v **zásobování potravinami** byla opravdu **svízelná.** V prvních dnech pomohl prodej zboží ze zabavených zásob po německých posádkách ze zabraného území, zásobování masem bylo dočasně řešeno i prodejem koňského masa z porážky pana Karla Dolejšího v Týnci.

Do náplně národního výboru patřilo i vyšetřování lidí, kteří v době okupace porušili **morální principy jednání občana Československé republiky** a dopustili se zločinů na československém lidu. Revoluční spravedlnost byla podložena dekrety prezidenta republiky „o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech“ (tzv. velký retribuční dekret z 19. 6. 1945), a „o trestání některých provinění proti národní cti“ (tzv. malý retribuční dekret z 27. 10. 1945). V Týnci bylo prověřováno několik členů **fašistické organizace Vlajka** za jejich styky s nacistickou státní tajnou policií gestapem (Geheime Staatspolizei). Následný soud v Benešově prokázal provinění dvěma mužům, za které byli uvězněni. Známé případy týneckých žen, které poskytovaly německým příslušníkům **sexuální služby** byly řešeny jako přestupky. Byl s nimi sepsán protokol a byly poslány zametat ulice. Pokud se vzpíraly, hrozilo jim ostříhání dohola.

Nezajištění němečtí občané byli nuceni vykonávat práce pro město, zejména museli pomáhat při úklidu školní budovy, která byla doslova zpusťována německou posádkou ubytovanou v ní koncem války.

V souladu s novou úpravou státoprávních poměrů o činnosti direktivně určených politických stran v zemi, **komunistické, sociálně demokratické, národně socialistické a lidové**, byly v obcích politicky vytvářeny národní výbory. V Týnci bylo usneseno, že ve výboru bude patnáct zastupitelů těchto stran ve složení:

Komunistická – Jan Holeček, Jiří Höhn, Václav Veverka, Josef Štěpán a František Veškrna,

Sociálně demokratická – Emanuel Dvořák, Antonín Šípek, Emanuel Kravec, Pavel Dlab a Jaroslav Dvořák,

Národně socialistická – MUDr. Václav Merkl, Antonín Ventr, František Havel, Jaroslav Weinzettel a František Šípek.

Prvým předsedou národního výboru byl velmi krátce František Veškrna, po něm funkci převzal **Josef Štěpán**. Z jednání tohoto prvního správního orgánu obce po válce se nezachovaly ani v obci ani v benešovském okresním archivu žádné doklady. Dodatečně, po ustavení národního výboru, přišli se svým požadavkem na účast ve správě obce i lidovci, a protože v té době rezignoval na funkci předsedy MNV Josef Štěpán, vznikla dohoda o novém zastoupení jednotlivými stranami:

komunisté – Holeček, Veverka, Skružný,

sociální demokraté – Em. Dvořák, A. Šípek, Dlab, J. Dvořák,

národní socialisté – MUDr. Merkl, Ventr, F. Šípek, Havelka,

lidovci – páter Novák, Souček a Zoula

Dne 11. září 1945 se konala ustavující schůze MNV, na které byl zvolen předsedou **MUDr. Václav Merkl** a místopředsedou Emanuel Dvořák.

Hospodářství obce bylo rozvrácené, chyběly finanční prostředky, a tak vypo-mohly místní organizace, zejména významným byl **dar Zbrojovky 20 tisíc korun**. Začaly se řešit největší životní problémy obce a těmi bylo **pohřbívání** (na hřbitově za kostelem již docházelo místo pro další hroby) a **nedostatek vody, ale i jejího rozvodu**. Jednání o novém hřbitově skončilo na rivalitě sousedních obcí, pozvané obce Pecerady, Bukovany a další buď se k jednání nedostavily nebo oznámily, že si vybudují hřbitov vlastní. Pokud se týče pitné vody, už tehdy vznikl návrh na připojení k posázavskému vodovodu, a dokonce se již vybírala finanční záloha ve výši 300 korun na popisné číslo domu. Okresní národní výbor byl požádán o **vydání pozemků v Náklí pro rekreační účely obyvatel a o svěřením židovského majetku domů čp. 10 a 18** do správy obce. Byl sveden boj o provozování kina, nároky uplatňovaly politické strany, Svaz přátel Sovětského svazu i jednotlivci. Rozhodnutí zastupitelstva bylo jednoznačné – **kino** až dosud spravoval **Sokol** a jemu také tato činnost zůstane. Na opravu týnecké školy bylo mezi lidmi vybráno 82 tisíc korun. Most přes Sázavu opět nesl původní označení, vrátila se na něj mosazná deska s nápisem **Most TGM**, uschovaná po dobu okupace u benešovského občana pana Bartůška.

Protože zásobování zejména masem bylo i nadále svízelné, požádal národní výbor okres, aby **příděl masa z nucených porážek** zvířat byl rozšířen na veškeré obyvatelstvo a nebyl určen pouze zaměstnancům továren. Tak jako v jiných zemích postižených válečnými útrapami dostalo se i Československu mezinárodní potravinové pomoci. Akce nesla název **UNRRA** (United Nations Relief and Rehabilitation – Správa Spojených národů pro pomoc a obnovu) a pomáhala překlenout zásobovací problémy prvních poválečných dnů a měsíců dodávkami masových konzerv, sýrů, salámů, kaka, čokolád, léků, šatstva a jiných výrobků, dále také finančních prostředků. Týnecká škola získala několik sudů kakaového prášku, z kterého se denně vařilo pro 380 dětí kakao. Podle etiket na zboží bylo jasné, že šlo o pomoc především amerických států, zejména USA. A že to nebyla pomoc malá, dokazuje hodnota předaného zboží ve výši 17 miliard Kčs.

Školní vyučování v roce 1945 bylo pro týnecké učitele a jejich žáky nesmírně **obtížné**. Zimní prázdniny na začátku roku se pro **nedostatek uhlí** neustále prodlužovaly a 13. března, kdy mělo vyučování konečně začít, nebylo kde učit. Od 18. prosince předešlého roku byla **škola obsazena německým vojskem**, a když konečně v dubnu vojáci odtáhli, vystřídali je okamžitě další. Do školy se nastěhovali příslušníci německé pluku Totenkopf z posádky v nedaleké Prosečnici. V květnu je vystřídali **vojáci Rudé armády** a teprve na naléhání funkcionářů národního vý-

5. červen 1945 – návrat výuky do týnecké školy

boru byla škola vyklizena. Pátý červen byl vlastně prvním vyučovacím dnem ve školní budově v roce 1945. Po řádném úklidu, desinfekci školních prostor a vymalování učeben bylo vyučování slavnostně zahájeno průvodem žactva, občanů a příslušníků Rudé armády z fotbalového hřiště do školy. Do této doby probíhala výuka v provizorních prostorách, učilo se v jídelnách brodecké a týnecké Zbrojovky, v Týnci pak v sále hotelu, v obecní knihovně, v hostinci u Heřmanů a dokonce v hostinci u Platilů v Chrástu.

Obnovovala se činnost spolků a zakládaly se nové. Předsedou obnovené tělovýchovné jednoty **Sokol** se stal nájemce týneckého dvora **Jan Zoula**, předsedou nově ustaveného **Svazu československo-sovětského přátelství** se stal **František Veškřna**. Příznivě se rozvíjela i sportovní činnost v obci, i když tento obor byl v době války jako nacistickým ideám neškodný na úrovni obou továren dokonce podporován.

K 1. listopadu skončila platnost staré **protektorátní měny**. Každému členu domácnosti bylo vyměněno **500 korun starých za 500 Kčs nových**. Ostatní finanční prostředky, aby vůbec s nimi mohl vlastník někdy manipulovat, musely být uloženy v peněžních ústavech na vkladních knížkách. Zrodily se tak tzv. „**vázané vklady**“.

Obnova země a boj o politickou moc

V dubnu 1946 rezignoval na funkci předsedy národního výboru **MUDr. Václav Merkl**. Svůj odchod odůvodňoval zaneprázdněním při výkonu lékařské praxe. Do květnových voleb jej zastupoval místopředseda **Emanuel Dvořák**.

Květnové volby měly nahradit provizorní seskupení politických stran v zastupitelstvech národních výborů vzniklé dohodami pod patronací a dohledem **Národní fronty** v květnu 1945. Komunisté vstupovali do voleb s řadou výhod, stál za nimi jeden z vítězů 2. světové války a osvoboditel Československa Sovětský svaz a ústřední výbor jeho komunistické strany, vždy připraven poskytnout své soudružské straně kdykoliv jakoukoliv pomoc, byly tu silné komunistické strany v Itálii, ve Francii a v celé Evropě vůbec bylo po válce silné levicové smýšlení. Komunisté získávali své přívržence i na vesnici, když bezzemkům rozdávali půdu z **konfiskátů**, které vznikly **záborem půdy Němců, Maďarů a kolaborantů**. Ve vládě bylo také rozhodnuto o použití bílých lístků pro pravicové voliče, kteří nesouhlasili s politikou KSČ, aby nemuseli dát hlas některé z ostatních stran. Ferdinand Peroutka to komentoval v novinách článkem s titulkem: **Nedáte-li červený, dejte aspoň bílý...**

Květnové volby přinesly v Týnci následující výsledky:

Komunistická strana Československa 285 hlasů

Československá strana národně socialistická 225 hlasů

Československá sociální demokracie 197 hlasů

Československá strana lidová 69 hlasů

bílé lístky 1 hlas

Po volbách stanul v čele obce člen KSČ, týnecký občan **Jan Holeček**, zaměstnanec Zbrojovky.

Největší zemědělskou usedlostí v Týnci byl **velkostatek v Náklí**, patřící dětem Ing. F. Janečka. Hospodařil na něm nájemce **Jan Zoula**. Menší výměru vlastních polností obdělával **František Korbel**, dalšími zemědělci v Týnci byli **Jaroslav Štěpán** a **Jaroslav Pertlík**, kromě svých pozemků hospodařili i na pozemcích pronajatých od církve (zádušních).

Oslavy 28. října se konaly na hřišti u mostu TGM. Byl na nich slavnostně vyhlášen první celostátní **dvouletý plán** pro léta 1947 a 1948. Týnec si v něm stanovil jako hlavní úkoly **stavbu městského vodovodu, nového hřbitova, mateřské školy, vybudování ústředního topení ve škole, získání pozemků na hřiště a pro rodinné domky a úpravu povrchu obecních komunikací v délce 6 km**. Zaměstnanci týnecké Zbrojovky **Jan Lomoz** a **Josef Bernard** pak ve jménu dělníků své továrny přednesli **slib** s ujištěním, že se plně zapojí do práce pro zdar dvouletky zvýšením pracovní morálky, úsporami materiálu a energií a šetrným zacházením se stroji. Kronikář této doby ještě neznal pojem „socialistický závazek“, který se po dalších dlouhých čtyřicet tři let stal masovou záležitostí ve všech oborech lidské činnosti od vědy až po pohřební ústavy, závazky byly vyhodnocovány co do počtu, hodnoty úspor, jejich překročení, byly vyhodnocovány za jednotlivé podniky, okresy, stranické organizace, od těch závodních až po ústřední výbor. V organizacích fungovali placení referenti socialistické soutěže, kteří propagovali a organizovali socialistické soutěžení, vykazovali a zveřejňovali výsledky na nástěnkách středisek, podnikových tabulích cti...

Rok 1946 byl rokem **sjednocení tělovýchovných a sportovních organizací**. Do jednotné tělovýchovné a sportovní organizace v Týnci vstoupily Sokol, Sportovní klub Jawa, Junák a Svaz české mládeže. Sokolové provedli nákladnou úpravu zbořeniště pravé části hotelu a za účinné pomoci členů jednoty získali vyhovující **tělocvičnu**. Svaz mládeže dostal pro svoji činnost **klubovnu**. Stala se jí bývalá německá strážnice, stávající v době okupace po dobu rozdělení Týnce na českou a německou část na konci mostu na levém břehu. Svazáci domek umístili k Chářovické lávce.

Místní národní výbor se začal zabývat úkoly dvouletého plánu, ale přitom stále musel řešit problémy spojené s nedostatkem potravin. Byla ustavena zvláštní **vyživovací komise** pro řešení mimořádných zásobovacích potíží. Rok 1947 byl katastrofálně suchý, obilí na polích nezrálo, ale usychalo. Hrozilo nebezpečí, že nebude možné udržet ani dosavadní nízké přiděly pečiva a mouky. Nakonec pomohl **Sovětský svaz**. Všechn československý tisk velkými titulky sděloval obyvatelům, že generalissimus Stalin rozhodl poskytnout Československu 400 tisíc tun obilí a 200 tisíc tun krmiv. Domácí zemědělci byli vyzváni, aby odevzdali veškeré přebytky obilí. Okresní národní výbor přidělil týneckým školám další **potravinovou pomoc z akce UNRRA** – obecné škole 752 kg potravin a měšťanské 1 540 kg.

V přidělu byly masové konzervy, konzervované salámy, rybí konzervy, sušená vejce, sýry, čokolády, datle a jiné. Dětem byly potraviny rozdělovány o dopoledních přestávkách.

Pozemek na **nový hřbitov** u hájovny Taranka získala obec od římskokatolické církve směnou za jiné obecní pozemky. Bylo také prodáno prvních **dvacet stavebních parcel** na rodinné domky za hotelem "V pískovci" a na svahu za lesem u krušičanské silnice. V pískovci za hotelem byla vybudována **komunikace** a začaly práce na **dláždění chodníku** podél školy. Občanům byla **nařízena** národním výborem **brigádnická povinnost** a za každou rozepsanou a neodpracovanou hodinu musel občan zaplatit obci pokutu 20 Kčs. Práce sice začala, ale brigádnická účast skomírala, a tak museli dláždění dokončit odborníci a obec zaplatit 28 tisíc Kčs. MNV podal žádost ministerstvu zemědělství o finanční bezúročnou půjčku ve výši 100 tisíc Kčs na další dvouletkový úkol stavbu obecního vodovodu. Po vybudování další studně na peceradském prameništi se **zlepšilo zásobování vodou** (podle tehdejších zkoušek měla vydatnost studny stačit pro zásobování vodou 12 tisíc obyvatel).

Další úkol dvouletky byl splněn v listopadu a od tohoto měsíce byla škola vytápěna **ústředním topením**. V budově sídlila **škola obecná**, jejímž ředitelem byl **Antonín Vondr** a **škola měšťanská** s ředitelem **Josefem Kraifem**. Ve zmíněných Stenzových barácích sídlila ještě **lidová škola hospodářská** a **škola učňovská**. Učili v nich převážně učitelé měšťanské školy.

Únorový převrat

Rok 1948 byl opět jedním ze **smutných mezníků v dějinách československého lidu**. Z poválečných ideí o soužití politických sil v zemi se začaly vytrácet prvky demokracie a svobody. **Komunisté**, kteří po volbách získali rozhodující postavení ve vládě, přinutili 25. února doslova výhrůžkami presidenta **Dr. Edvarda Beneše** k přijetí **demise demokratických ministrů** a doplnění vlády členy **jejich strany**. I když dosud znárodněné podniky začaly být nefunkční a jejich výrobky byly pro svoji zastaralost nebo špatnou kvalitu neprodejné na zahraničních trzích, prosadila nová vláda další znárodnování od továren v dosud soukromých rukách až po každého holiče. Prosazovat **znárodnování** napomáhaly **tábory lidu, stávky, petice, deputace pracujících na ministerstva a do parlamentu**, organizované **jednotnými odbory** pod vedením **Antonína Zápotockého**. Ještě hůře na tom bylo **československé zemědělství**, jehož **produkce a produktivita** přes soustavně komunisty organizovanou brigádnickou pomoc klesly hluboce **pod předválečnou úroveň**. A přidáme-li k tomu sucho roku 1947 a tisíce neobdělávaných pozemků po vysídlení Němců v pohraničí, hrozil Československu kritický nedostatek potravin. Neměli jsme ani potraviny, ani finanční prostředky na jejich nákup. Na mrtvém bodě už v roce 1946 skončila jednání s Mezinárodní bankou o úvěr pro nejas-

ný vývoj uvnitř země, komunisté odmítli i rozhodující pomoc Spojených států amerických tzv. **Marshallův plán**, který měl pomoci demokratickým státům obnovit jejich hospodářství na předválečnou úroveň. Stalo se tak na radu Stalina, který řekl československým komunistickým předákům v Moskvě, že jeho přijetí by musel považovat za krok proti SSSR, zpochybňující československo-sovětské spojení. Mezi západem a východem železná opona dopadla až na zem. Žel, my jsme se nacházeli na její východní straně.

Československo nastoupilo **cestu k socializaci** země s vidinou komunistické společnosti. Dosazení **ruští poradci** dohlíželi na to, aby se hrálo podle not Sovětského svazu, ať již šlo o průmyslový rozvoj nebo organizování politických procesů proti třídním nepřítelům, končícími v řadě případů jejich dlouholetým uvězněním nebo popravou.

V Týnci tak jako v celé zemi vznikaly **akční výbory a různé komise** (bytová, s pravomocí obsazovat v rodinných domcích dle názoru komise volné místnosti a později i komise pro pracovní kádry), které všechny tyto **politické změny měly uvést do života i na úrovni obce**. Posílil se mocenský význam **Národní fronty** jako orgánu sice nepolitického, ale řízeného komunistickou stranou. Jejím předsedou byl učitel **Karel Černý**, členy **František Plavec, Bohumil Kočí a Josef Soukup**.

Kronikář tehdejší doby popsal události roku 1948 v obci velice stručně a s odstupem, jako by se necítil povoláným toto revoluční období sám hodnotit. Uvedl, že o tomto dění ve státě i v obci napíše do kroniky zprávu „ideový spolupracovník“. Jeden odstavec je skutečně politickým událostem věnován, ale jde pouze o novinové zprávy, obhajující únorový puč bez informace o dění v Týnci a není uvedeno jméno autora.

Místní národní výbor se připojil k podání Čsl. státních lesů a statků z 22. května 1948 na provedení restituce týneckého dvora v Náklí. Jako důvod k vyvlastnění bylo uváděno, že *„koupě statku (v době války) Ing. F. Janečkem se stala v zájmu a na nátlak německých okupantů, neboť je zřejmé, že byl koupen z peněz Zbrojovky, pracující v době války pro Němce a dvůr byl určen k rozšiřování zbrojního programu. Prodej nezletilým dětem majitele továrny byl jen zastřešeným prodejem zbrojní továrny. Z výše uvedených důvodů se na prodej vztahují ustanovení zákona č. 128/46 Sb. o neplatnosti některých právních ujednání z doby okupace“*. Dvůr byl následně zestátněn tak jako **firma stavitele Netrefy**, zaměstnávající 45 lidí.

Rok 1948 byl poznamenán i některými smutnými událostmi, týkajícími se života významných československých osobností. V lednu zemřel **Rudolf Bechyně**, několikanásobný ministr vlády první republiky a za druhé světové války první předseda státní rady Československa v Londýně. Starší týnečtí občané jej také znali jako každoročního **letního hosta** Týnce. V březnu téhož roku skončil tragicky svůj život **syn prezidenta Masaryka Jan**. Jako první poválečný ministr zahraničních věcí se rozhodl, zřejmě pod vlivem událostí, skoncovat se životem skokem z okna svého bytu na Pražském hradě. Také on patřil k **častějším hostům Týnce**,

když sem před druhou světovou válkou zajížděl za svým přítelem, novinářem **Ferdinandem Peroutkou** o jeho letních dovolených u řeky Sázavy. Třetí osobností, která opustila svou nevďěčnou zemi, byl dosavadní prezident republiky **Dr. Edvard Beneš**. Mnoho občanů z Týnce se zúčastnilo jeho pohřbu v Praze, ale daleko víc jich přišlo vzdát zesnulému **hold na benešovskou přeložku** při jeho poslední cestě z Prahy na místo posledního odpočinku do Sezimova Ústí. Čestnou stráž u silnice vytvořili i týnečtí **sokolové, hasiči a legionáři**.

V obou továrnách týnecké i brodecké byl první den druhého roku dvouletky 1. leden 1949 zahájen slavnostně a každý zaměstnanec dostal na přilepšenou 10 dkg salámu a litr piva.

Až do 12. srpna 1949 zůstalo vedení obce beze změny. Toho dne byl za přítomnosti zástupce ONV a újezdního tajemníka na návrh Václava Veverky zvolen po Janu Holečkovi novým předsedou MNV **Jan Lomoz**, člen KSČ. V této době rezignoval na funkci předsedy vyživovací komise **Jiří Liška** a z předsednictví kulturní komise odstoupil **Josef Šustr**. Místní národní výbor stále ještě vydával živnostenské koncese, i když i po maloobchodnících a řemeslnících začala sahat vše **znárodňující a združstevňující státní mašinérie**. Snad prvním obchodem v Týnci, který „změnil majitele“ (tento výraz použil kronikář), bylo **řeznictví Jana Korbelá**. Novým provozovatelem se stala družstevní organizace benešovská **Jednota**. Ukázalo se také, jak je obtížné i při vyvinutém úsilí předsedy a zastupitelů MNV plnit bez finančních prostředků slavnostně přijaté úkoly dvouletého plánu.

Pouťorové čistky zasáhly i týneckou školu. Místa řídícího učitele obecné školy byl zproštěn **Antonín Vendr** a do funkce dosazena učitelka **Marie Linhartová**. Ze školy byl také odvolán, i když jen na kratší dobu, a poslán na školu do Netvořic **Jaroslav Reitingr**. Kádrovalo se i v místním kině, funkce vedoucího byl zbaven dlouholetý týnecký učitel a doslova zasloužilý občan Týnce **František Bučina** a novým vedoucím jmenován člen Národní fronty **Bohumil Kočí**. Velitel týnecké četnické stanice **Alois Čejka** nastoupil zdravotní dovolenou a byl nahrazen **Josefem Marhoněm** z Čerčan, policista **Gustav Bergman** byl zproštěn funkce a s druhým policistou **Novotným** odešli do výroby.

Na pozemku pod lesíkem Brdce byly oběma továrnami postaveny pro zaměstnance prvé **bytové domy s popisnými čísly 201–209**. Každý dům měl čtyři byty o třech pokojích a kuchyni. Obecní pole v Kozlovicích bylo rozděleno na stavební parcely a doprodány poslední parcely v Pískovci. Pro lepší zásobování vodou byl vybudován u Bukovan **vyrovnávací vodojem** na padesát krychlových metrů vody. Veřejný politický a osvětový život v obci se soustřeďoval v tomto roce, ale i v dalších desetiletích stereotypně do řady **oslav, manifestací, vzpomínkových oslav, slavnostních akcí a schůzí** a jejich popisování zabírá v kronikách obce od roku 1945 až po rok 1989 stovky stran. Aby pohled na život v obci v té době byl úplný, uvádíme akce roku 1949 podrobně:

- 4. ledna – přednáška o základech marxismu-leninismu
- 11. ledna – přednáška o San Francisku

- 22. ledna – projev v hotelu k výročí úmrtí Lenina
- 8. února – přednáška „S aero-minorem za polární kruh“
- 20. února – směna vítězství na počest výročí únorových událostí
- 1. března – přednáška o Americe
- 5. dubna – návštěva Týnce „kulturními patrony Benešovska“ básníkem Jaroslavem Seifertem, hudebním skladatelem Bořkovcem a malířem Pavlíkem
- 7. dubna – přednáška o Bulharsku a zpěvu bulharských písní
- 15. dubna – mírový projev
- 1. květa – Svátek práce, účast pracujících na oslavě v Benešově
- 9. května – oslava Dne vítězství
- 15. května – oslava Dne matek (ještě se slavil)
- 25.–29. května – sjezd KSČ, masové uzavírání socialistických závazků občanů a pracujícími závodů
- 15. září – přednáška o postavení ženy v koloniích
- 1.–8. listopadu – výstava sovětské knihy k VŘSR v Procházkově cukrářství.
- 2. listopadu – slavnostní schůze ke Dni československo-sovětského přátelství, společně vyslechnut rozhlasový projev Klementa Gottwalda
- 6. listopadu – odhalení památníku u Dobříčkova, setkání dvou sovětských armád generálů Malinovského a Koněva
- Říjnová revoluce – slavnostní výzdoba průčelí školy, hodnotící komisí oceněna jako nejlepší v kraji
- 20. prosince – oslava v závodní jídelně k výročí 70. narozenin Stalina

Od 1. ledna, kdy bylo zřízeno krajské uspořádání země, patřil Týnec do **kraje Pražského**. Příznivou zprávou pro obyvatelstvo bylo dnem 1. října vzhledem k dobré úrodě **zrušení přidělového systému na chléb, mouku, pečivo a brambory**.

V československém školství začal ministr **Zdeněk Nejedlý** uplatňovat řadu změn. Nejprve došlo na názvy škol – obecná se změnila na **národní**, měšťanská na **střední** a školní **docházka** se rozšířila z osmi **na 9 let**. Po dřívějším odvolání řídícího učitele týnecké obecné školy došlo i na ředitele měšťanské školy. Dosavadní ředitel **Josef Kraif** byl 1. března poslán na dovolenou a od 1. září penzionován. Novým ředitelem se stal předseda týnecké Národní fronty **Karel Černý**. Škola za plnění budovatelských úkolů obdržela název Dukelských hrdinů.

KSČ uplatňuje svoji moc

Rok **1950** byl rokem tvrdého provádění **prověrek, znárodňování a kolektivizace**. Místní hostince byly převzaty do správy obce jako **Služba veřejnosti**, obchůdek Jana Pohůnka (vetešnictví) byl vyvlastněn a začleněn do organizace **Obnova**,

několika týneckým občanům bylo po prověrkách vzato **povolení držet zbraně**, vedení matriky bylo **odebráno církvi** a předáno **místnímu národnímu výboru**.

Konečnou skladbu podle **návrhu KSČ** a s **vyloučením zástupců ostatních politických stran** dostal místní národní výbor na schůzi organizované akčním výborem za předsednictví učitele **Karla Černého** dne 1. června. Slavnostní okamžik úplného převzetí moci KSČ narušila malá účast občanů, která byla hodnocena předsedou akčního výboru i referentem okresu Kuběnou jako nezájem o současné dění a nesouhlas s ním. Vedení obce pak bylo **zvoleno 14. června**, ve funkci předsedy zůstal **Jan Lomoz**, místopředsedou a zemědělským referentem se stal **Emanuel Dvořák**, bývalý sociální demokrat.

Dne 27. ledna byla na MNV s místními hospodáři **Jaroslavem Štěpánem**, **Františkem Korbelem**, **Jaroslavem Pertlíkem** a nájemcem dvora v Náklí **Janem Zoulou** za účasti představitelů obce a okresu podepsána tzv. „**výrobní a hospodářská smlouva**“. Tímto aktem také **skončilo soukromé hospodaření** v Týnci. Již na konci roku 1949 byl ustaven přípravný výbor pro vytvoření **jednotného zemědělského družstva**, 22. června 1950 bylo na schůzi v hostinci u Korbelů rozhodnuto o **sloučení pozemků**. Ustavující schůze 6. července se pro nedostatečnou účast nekonala. Družstvo nakonec bylo založeno, ale ne jako ve většině vesnic samotnými hospodáři, kteří do něho vložili své pozemky, zvířectvo a zemědělskou techniku, ale deputátníky statku v Náklí, bezzemky a řemeslníkem. V Týnci převládal názor, který se po několika letech i potvrdil, že hospodaření na týneckých pozemcích a statku měly raději převzít státní statky. Budovy statku Janečkových byly podle zákona dány do vlastnictví družstva a z inventáře bývalého nájemce platilo družstvo nájem. Již v červnu při výdeji potravinových lístků na červenec musel každý občan podepsat socialistický závazek na pomoc zemědělství a brodecká továrna převzala nad JZD patronát, což znamenalo posílat brigádníky, dopravní prostředky, často i řemeslníky. Už 3. srpna se týnečtí družstevníci zúčastnili **slavnostního svozu obilí** do Benešova a 5. září **manifestačního svozu brambor**.

Od 1. června byl zaveden **prodej volného mléka** a od 4. června **prodej volného masa** vedle **vázaného prodeje** těchto výrobků na **potravinové lístky**. Prodej potravin na volném trhu byl regulován vysokými malobchodními cenami. Při průměrném výdělku něco přes 1 000 Kčs stál 1 kg zadního hovězího 140 Kčs, uzené krkovice 200 Kčs, škvařeného sádla 220 Kčs, šunky 400 Kčs, obyčejného salámu 120 Kčs, hrubé mouky 13 Kčs. Protože v obci v té době nebyly obchody s půmyslovým zbožím, řešily distribuční národní podniky jeho prodej organizováním prodejních trhů, zejména v předvánočním období. Od 2. července se staly místní hostince **provozovnamí komunálního podniku** a jejich vlastníci nebo nájemci jeho zaměstnanci.

Karel Černý, bývalý učitel a pozdější ředitel týnecké střední školy, předseda akčního výboru a Národní fronty, iniciátor založení JZD a pověřený vedením lidové akademie, získal místo školního inspektora v Říčanech. Novým ředitelem střední školy se stal **Jaroslav Staněk**.

Statek v Nákli před rokem 1945

Dosavadní místopředseda MNV a zemědělský referent Emanuel Dvořák v roce **1951** rezignoval na všechny své funkce a místopředsedou byl zvolen **Stanislav Nejedlo**. Komunální podnik v Týnci byl 2. dubna začleněn do **Komunálního podniku pohostinství Benešov**. Budova **státního hotelu** v Týnci (nacházející se ve velmi špatném stavu) byla dnem 15. ledna převedena do **vlastnictví obce**.

MNV získal v tomto roce od organizace **UNRRA** vedle **potravinové pomoci pro školy i výraznou finanční pomoc ve výši 1 milion 220 tisíc Kčs**. Znovu se ukázalo, jakou přítěží je pro obec místní JZD. Vedle již dříve poskytnuté finanční půjčky obci, bankovního provozního úvěru ve výši 250 tis. Kčs a investičního úvěru ve výši 150 tis. Kčs dostalo družstvo od představitelů obce štedrý dar z prostředků organizace UNRRA ve výši 750 tis. Kčs. Zbytek finanční pomoci byl rozdělen mezi hasiče – 70 tis. Kčs, školu – 200 tis. Kčs a Sokol – 200 tis. Kčs.

Pokračovala stavba **obecního vodovodu**, vodovodní řad už překročil řeku Sázavu a dostal se na pravý břeh. Národní podnik Vodotechna ukončil stavební práce koncem srpna. **Střecha gotické věže v hradním areálu** byla pokryta **šindelem** a opravena byla i **báň věže kostela Šimona a Judy**. Ve škole byla o letních prázdninách zavedena do všech učeben **pitná voda** a suché záchody přestavěny na **splachovací**. Z finančních prostředků UNRRA, určených pro týnecké školství, byla vysokým nákladem rekonstruována **vila rodiny Karáskových pro mateřskou školu** (dosud umístěnou v domě čp. 10).

Pro n. p. Metaz zahájila firma Baraba stavbu **železniční vlečky** z nádraží do továrního objektu.

Objevily se znovu zásobovací potíže. Od 19. února **nebyl** v obchodech **dostatek chleba a bílého pečiva**, místo velkých housek a rohlíků se za stejnou cenu začaly péci menší. Vláda zdůvodnila chlebovou a pečivovou kalamitu tím, že pečivo a mouka jsou skupovány chovateli jako krmivo pro drobné zvířectvo, a od 5. března zrušila jejich volný prodej. **Snížily se i měsíční příděly na osobu** – u mléka na 1/8 l, máslo na 25 dkg, maso na 1,4 kg, chleba na 5 kg, sádlo na 16 dkg. Tyto potraviny bylo možno ale již také koupit ve státních obchodech na volném trhu za něko-

likanásobně vyšší ceny. Vedle volného trhu a vázaného prodeje na potravinové lístky bylo možno nakupovat např. drůbež, máslo a jiné zemědělské produkty na trzích. Ti, kteří měli dostatek finančních prostředků, si mohli na trhu v Benešově koupit třeba husu za cenu okolo 800 Kčs, kachnu za 300 Kčs, kuře za 200 Kčs, 1 kg másla za 400 Kčs, 1 vejce za 8 Kčs. Došlo i na **snížení ročního přídělu uhlí**, nejdříve ze 16 q na 13 q a do konce roku až na 10 q. V Týnci se objevily vývěsní štíty nových prodejen **Elektra** (elektromateriál a elektrické spotřebiče), **Tep** (textilie), **Masna** (maso a uzenářské výrobky), **Narpa** (papír, psací a školní potřeby), **Chemodroga** (drogistické zboží, barvy a laky, sanitární potřeby). V soukromém vlastnictví zůstaly v tomto roce ještě některé řemeslnické živnosti, obě týnecké trafiky a sběrna na kožek a peří.

Týnecké JZD bylo za dosažené celoroční výsledky vyhodnoceno jako **nejlepší v benešovském okrese** a získalo putovní vlajku. Činnosti družstva byla ze strany místní organizace KSČ, místního národního výboru i okresními orgány věnována obrovská pozornost a podpora. Byly to nejen finanční prostředky, které ze společných prostředků obce i státu do združstevněného zemědělství tekly, ale soustavně zakladateli družstev vynucovaná a v podstatě i nařizovaná **brigádnická pomoc škol, továren a spolků**. V řadě neposlední, což z hlediska zásobování země potravinami bylo mnohem více ke škodě než k prospěchu, byly výrobní úkoly družstev rozepisovány tak, aby byly **snadno splnitelné** a při jejich překročení je bylo možno slavnostně ocenit. Úkoly pro týnecké JZD na rok 1951 ve sklizni obilovin a brambor činily:

produkt	rozepsaný úkol q	běžně sklíženo q
pšenice	21	25 q a více,
žito	22	35
ječmen	22	25–30
brambory	150	200

I když došlo ke splnění těchto direktivně stanovených úkolů, nebylo divu, že v zemi byl kritický nedostatek mouky a pečiva.

Aby byl venkovský lid při společných jarních pracích motivován k „**boji o zrn**“, konalo se ve všech kinech země Filmové jaro. Týnecké kino promítalo film Stalingradská bitva.

Národní podnik Metaz řídili v té době dva podnikoví ředitelé – Ing. Václav Oliverius a dělnický ředitel Václav Buzek. Oceláři závodu 27. července při přejímání standarty ministra těžkého průmyslu Gustava Klimenta za celostátní vítězství v soutěži sléváren ocelolitin vyhlásili **závazek na počest padesátých narozenin generálního sekretáře KSČ Rudolfa Slánského provést navíc dvě tavby ocelolitinových odlitků**. Ředitel Buzek byl vyslán do Sovětského svazu na dlouhodobou studijní cestu a po svém návratu přednášel o získaných poznatcích na veřejných schůzích.

Úřad přednosta poštovního úřadu zastával **Josef Švec**, náčelníkem železniční stanice byl **Václav Hanzlík**. Místní stanici SNB, sídlící v budově bývalé Kampe-
ličky, velel **Stanislav Čepela**.

29. května zemřel hudební skladatel **Bohuslav Foerster, Dr. h. c.**, spřízněný s týneckou rodinou Karáskových a často **pobývajícím v Týnci**.

Rok 1951 vešel do dějin jako rok odhalování údajných třídních nepřátel lidu ve vlastních řadách. Už na únorovém zasedání Ústředního výboru KSČ odhalil předseda strany Klement Gottwald **spiklenecké centrum Švermová, Šling a Clementis** a označil je za zrádce a spiklence. Ještě téhož roku byl za největšího **nepřítele strany a lidu** označen **generální sekretář KSČ Rudolf Slánský**, 6. prosince vyloučen ze strany a následně odsouzen a **popraven**.

Do roku 1952 vstupovala obec s předsedou MNV **Janem Lomozem**, místopředsedou **Stanislavem Nejedlem** a tajemníkem **Ladislavem Fulínem**. Pokračovalo se ve výstavbě **vodovodního řádu** v ulici k Chrástu (dnešní Sadová) a k vilkám na levé straně silnice od železniční křižovatky na Prahu (dnes Pražská). Místo dosavadní Rady žen byl při MNV ustaven **Výbor žen** a jeho předsedkyní zvolena manželka bývalého Janečkova ředitele z období před druhou světovou válkou a výzkumného pracovníka **Vlasta Dědková**. Místní národní výbor vedle budování infrastruktury se musel stále zabývat zásobováním obyvatel a činností místního JZD. Na žádost občanů bylo v kiosku ve stráni pod hotelem otevřeno **komunální holičství** s vedoucím panem **Okrouhlým**, Heřmanovo řeznictví bylo uzavřeno a jeho vedoucí přešel prodávat do **Masny v Trojánkově obchodě**. Majitel obchodu Václav Trojáněk odešel pracovat do výroby. Obec organizovala prodej zboží, které bylo nedostatkové nebo se v Týnci neprodávalo. V únoru se konal **trh pro členy JZD** ve výčepu státního hotelu, v květnu a červnu **trhy s galantním zbožím, textilními výrobky, obuví a kovovým zbožím**. Ani po sedmi letech budování nové společnosti nedařilo se komunistické straně, která se stala vedoucí silou v zemi, **zajistit lidem dostatek potravin a řadu jiných výrobků**. Stále přetrvával **přídělový systém potravin a jiného zboží**. Národ z hlediska výše přídělu byl rozdělen na pracující a ostatní (důchodci, bezdětné ženy a ženy v domácnosti) s tzv. přídělem základním.

Měsíční příděly na osobu podle zařazení občanů do výše uvedených dvou skupin:

	pro zaměstnané	příděl základní
maso	1,35 kg	1,25 kg
umělé tuky	0,40 kg	–
mouka hrubá	1,90 kg	1,00 kg
mléko	1/8 l	1/8 l
cukr	1,50 kg	1,00 kg
máslo	0,15 kg	0,10 kg
šatenky (látky a oblečení)	120 bodů	100 bodů

V roce 1952 se konaly v celé zemi na středních školách **závěrečné zkoušky žáků IV. ročníků**. Po jejich skončení rozhodovala speciální **komise** o dalším osudu těchto dětí, zda budou dále **studovat nebo půjdou do učení, a dokonce na jaký obor**. Komisi předsedal učitel z Poříčí **Václav Čermák**, z Týnce se na práci komise podíleli **Veverka, Kovrzek a Šedý**. Mezi rodiči dětí a stanovisky komise, která musela naplnit zejména u vybraných dělnických profesí stanovené limity, ale řídit se i politickým smýšlením rodičů, panoval nesoulad a docházelo ke střetům.

Od 1. února bylo zavedeno **společné stravování** školáků. K tomuto účelu byl zabrán hostinec po zemřelém Františku Korbelovi a přestavěn na školní jídelnu. Oběd byl podáván po zaplacení poplatku a odevzdání potravinových lístků dvěma stům dětí.

Ke změnám ve vedení tělovýchovné organizace Sokol Jawa-Metaz došlo na výroční schůzi jednoty. Odstoupil dosavadní starosta **Josef Hadač** a novým byl zvolen zaměstnanec brodecké továrny **Josef Stodůlka**. Pro změnu ideové náplně Sokola v souladu s novými politickými podmínkami v zemi se řada starých členů na schůzi nedostavila a někteří odešli navždy.

Novým podnikovým ředitelem n. p. Metaz se stal dosavadní dělnický ředitel **Václav Buzek**, hlavním inženýrem **Ondřej Starosta**. K podniku patřily vedle **týneckého závody v Jiříkově, ve Strašnicích, v Průhonicích, v Hradci Králové a v Trmicích**. 25. února byl Metaz vyhlášen nejlepším závodem benešovského okresu. Pro další rozvoj podniku a výstavbu administrativní budovy vykoupil dva domy stojící před továrnou – **domek Josefa Topiče a Žižkovu hospodu**.

V roce **1953** stála před obcí řada závažných úkolů. Rozhodnout o **umístění teplárny**, o zajištění **finančních prostředků na novou školu**, o výstavbě **obecní veřejné budovy**, vybudovat nové **veřejné osvětlení** a jako léta předchozí řešit **soustavné zásobovací problémy** s potravinami. Výběr místa pro teplárnu padl na pozemek za nádražím vedle Sázavy v Náklí. Teprve po srážce automobilu s vlakem na přejezdu v Týnci podařilo se obci přimět československé dráhy k jeho vybavení **železničními závoryami**. Dráhy až dosud podmiňovaly jejich stavbu placením pracovníka obsluhy z finančních prostředků obce.

Benzinová pumpa, stojící dosud před kiosky na křižovatce pod hotelem, byla přestěhována na prostranství **pod hřbitovní schody**.

Událostí, která poprvé od roku 1948 vyvolala mezi obyvatelstvem bouři nepokoju a přivedla pracující do ulic, byla **měnová reforma**. I když byla vládou připravována měsíce předem, komunistické vedení ústy svého ministra financí do poslední chvíle hlásalo do světa zprávy o pevnosti naší měny. Jejím hlavním cílem bylo řešit narůstající **rozpor mezi kupní silou lidí a zoufale nízkou nabídkou trhu**, dokonce i těch nejzákladnějších potřeb. Příčiny spočívaly v přestavbě československého průmyslu (budování těžkého průmyslu) a v úpadku zemědělské výroby. Reforma byla vyhlášena rozhlasem 30. května v 17.00 hod. s platností od příštího dne. Již 21. května byl zastaven prodej nábytku a postupně dalších produktů. Lidé zahazovali hromady drobných, o kterých se původně šušovalo, že zůsta-

nou v platnosti. Podlaha výčepu v týneckém hotelu jich byla plná, když se jich zbavovali znechucení hosté, a před vrátnicí Metazu se jich prý nasbíralo za 5000 Kčs. Lidé přišli nejen o své úspory, ale zrušením přidělového systému životních potřeb za nízké ceny zůstalo v prodeji pouze zboží za ceny volného trhu. Ve dnech výměny platily ještě peníze staré se sníženou hodnotou. A tak za 1 kg masa zaplatil občan 2270 Kčs ve starých, což představovalo při poměru 5:1 454 Kčs nových. Každý občan zapsaný na kmenovém listě (povinná evidence obyvatel) mohl vyměnit **300 Kčs starých v poměru 5:1 a dostal 60 Kčs nových**. Částky nad povolený limit 300 Kčs byly měněny v **poměru 50:1**. Československo se ve dnech výměny podobalo zemi s vyhlášeným stanným právem. Neprodával se a v hostincích se nepodával alkohol, pivo pouze desetistupňové, uzavírací hodina ve 24.00 hod. a všude ozbrojené složky – milice, policie a armáda.

V Týnci byl v těchto dnech zatčen vedoucí restaurace ve státním hotelu František Hašek a ve Zbořeném Kostelci Karel Korbel, kvůli podezření, že vložili své peníze do nákupů zboží ze svých provozoven. Poněvadž se při prohlídkách v jejich bytech a ani v bytech jejich příbuzných nic nenašlo, byli oba po dvou dnech zajišťovací vazby propuštěni.

V březnu roku 1953 zemřeli dva význační představitelé komunistického hnutí, 5. března **Josif Vissarionovič Stalin** a 14. března **Klement Gottwald**. V celé zemi byly organizovány tržny, podepisovaly se kondolenční archy a pronášely smuteční projevy. Před vrátnicí Metazu stáli **čestnou stráž** nejdříve u bysty Stalina a posléze u bysty prezidenta Gottwalda **metazští milicionáři**.

Po volbách do zastupitelstva místního národního výboru 16. května 1954 byl na ustavující schůzi manifestačně opět zvolen předsedou **Jan Lomoz** a tajemníkem **Ladislav Fulín**. Národní výbor nechal v tomto roce opravit **schody ve svahu od křižovatky k hotelu** a přiléhající **chodníky u silnice pod hotelem**. Zákonem vydaným v tomto roce bylo umožněno vynikajícím pracovníkům v průmyslu postavit si **rodinné domky** s využitím státní půjčky. Této výhody využila v Týnci řada zaměstnanců obou podniků a po přidělení pozemků stavebníkům národním výborem začala vlastně výstavba nových městských částí nebo ulic **Kozlovic, V Pískovci a U Janovického potoka**.

Významnou akcí národního výboru roku 1955 byla stavební úprava **prostranství před budovou bývalé kampeličky** (v tomto roce již **zdravotního střediska obce**). V říjnu byla provedena oprava **vozovky ulice od křižovatky s Krusičanskou silnicí ke křižovatce pod hotelem** a dále k Podělusům. Pozemní stavby Praha stavěly pro n. p. Metaz na pozemku „Na rovinách“ při silnici k Chrástu **pět bytových domů**, dokončeny zde byly již **tři bytové domy a dvě svobodárny**.

Metaz uvedl do provozu dokončenou **trafostanici** a pokračoval v rozsáhlém budování továrny výstavbou **ocelárny, vodárny, kotelny a teplárny**.

O tom, jakou roli hrálo v této době v životě občana sehnat v obchodech maso a jak si ho všichni cenili, svědčí i gesto představitelů města. Za brigádnický provedený úklid prostranství před týneckým hotelem v předvečer 1. máje dostal každý

brigádník právo koupit si přednostně bez čekání ve frontě 1 kg masa. Fronty na potraviny se staly běžnou součástí procesu nakupování potravin.

Při osvětové besedě, vedené učitelem **Miroslavem Šafratou**, došlo po dlouhých letech ke konkrétnímu kroku k vybudování týneckého muzea, byl ustaven **odbor pro zřízení pamětní síně obce**. Dne 29. května proběhla na fotbalovém hřišti **obvodní spartakiáda**. Půl druhého tisíce cvičenců předvedlo spartakiádní skladby více než třem tisícům diváků. Řada těch malých i velkých cvičenců pak vystupovala od 2. července na I. celostátní spartakiádě v Praze. Několik tisíc diváků přišlo dne 24. července shlédnout **V. brodecký terén**, motocyklový závod o stříbrnou přílbu.

Stavební činnost národního výboru se soustředila jako v roce minulém na úpravu volných prostor v levobřežní části obce. V dubnu **1956** začala rozsáhlá **parková a stavební úprava svahu pod hotelem**. Kronikář, který dění v obci posuzoval spíše jen objektivně, bez nadsázky, tentokrát vyslovil slova uznání k práci předsedy místního národního výboru. Doslova napsal: *„Trvalou zásluhu o tuto úpravu i všechny dřívější má bezesporně předseda MNV Jan Lomoz, který osobním vlivem získával spolupracovníky, když sám vždy byl první při práci“*. Dosud marné bylo však usilování místních činitelů o výstavbu **nové školy**. V obci přibývaly domy a byty, zvyšoval se značně počet obyvatel pracujících v týnecké a brodecké továrně, ale nepřibývala místa v týnecké škole. Jako v minulém roce pokračovala pro tři třídy **výuka v jiných objektech** a třídy ve škole měly **vyučování na směny** a to se všemi negativními dopady na chod školy, život učitelů a úroveň výuky. Žáci na odpolední směnu přicházeli po dopoledním volnu a bylo velice namáhavé přinutit je pozorně vnímat učitele a vykládanou látku. Na národní škole bylo zapsáno 408 dětí, na střední 232, celkem navštěvovalo **školu 640 žáků**.

Mosazná deska na mostě přes Sázavu s nápisem **Most Masarykův** se již podruhé stala **provokující**. Poprvé byla sejmuta po příchodu německých okupantů, podruhé horlivými věrozvěsty komunistické ideologie. Je třeba ovšem říci, že se pokaždé našel dobrý a rozumný člověk, věřící v návrat desky na své původní místo, nedonesl ji do sběrných surovin, ale pečlivě ji uschoval.

Mezi týneckými hudebními soubory se objevilo nové hudební těleso, **kvarteto** ve složení **František Bučina, Antonín Svoboda, Vladimír Radosta a Václav Korbel**. Týnecké kino bylo od 9. ledna pronajato **Československému státnímu filmu**. **Veřejná knihovna** byla stále umístěna v jedné místnosti budovy čp. 48 v hradním objektu. Knihovníkem byl **Ludvík Boháček**.

Po prakticky stálém zvyšování cen základních potravin v minulosti a zejména při poslední měnové reformě byly od 3. prosince **sníženy ceny spotřebního zboží, masa a masných výrobků**. U tuku a masných výrobků to bylo od 6 % u sádla do 20 % u uzeného masa. Kronikář také zaznamenal významnou událost v tomto roce – **první televizor v obci**.

Novým předsedou **Tělovýchovné jednoty Spartak** se stal pracovník n. p. Metaz **František Vaníček**. **VI. brodecký terén** se konal 14. října a přilákal jako vždy

tisíce diváků. Tentokrát k tomu přispěla i 1. cena v tombolě – motocykl Jawa v exportním provedení. Mezi diváky byl i **ministr automobilového průmyslu Emil Zatloukal**. Asi netušil, že za čtyři roky opustí ministerský post a stane se obyvatelem Týnce ve funkci ředitele n. p. Metaz.

Metaz dokončil 1. etapu výstavby **teplárny**, do provozu byla dána **vodárna** pro výrobní účely. Pokud jde o výrobní činnost podniku, vstupovala továrna do povědomí československých slévárenských odborníků nejen dobrou kvalitou odlitků, ale i uskutečňovanou **výzkumnou činností**. Zaměstnanec závodu **Ing. Josef Dědek** byl vyznamenán za vývoj a užití magnetů tvrdých kovů **cenou II. stupně s čestným titulem Laureát státní ceny Klementa Gottwalda**. Vedení podniku a závodní výbor ROH podporovaly **kulturní činnost**, v závodní knihovně byly konány **výstavy novinek na knižním trhu** spojené s prodejem. Finančně byla podporována činnost **malířského kroužku**, v němž se sešla řada týneckých amatérských malířů. Kroužek v té době vedl **akademický malíř Vodehnal**, pracovně nasazený v brodecké továrně a později učitel **František Bučina**.

I v Týnci se našly **letáky se „štvavou propagandou proti zemím budujícím socialismus“**, shazované z letadel na jejich území. Podle československého tisku byly vedle „štvavého“ vysílání rozhlasové stanice Svobodná Evropa jednou z příčin prvních protistátních bouří lidí proti vládnoucí garnituře nejprve v Polsku a v posledních dnech října kontrarevolučního povstání lidu v Maďarsku. V Maďarsku bylo povstání potlačeno za pomoci sovětského vojska. V Polsku, které nikdy nekopírovalo dogmaticky sovětský komunistický hospodářský model, šlo o neúnosné hospodářské poměry, v Maďarsku už nejenom o ně, ale o přímý boj s komunistickou ideologií.

Rok **1957** byl snad význačným zejména tím, že poprvé **nebyly povolány** z továren **brigády na pomoc JZD**. Vedení podniků totiž začalo uvažovat o jejich finanční úhradě družstvem. Vedení družstva na to reagovalo prohlášením, že aspoň nebude docházet ke škodám způsobeným neodborným vykonáváním prací.

Místní národní výbor převzal dnem 1. července **vedení matriky obce Peceřady**.

Ve škole byly do výuky zařazeny hodiny **polytechnické výuky** a zřízena dílna, vybavená potřebným nářadím.

Dne 13. listopadu zemřel prezident republiky **Antonín Zápotocký**, o šest dnů později 19. listopadu byl zvolen novým prezidentem **Antonín Novotný**.

Od roku **1958** MNV Týnec spravoval **matriční záležitosti** vedle vlastních a peceradských také pro obce **Chářovice, Podělsy, Chleby a Krusičany**. Investiční činnost obce se soustředila na **úpravy místních komunikací**. Cesty k teplárně a JZD (statku v Náklí) byly vyšetřovány, byl vydlážděn chodník od vrátnice Metazu k železničnímu přejezdu, upravena vozovka od Mickova domu k hotelu, před hotel navedena na povrch prostranství škvára. Brigádnicky byla upravena cesta od školy do Kozlovic (dnešní Máchova). **Hotel** dostal novou **krytinu** a na hřeben střechy doprostřed budovy umístěna **věžička pro věžní hodiny**. Ale toto „archi-

tektonické dílko“ rozhodně historickou hodnotu staré tovární budovy na kameninu nezvýšilo. Brigádníci instalovali **osvětlení** na lesní cestě od hotelu do Kozlovic (dnešní Krusičanská).

Po zveřejnění vyhlášky ONV **“o potírání fušérství”** se do služeb obyvatelstvu přihlásilo dalších **27 řemeslníků** (stavební práce, krejčí a švadleny, povozník, těžba písku, opraváři a instalatéri).

Pro týnecké **JZD** nastaly **špatné časy**. Po založení JZD ve Zbořeném Kostelci hospodařili týnečtí na 89 ha zemědělské půdy, z toho bylo 72 ha orné. Průměrný hektarový výnos u obilovin se pohyboval okolo **18 q** a JZD nesplnilo tentokrát ani nízký rozpis okolo 22 q. Osobní zájmy družstevníků byly přednější než družstevní, rodiny zaměstnané v družstvu se neustále střídaly, stoupla značně nemocnost zaměstnanců a v řadě neposlední začalo docházet k rozkrádání družstevního majetku.

Došlo ke změnám v řadách zdravotníků. Dne 1. června nastoupili do lékárny **PhMr. Fridrich** se svou manželkou paní **PhMr. Fridrichovou**. Týnecký lékař MUDr. Václav Merkl odešel do důchodu a novou obvodní lékařkou se od 1. září stala **MUDr. Hana Tutokytová**.

V roce **1959** začal MNV připravovat **plochu** pro výstavbu **nové školy** na levém břehu v sídlišti. Další aktivity obce se soustředily na **udržování vozovek** a zejména na **chodníků**. Nebyl zřejmě dostatek finančních prostředků, a tak se prováděla povrchová úprava pouze vysypáním lomovou drtí. Definitivní podobu dostaly chodníky při ulici od křižovatky k mostu. Po obou stranách byly položeny kamenné obrubníky a na povrch brigádnicky betonové dlaždice. Rovněž chodníky v Kozlovicích byly brigádnicky pokryty dlažbou. Velkou stavební akcí roku bylo **zahájení výstavby betonové lávky** přes Sázavu od železniční stanice do Brodců. Nový přechod přes Sázavu nahrazoval již dosluhující dřevěnou lávku, zavěšenou na železničním mostě.

Stavba betonové lávky do Brodců, vzedmutá hladina při výstavbě

Ve třech místnostech budovy týneckého hradu bylo dne **1. května slavnostně otevřeno** po dlouholetém snažení **městské muzeum**. Celá budova byla na náklady obce opravena, do oken zabudovány mříže a upraveno okolí. Instalaci exponátů do zakoupených starožitných skříní provedli přátelé učitele Bučiny manželé Velichovi z Prahy, trávící své letní dovolené v nedalekém Chrástu. Členům vlastivědného kroužku se podařilo sehnat okolo 250 ks výrobků týnecké kameniny a řadu dalších exponátů. Muzeum bylo otevřeno vždy o nedělích a svátcích od 9 do 12 hodin. Službu vykonávali dobrovolně členové kroužku.

V dubnu zemřel dlouholetý obecní knihovník **Ludvík Boháček**. Starost o knihovnu převzal učitel týnecké střední školy **Jaroslav Reitingер**.

Funkci velitele místní stanice veřejné bezpečnosti vykonával podporučík **Fran-tišek Kříž**.

V n. p. Metaz došlo ke změně na místě podnikového ředitele. Odvolaného dělnického ředitele Buzka nahradil **Emil Zatloukal**, dosavadní ministr automobilového průmyslu. Podnik pokračoval v rozsáhlé výstavbě týneckého závodu, pokračovala stavba teplárny a bylo započato s výstavbou **vícepodlažní administrativní budovy**. Dnem 19. března převzal podnik od MNV do své správy **budovu státního hotelu čp. 2**. Při předání bylo dohodnuto, že bude upravena na kulturní dům, sloužící potřebám podniku a obyvatelům obce. Na podzim navštívil týnecký závod ministr všeobecného strojírenství **Karel Poláček**.

V roce 1959 došlo k dalšímu **snížení maloobchodních cen potravin, konfekce, látek** a byl zrušen **přídělový systém na uhlí**.

Zastupitelstvo obce schválilo na svém zasedání **nové názvy ulic**:

od kapličky k mostu přes Sázavu – Třída Sovětské armády,

od mostu ke starému hřišti – Třída vítězství,

okolo hradní věže – Nádvoří Adama Hodějovského (jeden z majitelů zboží týneckého),

od domu Smolákových za mlýn – Pod Hradištěm,

od Mickova domu čp. 5 k Trojánkovu domu – Klusáčkova (autor sgrafit na Mickově domě),

od hotelu k domku Haškových – Růžová (dříve mezi lidmi zvaná Kozí),

od hotelu k domu Korbelových – Lipová,

od Trojánků k Janovickému potoku – Krusičanská,

od školy na konec Kozlovic – K. H. Máchy,

od Pazourků ke kapličce – 1. máje,

v pískovně za hotelem k Haškovým – Mírová a Sad přátelství,

od Babánkovy vily k mostu – Na Chmelnici (na okolních polích se dříve pěstoval chmel pro týnecký pivovar),

od vrátnice Metazu ke dvoru v Náklí – K Náklí,

od Metazu podél trati – U Trati,

od Kohoutových ve směru na Čakovice – Pražská,

od Merklovy vily k Chrástu – Sadová,

1. příčná od Sadové k Třídě vítězství – Příčná,
 2. příčná od Sadové k Třídě vítězství – U Hřiště,
- v sídlišti mezi dvoulátkovými domy – Husova,
v sídlišti pod dvoulátkovými domy – Fučíkova.

12. června se konaly **volby** do všech stupňů národních výborů a do Národního shromáždění. Na kandidátce do zastupitelstva MNV bylo zapsáno 29 kandidátů, z toho 1 dělník (člen JZD), 24 příslušníků pracující inteligence a 4 ostatní. Na ustavující schůzi zvolených zastupitelů 21. července byl zvolen předsedou **Miroslav Berka**, náčelník železniční stanice v Týnci, místopředsedou **Václav Kokštejn** a tajemníkem **Karel Procházka**. Poslancem krajského národního výboru se stal **Jan Lomoz** a do Národního shromáždění zvolen nástrojař brodecké Jawy a aktivní pracovník v týnecké lehké atletice **Ludvík Svoboda**. Po volbách vstoupila do svazku týnecké obce **osada Chrást se sídlištěm Chrást** a počet obyvatel vzrostl o 1078 lidí. Bývalý tajemník **Ladislav Fulín** převzal funkci matrikáře, kde se převzetím matrik okolních obcí značně zvýšila pracovní náplň.

Po přípravě pozemků v minulém roce zahájily stavbaři **výstavbu nové školy** v sídlišti na pravém břehu. Budova bývalé kampeličky čp. 121 byla rekonstruována pro potřeby **zdravotního střediska**.

Blížil se **zánik týneckého JZD**. Vedení družstva ještě jednalo o sloučení s peceradským družstvem, ale toto řešení, které mělo prodloužit jeho život, nebylo zřejmě nadřizenými politickými orgány přijato. Jeho likvidace proběhla tak, že **pozemky a živý inventář** převzalo **peceradské JZD**, **budovy** v Náklí a ostatní inventář přešly pod organizaci **Státní rybářství**.

Osvětová beseda uspořádala dvě zajímavé akce. V říjnu navštívil Týnec spisovatel Karel Nový, uspořádal v obou závodech besedy spojené s podpisováním svých knih. O dva měsíce později se konala za veliké účasti posluchačů přednáška profesora dějepisu benešovského gymnázia **Jana Hertla „Karel Hynek Mácha a Mária ze Želetinky“**. Účast byla pochopitelná, protože Mária dožívala svůj život v Týnci a je pochována na místním hřbitově.

Vlastivědný kroužek podnikl **kroky k záchraně gotické Piety, tzv. Chrastec-ké madony**, nalezené na půdě kostela sv. Kateřiny v Chrástu nad Sázavou.

V listopadu byla vrácena obci soška po **konzervování a petrifikaci**. Stalo se tak na pokyn ministerstva školství a kultury a obec za konzervaci zaplatila Českému fondu výtvarných umění 2 tisíce Kčs. Po navrácení byla **uložena na faře římsko-katolické církve v Týnci**.

Naposledy se dne 22. dubna rozloučila týnecká veřejnost s význačným občanem obce, učitelem, účastníkem protifašistického odboje a v posledním roce obecním knihovníkem **Jaroslavem Reitingerm**. Místo obecního knihovníka po něm převzal **Rudolf Bažil**, zaměstnanec n. p. Jawa.

N. p. Metaz zaznamenal výrazný úspěch ve **vývoji trvalých magnetů**. Čsl. tisk přinesl zprávu následujícího znění „*Ve výzkumu a vývoji dosáhli pracovníci Metalurgických závodů v Týnci n. Sázavou pronikavého úspěchu v oblasti vývoje*

trvalých magnetů. Vyrobili ve velmi krátkém čase permanentní magnety pro reproduktory tranzistorových přijímačů. Vyrovnají se v plné míře světovým parametrům v tomto oboru. Připravuje se sériová výroba těchto magnetů“.

Stavbaři pracující na výstavbě administrativní budovy podniku postavili na prostranství před domem Maněnových staveništní zařízení.

Závod pokračoval v **úpravách převzatého hotelu**. Do objektu byl dotažen **teplovod** a na věžičku na střeše budovy namontovány **věžní hodiny**. Zajímavý byl jejich původ. Hodiny zakoupila v roce 1942 kampelička a chtěla je umístit na své budově. S následným obsazením této části města Němci (součást cvičiště zbraní SS) již k tomu nedošlo. Když v roce 1955 převzala majetek kampeličky Čsl. státní spořitelna, převedla je na obec a ta je pak 1. dubna 1959 předala Metazu. Ciferník hodin má průměr 1,5 m.

Vzhled hotelu před rekonstrukcí

Rok **1961** zahájil MNV rozsáhlými stavebními pracemi. V květnu byla započata odstraněním zeminy stavba **autobusového nádraží** u železniční stanice a pokračovaly zemní práce na stavbě **nového hřbitova** u hájovny Taranka. Byly v hrubých rysech dokončeny terénní úpravy okolí bytových domů v sídlišti. V ulicích K. H. Máchy, U Trati, Sadové a Pražské položeno **225 m vodovodního potrubí**. Na Brodce a do Jawy se již chodilo po **nové betonové lávce**. Ze železničního mostu byla sejmuta stará **dřevěná lávka** pocházející z roku **1943**. Pro Komunální služby Týnec n. Sáz. zřízené dnem 1. července z bývalého Podniku místního hospodářství byl **adaptován tzv. Herzův dům čp. 18** na Benešovské ulici. Dům neměl dědice, neboť židovská rodina, která jej vlastnila, byla vyvražděna v německých koncent-

račních táborech, a tak rozhodnutím státu připadl obci. Prvým ředitelem komunálních služeb se stal **Petr Kuběna**.

Usnesením MNV ze dne 19. 1. byla v Týnci zřízena **Domovní správa**. Vznikla přenesením domovní správy z Krhanic. Vedoucím se stal **J. Oubrecht**. Ke konci roku 1961 již obhospodařovala 80 domů s 388 byty a 4 provozovny v majetku obce.

Novou obvodní lékařkou se po MUDr. Tutokyové stala **MUDr. Vlasta Vlčková**. Obvodní zdravotní sestrou byla již od roku 1960 **Eva Žížalová**. Do poradny pro matky a kojence zajižďel primář dětského oddělení benešovské nemocnice **MUDr. Petříček**. V zubním ambulatoriu sloužil zubní technik **Eduard Vaněček**, instrumentárku mu dělala jeho manželka **Božena Vaněčková**.

Měnil se opět název školy, osmiletá střední byla přejmenována na **Základní devítiletou školu Týnec n. Sázavou** a od 1. září se docházka do devátého ročníku stala **povinnou**. Počet dětí se zvýšil na 668. Na konci školního roku probíhal v poslední deváté třídě **nábor dětí do zemědělství**. Úkol daný škole 20 žáků nebyl splněn, přihlásilo se pouze 5 dětí.

Novým vedoucím kina se stal pracovník Jawy **Vratislav Měchura**. Svoji práci zahájil **úspěšnou přehlídkou starších českých filmů**. Nedařilo se však naplnit kinosál při promítání sovětských filmů, jejichž návštěvnost stále klesala. V zahradě zdravotního střediska byly objeveny **3 kostrové hroby**. Při pracích na jejich odkryvání se podílel **pražský archeolog Benda**.

Od 9. května měl Týnec ve svém okolí druhý moderní kulturní dům nazvaný **Jawa-klub**. Postavil ho na Brodcích vedle své závodní jídelny n. p. Jawa za účinné pomoci zaměstnanců závodu, kteří na stavbě odpracovali 11 500 hodin. Slavnostní otevření probíhalo dva dny, první den s účastí herců Národního divadla byl pro zvané hosty a druhý s řadou kulturních pořadů a taneční zábavou pro zaměstnance.

K řadě spolků, které v Týnci působily, se přiřadil nově ustavený **myslivecký spolek** s vedoucími Jaroslavem Eberlem z Chrástu a Janem Bartlem z Týnce.

V n. p. **Metaz** probíhaly od 30. června do 9. července oslavy **30 let od založení podniku**. Za splnění úkolů II. čtvrtletí obdržel podnik **Rudý prapor ministerstva všeobecného strojírenství**.

V noci z 28. února na 1. března proběhlo na území naší vlasti již desáté sčítání lidu (prvé se konalo v r. 1857).

V roce **1962** byl předseda MNV **Miroslav Berka** vyslán na **Kubu** jako železniční expert. Po dobu jeho nepřítomnosti jej zastupoval místopředseda **Václav Kokštejn**. Od 21. května bylo uvedeno do provozu **nové autobusové nádraží** u železniční stanice. Pokračovaly práce na výstavbě nového hřbitova, který byl budován obcí v akci Z (vlastními silami). Byla zahájena **výstavba čistírny odpadních vod** u Sázavy za fotbalovým hřištěm a pokládalo se **kanalizační potrubí** v ulici Sadová.

Od 30. listopadu byl zahájen prodej v **samoobsluze** ve starém Týnci.

Opět se začalo citelně **zhoršovat zásobování**. Před Masnou, bývalým Trojánkovým řeznictvím, stály týnecké ženy **frontu na maso již od druhé hodiny ranní**

a fronta se táhla až k domu Smolákových. Byl opět **nedostatek uhlí** a zaveden **příděl ve výši 15 q** na rodinu a rok. MNV neměl sílu tuto situaci řešit, a tak postupoval obvyklou metodou – pokusem o spravedlivé rozdělování nedostatkového zboží. Jmenoval proto dva občanské kontrolory Josefa Stodůlku a Františka Štěpána a pověřil je dohledem nad prodejem úzkoprofilového zboží.

Od října provedla vláda „**zaokrouhlení maloobchodních cen**“. Zvýšily se ceny dřeva, dřevařských výrobků a průmyslových výrobků (praček, ledniček apod.).

MNV začal vydávat **obecní noviny** s názvem **Týnecká zář komunismu**. Po jedenáctém čísle bylo jejich vydávání zastaveno. Od 15. listopadu byla hostem národního výboru sovětská občanka **Danielie Maria Petrovna**, která před 17 roky s Rudou armádou osvobozovala Československo a pobývala i v Týnci. O svých dojmech z druhého pobytu v naší zemi učinila zápis do pamětní knihy obce.

Novým vedoucím vlativědného kroužku se stal učitel **Josef Topič**. Členové kroužku nadále dobrovolně zajišťovali chod muzea, střídali se v průvodcovství (zejména učitelé Bučina a Vendr) a za pomoci členek výboru žen při MNV prováděli úklid muzejních prostor. Známé **mohyly** v lese za hájovnou Taranka byly navštíveny archeoložkou Československé akademie věd **Dr. Saudskou** a hodnoceny jako **hroby doby halštatské**.

Týnecké kino v soutěži velkých kin benešovského okresu se umístilo na **1. místě**. Při závodním klubu ROH Metaz ustaven od listopadu minulého roku filatelistický odbor, v roce 1962 přejmenovaný na **filatelistický kroužek**. Tělovýchovná jednota Spartak se rozloučila se jménem Spartak a stala se z ní zase obyčejná **Tělovýchovná jednota Metaz Týnec nad Sázavou**. Patřily do ní oddíly kopané, hokeje a odbíjené, základní tělesná výchova a odbor turistiky.

V n. p. Metaz se vystřídali podnikoví ředitelé. Emila Zatloukala nahradil dosavadní technický náměstek podniku **Miroslav Čípera**.

V roce **1963** byla ukončena výstavba **nového hřbitova**. Budovy nové školy byly napojeny na **teplovod** a v jejich okolí se prováděly brigádnicky **terénní úpravy**.

Pokračovalo pokládání kanalizačních řadů v ulicích Sadová, Příčná, U Hřiště a hlavního řadu na Třídě vítězství. Zemědělská komise při MNV měla plno starostí s hospodařením Státního rybářství a podrobila jeho práci zdrcující kritice. Pozdě zaseto, obilí špatně přezimovalo, pro výsadbu brambor nebylo včas zoráno a hnojilo se až na jaře, orba pro jařiny provedena rovněž až na jaře, sklizeň pro poruchovost strojů opožděna a při sklizni kombajnem došlo k velkým ztrátám na zrní. A dopadlo to tak, jak se to řešilo v té době i u řady skomírajících průmyslových podniků – byly včleněny do některé obстойně hospodařící velké průmyslové jednotky. Státní rybářství Týnec, dosud samostatně hospodařící, bylo začleněno do **Státního rybářství Benešov**.

Po čtyřech letech výstavby bylo dnem 1. září slavnostně zahájeno vyučování v **nové škole**. Po průvodu dětí od staré školy k nové, byla novostavba předána předsedou školské a kulturní komise Imrichem Fellerem do užívání řediteli školy Václavu Staňkovi. Skončilo vyučování dětí na směny a v provizorních třídách mi-

mo školní objekt. Pro vysoký počet žáků – 681 dětí, zůstala v **provozu i škola na Benešovské ulici.**

Místní lidová knihovna s knihovním fondem již okolo čtyř tisíc svazků se stále nacházela v jedné místnosti a trpěla nedostatkem prostoru. Nebylo kam ji přemístit, a tak došlo i na zastavení nákupu novinek.

Vlastivědný kroužek vedl **Josef Topič**, ale veškerá administrativa a účetnictví leželo na **Václavu Stejskalovi**. Stejně jako v minulých letech sloužili členové kroužku dobrovolně v muzeu, které bylo otevřeno od 17. března do 31. října dopoledne ve dnech pracovního klidu. Jako dary od občanů přibýlo do muzejních sbírek 7 mincí, starobylý dřevěný stůl a dva obrazy od malíře Josefa Germaina z r. 1892.

Nedostatek uhlí byl začátkem roku tak kritický, že bylo na čas **zastaveno i promítání** v místním kině.

V upomínku na **jedenáctisté výročí příchodu bratří Cyrila a Metoděje** na Moravu uspořádala církev československá-husitská v Týnci setkání svých příslušníků. Zúčastnili se ho členové církve z Prahy, Sedlčan, Vlašimi, Miličína a dalších míst.

Od 1. dubna bylo v Týnci zřízeno **obvodní oddělení veřejné bezpečnosti**. Do jeho obvodu patřily Týnec, Krhanice, Pecerady, Bukovany, Krusičany, Chrástáň, Příbyšice, Tisem, Neštětice, Zahrádka, Maršovice, Zderadice, Hořetice, Křečovice, Zádolí, Neveklov, Stranný, Krchleby, Nahoruby, Živohošť, Blažim, Bělce, Mlékovice, Dalešice, Blaženice, Netvořice, Vysoký Újezd, Rabyně, Krňany, Břežany a Lešany.

Farářem církve římsko-katolické byl stále **Jindřich Juráš**. Byl členem vlasivědného kroužku a podílel se aktivně na jeho činnosti.

N. p. Metaz byl opět vyznamenán za dosažené hospodářské výsledky. Dne 14. prosince **při slavnostním otevření** z velké části renovovaného **kulturního domu** a jeho předání do užívání zaměstnancům závodu a týnecké veřejnosti převzal **Rudý prapor ministerstva všeobecného strojírenství a vlády a Ústředního výboru odborového svazu.**

V červnu roku **1964** proběhly volby do všech stupňů národních výborů, do Národního shromáždění a poprvé volby soudců z lidu. Na ustavující schůzi 3. července byl do funkce předsedy místního národního výboru navržen a jednomyslně zvolen občan Zbořeného Kostelce, dosavadní pracovník okresního národního výboru **Josef Barek**. Místopředsedou se stal **Miroslav Berka** a tajemnicí **Marie Petružalková** ze sídliště Chrást. Za poslance ONV byli zvoleni **Houšková, Králová, Helmich a Marvan**, do KNV znovu zvolen Jan Lomoz a poslancem Národního shromáždění zůstal **Ludvík Svoboda**. Soudci z lidu se stali **Kálal, Bergman, Dráb a Ryčl**. Od 1. července byly k Týnci připojeny osady **Brodce a Zbořený Kostelec**. Po jejich vstupu do svazku obce se počet obyvatel zvýšil na 3899.

Ještě před úplným dokončením nového hřbitova se na něm konal **první smuteční obřad** Do země hřbitova byla jako první uložena k věčnému spánku chárovická občanka paní Anežka Hauzarová z čp. 32, narozená tamtéž 27. února 1884.

Protože obě týnecké školy navštěvovalo již 878 žáků, bylo rozhodnuto o jejich samostatnosti. Ředitelkou I. ZDŠ, kde byl pouze 1.–5. ročník, se stala **Věra Pazderová**, ředitelem II. ZDŠ (nové) **Václav Staněk**.

Předsedou vlastivědného kroužku se stal **MUDr. Maxera**.

Nový sál kulturního domu, jako jeden z největších v regionu, začal být využíván i **okresními orgány pro velké politické a společenské akce**. Již 7. a 8. března zde probíhala okresní konference KSČ, ve dnech 25. a 26. března se v něm konala okresní konference JZD a o měsíc později 24. dubna okresní konference Československého svazu požární ochrany.

V přízemí nové administrativní budovy n. p. Metaz byl zahájen provoz **kuchyně a jídelny** pro zaměstnance.

Od 1. ledna se stal Týnec **sídlem** již dvou **velkých podniků**. **Vedení n. p. Závody 9. května** se k tomuto datu přestěhovalo z Prahy do **brodeckého závodu**. Zasloužil se o to významně ředitel závodu **Jaroslav Hvězda**, který zabránil spojení dvou největších československých motocyklových výrobců, Závodů 9. května s Českými závody motocyklovými ve Strakonici. Od 1. září se také změnilo jméno podniku na název známý ve světě a odpovídající tradiční značce **JAWA, n. p. Týnec nad Sázavou**. Ředitelem podniku se stal ředitel brodeckého závodu Jaroslav Hvězda. Je ovšem třeba podotknout, že k přemístění sídla nebyly orgány KSČ vzneseny žádné připomínky, ale naopak. Do závodu Jawy v Praze Nuslích se nastěhoval závod ČKD Polovodiče, což plně vyhovovalo záměrům pražského městského výboru KSČ i samotného primátora Kapka o vybudování mamutího podniku ČKD. Ne nadarmo se v té době mezi lidmi posměšně Praze říkalo Čekádov nebo také Kapkov. A Okresní výbor KSČ v Benešově mohl jen uvítat posílení průmyslových podniků v okrese. Oba podniky **Závody 9. května** v Brodcích a **Metallurgické závody** v Týnci zaměstnávaly ve svých závodech včetně pobočných **více než 7 tis. pracovníků**, v samotném Týnci pak okolo **3 tisíc**. V národním podniku Závody 9. května se výroba motocyklů neustále zvyšovala a v roce 1967 dosáhla již 80 tis. ks, z toho 45 tis. ks bylo vyvezeno do Sovětského svazu. Jawě zůstal v Praze závod ve Strašnicích, kde bylo oddělení konstrukce výrobků, zkušebny motocyklů a maloseriová výroba sportovních motocyklů. Dále zde sídlilo podnikové oddělení obchodně-technických služeb, podřízené obchodnímu náměstkovi v Týnci.

V celé obci zůstali pouze **dva soukromníci** – obecní mandl stále obsluhovala **Marie Štěpánová** a pro svůj vysoký věk nebyl nucen vstoupit do týneckých Komunálních služeb místní obuvník **Karel Blabolil**.

V roce 1965 byla provedena přestavba kina v kulturním domě na **širokoúhlé**. MNV prováděl úpravu **chodníků na Vítězné třídě**, byly budovány **cesty na novém hřbitově** a upraveno **prostranství okolo autobusového nádraží**. Nákladnou akcí byla **stavba nového kanalizačního řádu v délce 800 m** na Třídě vítězství pro svedení odpadní vody z čistírny závodu Jawa na Brodcích do městské čističky za fotbalovým hřištěm. Představitelé obce se znovu vrátili k myšlence vybudovat v Náklí rekreační a sportovní středisko.

Od 1. 9. byla zřízena v Týnci **pobočka hudební školy**. Vyučování hře na housle, klavír a akordeon probíhalo v odpoledních hodinách ve škole. Ředitelem školy byl hudebník **Jaroslav Novák**.

Sloučením závodních klubů Jawy a Metazu, rudých koutků organizací JZD Cíl Pecerady, Státního rybářství a Komunálních služeb Týnec byl vytvořen společný **Závodní klub ROH Týnec nad Sázavou**. Předsedou klubu byl zvolen pracovník Metazu **Ing. Josef Bayer**, sekretářem se stal **Bohumil Gabriel**.

Týnecké muzeum rozšířené o **archeologickou expozici** bylo přejmenováno na **Muzeum týnecké kameniny** a stalo se oddílem Vlastivědného muzea Podblanicka.

Knihovna se konečně dočkala větších prostor. Z nevyhovující místnosti hradu se přestěhovala na **týneckou faru**.

V srpnu roku **1966** byla zahájeny práce na první rekonstrukci mostu přes řeku Sázavu. Již od prosince minulého roku byl provoz převeden na **provizorní železný most** vedoucí od bývalé Korbelovy hospody do Náklí. **Přestavba mostu** byla ukončena ještě v téže roce a provoz po něm **obnoven 30. prosince**. Od května bylo započato s **výstavbou soukromých garáží** na pozemku ze lesíkem Brdce. MNV využil nových prostor v rekonstruovaném kulturním domě a přestěhoval do klubovny u malého sálu z budovy národního výboru čp. 152 **obřadní síň**.

N. p. Metaz zavedl od 1. října **zkrácenou pracovní dobu** a každá druhá sobota se stala volným dnem. Pro zaměstnance bylo zavedeno podávání teplých svačin v ceně 3,20 Kčs za 1 jídlo. Metalurgické závody Týnec nad Sázavou patřily v té době podle hodnocení odborníků ke **špičkovým slévárnám v Československu**.

V obou národních podnicích začaly pracovat **lidové soudy** s právem vynášet rozsudky (i ve formě peněžitých trestů) za přítomnosti veřejnosti.

V únoru **1967** navštívil Týnec první tajemník ÚV KSČ a prezident republiky **Antonín Novotný**. Zúčastnil se aktivu komunistů ze závodů benešovského okresu, konaného v kulturním domě. Přínosem jeho návštěvy mimo jiné bylo i vyasfaltování prostoru před kulturním domem, když při vystupování z auta šlápl do rozježděného škvárového bahna a vytkl to přítomným soudruhům. Náprava sice do datečně následovala, ale k budově a pak zpátky k vozu musel bahnem projít.

Pro spojení Týnce s okresním městem měla velký význam generální rekonstrukce okresní silnice. Byla rozšířena, dostala v celé délce nový asfaltový povrch a obešla vesnici Bukovany. Dne 28. listopadu byl slavnostně otevřen konstrukčně **nový most přes údolí Janovického potoka**. MNV prováděl **opravu domu čp. 5. „U Micků“**. Středočeský památkový ústav vydal k opravě prohlášení, že se nejedná o „kulturní hodnoty ve smyslu památkové péče“.

Uvolnění policejního dozoru ve státě dokládala zářijová návštěva Československa **bývalými francouzskými vězni z 2. světové války z německých koncentračních táborů v Terezíně** a nedaleko Týnce položených **Břežan**. Do Týnce zavítala skupina 10. září a setkala se s představiteli obce. Mezi 56 francouzskými hosty už byla řada jejich potomků. Vždyť od květnových dnů roku 1945, kdy oz-

brojení týnečtí občané koncentrační tábor v Břežanech prakticky v hodině dvanácté, když německé vedení tábora rozhodlo o fyzické likvidaci vězňů, osvobodili, uběhlo již 22 let. Po delší době bylo obnoveno vydávání obecního časopisu **Týnecký zpravodaj**. Měl nahradit i podnikové časopisy **Slévač a Brodecký směr**, rozhodnutím ministerstva zrušené.

TÝNEC NAD SÁZAVOU 1968–2004

Ladislav Žižala

Rok 1968

Dne 31. května odešel do důchodu dosavadní předseda MNV Josef Barek. I když komunistickou stranou byl navržen na tuto funkci její člen, **předsedou z vůle lidu** se stal již podruhé **Miroslav Berka**. Rostoucí napětí ve společnosti a nespokojenost lidí se správou země vedlo k odložení řádných voleb až do roku 1971. Začaly se **rehabilitovat křivdy z 50. let**, v Týnci byly vráceny domy čp. 58 Smolákovům a čp. 72 Trojánkovům, v Chrástu čp. 2 Zikánovým a ve Zbořeném Kostelci vrácen dům čp. 18 Josefu Breburdovi a Marii Tůmové. Dne 11. 9. byla v Týnci po dlouhých letech **obnovena činnost Junáka**. Také bylo rozhodnuto vrátit na most přes Sázavu původní **mosaznou desku**, nesoucí název **Most T. G. Masaryka**. Ministerstvu vnitra byla zaslána **žádost o povýšení Týnce na město**. Bylo započato s úpravami svahu pod kulturním domem **zbouráním starých kiosků**, pocházejících z 30. let. Zahradnictví u Janovického potoka bylo zrušeno.

21. srpen 1968. Snaha komunistické strany zachovat si při stále se zhoršující ekonomické situaci a ztracení politického vlivu alespoň nějakou tvář vedla k pokusům o nejrůznější reformy. Byly to zásahy do řízení podniků zaváděním **nové ekonomické soustavy** a vyvrcholením těchto snah byl pokus o vytvoření „**socializmu s lidskou tvář**í“. Nepovedla se ani ekonomická obroda a už vůbec ne „**lidská tvář**“ socializmu. V noci z 20. na **21. 8. 1968** vtrhla na výsostné území našeho státu **vojska pěti „bratrských stran“ Varšavské smlouvy** a sovětské tanky **ukončily pokusy o komunistický demokratizační proces**. Do Týnce dorazili Sověti v následujících dnech. Tanky stály ve vjezdech do podniků, tanky stály na mostě přes Sázavu, život v továrnách byl ochromen a lidé si uvědomovali, jakým „**poutem**“ je pro nás láska Sovětského svazu. Na ulicích i na zdech domů se objevily stovky hesel, vyzývající okupanty k opuštění země a podporující současnou československou vládu. A nebýt obnoven asfaltový koberec v Husově ulici, stále bychom na zemi četli: Ať žije Dubček!, Ivane, jdi domů! Všude ve městě vládl odpor. Na nádvoří brodeckého závodu Jawy pronesl vlastenecký projev ředitel Jaroslav Hvězda, dokonce padaly i návrhy – zastavte dodávky motocyklů do SSSR. Navrhovatel jenom neřekl, kam by se těch 60 tis. motocyklů, konstruovaných a dodávaných pro tamní trh, mělo vyvážet. V týneckém kině se přestaly promítat filmy země, jejichž vojska se zúčastnila vpádu. V říjnu se konaly **oslavy padesátiletého výročí vzniku Československé republiky**, poprvé od roku 1948 bylo vzpomenu-to zásluh **legionářů z první světové války** o naši samostatnost. Hlavní projev měl poslanec národního shromáždění **Ludvík Svoboda**. U týneckého nádraží byla zasazena za účasti zástupců obce „**lípa svobody**“. Po třech letech však nebylo po lípě ani stopy a sny o svobodě se rozplynuly mnohem dříve.

Týnec městem

Dnem 1. ledna 1969 byl Týnec usnesením plenárního zasedání Středočeského krajského národního výboru **povýšen na město**. Na slavnostní shromáždění občanů 12. února se z pozvaných významných hostů dostavil pouze spisovatel **Karel Nový**, ostatní se, zřejmě pro bouřlivé dění v zemi, omluvili. O historii Týnce hovořil kronikář **Miroslav Šafrata**, období od roku 1945 po rok 1968 připomněl dlouholetý předseda národního výboru v těchto letech **Jan Lomoz** a projevy zakončil slovy o budoucnosti již ne obce, ale města Týnec nad Sázavou současný **předseda Miroslav Berka**.

Dobře si vedl vlastivědný kroužek a lidé okolo městského muzea. **Dr. Hejna** z archeologického ústavu akademie věd na přednášce v Týnci uvedl důvody, na základě kterých lze předpokládat, že Týnec byl již v **11. a 12. století knížecím sídlem**. Na výzkumu v hradním areálu za aktivní fyzické pomoci členů kroužku se stále pokračovalo. Objevené **základy přemyslovského paláce**, nesoucí všechny znaky monumentální románské architektury, mají velký historický význam. Archeologický ústav proto zařadil výzkum hradiště pro příští léta do svých plánů. **Hradní areál** byl vyhlášen **chráněnou kulturní a památkovou oblastí**.

Ve městě pokračovala výstavba bytů. **Domovní správa** měla v té době ve své evidenci 89 bytových domů se 491 bytem. Kritickou bytovou situaci pomáhalo také řešit **Stavební bytové družstvo** svépomocnou bytovou výstavbou. Bylo založeno v roce 1960 a jeho členové přispěli k řešení bytové situace v obci do konce roku 1969 výstavbou dvou domů o 50 bytových jednotkách.

Komunistická strana se ještě jednou, za vydatné pomoci **ruského komisaře a tisíců plně vyzbrojených rudoarmějců**, nastěhovaných do kasáren uvolněných československou armádou, začala znovu stavět na nohy a vyřizovat si účty s opozicí. Na základě usnesení plenárního zasedání ze dne 4. prosince převzal funkci předsedy MěNV, poprvé zcela placenou, **Jan Holeček**, doporučený do funkce městským výborem KSČ. Miroslav Berka sdělil, že se nemůže uvolnit ze zaměstnání, a poslal písemnou rezignaci.

Na návrh strany, jak napsal kronikář, byli zbaveni funkcí **Miroslav Berka, Jaroslav Šiška, Lumír Richter, Karel Lachman, František Žaba**. Začalo období „normalizace“. Probíhaly prověrky straníků, ale i nestraníků, padaly hlavy. V Jawě byl odvolán ekonomický náměstek **Ing. František Smolák**, z funkce obchodního náměstka odešel **Ing. Jiří Gelný**. Za Ing. Smoláka přišla „ekonomická posila“ z východních Čech, zemědělský stranický odborník **Vladimír Famfulík**, a do funkce obchodního náměstka byl přijat z Moskvy navrátilivší se dřívější servisní pracovník Závodů 9. května **Karel Kasl**. Československé dráhy odvolaly z funkce přednostu týnecké stanice **Miroslava Berku**.

Město stavělo **kanalizaci a vodovod na Pražské**, prováděla se **montáž nového městského osvětlení** pravobřežní části města. Byl rozřezán a odstraněn **starý železný most** přes Janovický potok, postavený v roce 1900 stavitelem Maříkem z Ne-

veklava. V říjnu 1971 byly zahájeny přípravné zemní práce pro výstavbu čtyř věžových domů a 31. prosince dána do užívání **budova svobodárny n. p. Jawa** s 52 byty. V Náklí začal vyrůstat **fotbalový stadion** a vykopaná zemina ze základů pro věžové domy se používala k budování jeho **ochozů**. Montáž všech **4 věžových domů** byla dokončena v roce 1972. Stavbu dvou domů financoval n. p. Jawa, jeden dům n. p. Metaz a jeden dům patřil městu. Bytová kapacita města se tak zvýšila o 150 bytů.

Z voleb do městského zastupitelstva v roce 1971 vzešla nová městská rada: **Holeček, Platilová, Filipová, Hametová, Měcháček, JUDr. Skružný, Kříž, Kladi-va, Král a Daněk**. Předsedou MěNV byl zvolen **Jan Holeček**.

V n. p. **Jawa** se projevoval kritický **nedostatek výrobních a pracovních kapacit**. Na progresivní technologii nebyly továrně ministerstvem přiděleny potřebné finanční prostředky, a tak se vše řešilo postaru – sjednávaly se **kooperace** s různými družstvy, okresními průmyslovými podniky a Jawa se stále více stávala **pouhým montážním podnikem**. Ředitel Hvězda jednal o **výstavbě nového moderního výrobního objektu** a to buď v Benešově, kde OV KSČ považoval za nutné zvýšit **podíl dělnické třídy** mezi obyvatelstvem města (stejný politicko-stranický problém už Jawa řešila výstavbou provozu v Bystřici), nebo v Týnci na poli na druhé straně řeky proti továrně. Volba padla na Benešov, kde již byla zahájena **výstavba nové galvanovny** v hodnotě 90 mil. Kčs. Trvalý nedostatek pracovních sil byl řešen přísunem zahraničních pracovníků, nejprve občanů z Vietnamu, později polských děvčat a nakonec i Kubánců. Motocykl model **„JAWA Supersport Tatoušek“** se stal v tomto roce **nejlepším československým strojírenským výrobkem** a **architekt Tatoušek** získal **ocenění za jeho architektonické řešení**. Paradoxní ovšem je, že výroba tohoto modelu byla tak neefektivní, že musel být v krátké době stažen z výroby.

Město v období „normalizace“

V roce 1972 pokračovala politická normalizace **čistkami** na nejvyšších místech průmyslových podniků. V celé zemi byli odvoláváni ředitelé, kteří se nejvíce zasloužili o rozvoj československého průmyslu, kteří se po dlouhá léta učili řídit své továrny v deformovaných ekonomických podmínkách, při trvalém nedostatku výrobního materiálu, moderního strojního vybavení a při značně omezených pravomocích rozhodovat o rozvoji svých podniků. Dekretem gen. ředitele Československých automobilových závodů byli odvoláni **Jaroslav Hvězda** z Jawy a **Miroslav Čipera** z Metazu. Straničtí komisaři soustředili svoji pozornost i na učitelský sbor – do rukou předsedy MěNV **Jana Holečka** a zástupce ONV **Helmicha** museli učitelé složit **slib věrnosti socialistickému zřízení**, absolvovat povinné politické školení, podrobit se ústním pohovorům a nakonec vypracovat seminární práci na dané téma.

V Metazu se stal novým ředitelem **Ing. Jan Koreš**. V Jawě nastoupil do funkce ředitele dnem 1. 1. 1973 zaměstnanec n. p. Tatra v Praze **Ing. Oldřich Staněk**.

Na začátku roku 1972 začal městský národní výbor za redaktorství **Vratislava Měchury** vydávat časopis pod názvem **Týnecký zpravodaj**. V areálu týneckého hradu pokračoval archeologický průzkum a vlastivědný kroužek uspořádal úspěšnou **výstavu nálezů z týneckého hradiště a nálezů z archeologického průzkumu v okolí kostelíku na Chvojně**. Při adaptaci **záměčku hraběnky z Vrtby** tzv. „lusthauzu“, patřícího rodině Novotných, bylo zjištěno, že je **středověkého původu**, a tedy mnohem starší než se předpokládalo. Týnecké muzeum získalo z archeologických nálezů do svých sbírek **přeslen, bronzovou jehlici, 2 bronzové záušnice, zlomek bronzové přezky a skleněný korál**. Tyto cenné nálezy se však v muzejních sbírkách **nezachovaly**.

V Týnci byly otevřeny **nové prodejny** – prodejna **obuvi** v bývalém staveništním zařízení proti administrativní budově Metazu, v týneckém sídlišti se do dvou buněk nastěhovala **prodejna zeleniny** a v domě u Chytilů ve starém Týnci byla otevřena **prodejna a opravna hodin**. Zahájena byla rovněž výstavba **smuteční síně na novém hřbitově** a připravovala se výstavba **materšské školky** v sídlišti v akci Z. K jejímu financování sdružily prostředky MěNV, Jawa a Metaz. **Vodovodní síť** města byla připojena **novou trasou** vedoucí od nádraží přes brodeckou lávku a Pecerady ke studnám na loukách mezi Pecerady a Bukovany.

V roce **1973** byly dány do užívání **3 věžové domy**. Stavěla se okolní infrastruktura – příjezdové komunikace, chodníky a osvětlení. Nájemníci obytných domů ve vyšších patrech si stále stěžovali na trvalý **nedostatek vody** a požadovali slevu na nájemném. Problém v zásobování vodou se přenesl i do roku 1974.

Dne 1. listopadu **1974** byly slavnostně otevřeny pavilony nové **materšské školky** v týneckém sídlišti. Ve **Zbořeném Kostelci** byla dokončena stavba **projeiny Jednoty**, v **Chrástu vodovod**, **veřejné osvětlení v Kostelci a na Brodcích** a živichné povrchy dostaly ulice **K Zeleným vratům, Růžová a Mírová**. Na Farském kopci začala **příprava pro řadovou zástavbu** rodinných domků stavbou komunikací. Od 1. ledna byl v Benešově zřízen **Okresní podnik služeb** a vedením jeho týnecké provozovny pověřena paní **Miroslava Černá**. Dnem 2. prosince otevřela v Týnci svoji pobočku **Česká státní spořitelna**.

Kultura v Týnci

Týnecký **Závodní klub** sdružených odborových organizací Metazu a Jawy byl v této době jedním z největších kulturních středisek v okrese. Napomáhal k tomu především velký sál s moderně vybaveným jevištěm a zázemím, nový kinosál se širokoúhlým plátnem, malý sál sloužící ke shromažďování občanů, k výstavám a možnost občerstvení v přilehlé restauraci. Důležitou roli hrál i dostatek finančních prostředků z rozpočtu obou národních podniků. Každoročně zde byly

pořádány stovky nejrůznějších akcí – od schůzové činnosti přes přednášky, plesy, diskotéky, vystoupení divadelních a tanečních souborů a zpěváků místních i cizích po nejrůznější výstavy. Prvým předsedou klubu po jeho založení byl pracovník Metazu, známý týnecký ochotník a režisér **Ing. Josef Bayer**. Provoz klubu zajišťoval **Bohumil Gabriel**. Po něm se řízení klubu ujala **Jiřina Lancová**, kterou v roce 1974 vystřídala **Eva Palusková**. Dalším předsedou klubu byl **Jaroslav Böhm** a poslední tři roky před ukončením činnosti klubu v r. 1990 jej vedla **PaedDr. Ale-na Vrtišková**.

V sedmdesátých letech bylo v Týnci činných několik hudebních souborů – velký **dechový orchestr Ing. Votánka**, malý **dechový a taneční soubor kapelníka Drábka** z Pecerad, **taneční orchestr JAWA Jaroslava Hrušky**, **rytmická skupina mladých kapelníka Filipa a kroužek „POP-Music“ Marty Svobodové**.

Rok 1975–poslední rok předsednictví Jana Holečka

Týnec se opět rozrostl, od **1. července 1975** se k městu připojily do té doby samostatné **Bukovany a Pecerady**.

Na archeologickém výzkumu hradního areálu pracovali již jen **Miroslav Šafra**ta a **Jaroslav Dvořák**. Prováděli vykopávky v zahradě vedle zdravotního střediska v místech objeveného slovanského pohřebiště.

1. září bylo zahájeno vyučování v nové **lidové škole umění** v domě čp. 42. Dům zakoupilo město od rodiny **Zdvihalovy** a rekonstruovalo jej pro potřeby hudební výuky. **Městská knihovna** dostala nové prostory a přestěhovala se z týnecké fary, do tzv. **Herzova domu** čp. 18, kde působí dodnes.

Došlo k významné události pro týnecký sport, do provozu byla v sousedství fotbalového stadionu v Náklí uvedena **sportovní nafukovací hala** s plochou 900 m².

S novým předsedou MěNV po volbách 1976

Po volbách do městského národního výboru v roce **1976** se stal předsedou dosavadní výrobní náměstek n. p. Metaz **Bohumil Souček** z Týnce a tajemníkem města **Josef Zikán** z Chrástu nad Sázavou. Po připojení dalších obcí **Krusičan** a **Chleb** k městu se počet obyvatel zvýšil na 6400.

Do funkce výrobního náměstka Metazu nastoupil **Jaroslav Eberle**. Odešel dosavadní podnikový ředitel **Ing. Jan Koreš** a jeho nástupcem se stal **Ing. Tomislav Císař**. V Jawě došlo ke střídání na postu obchodního náměstka. **Karel Kasl**, denně dojíždějící do Týnce z Prahy, po šesti letech odešel a na jeho místo byl jmenován **Ing. Ladislav Žížala**, dlouholetý pracovník podniku.

Jawa otevřela **28. července 1977** další **mateřskou školku**, tentokrát v **Bukovanech**. V obvodu města byly v té době ještě dvě školky v Týnci, jedna v Chrástu

a jedna v Chrástu-sídlišti. Na fotbalovém stadionu v Náklí byl vypěstován trávník, dokončovaly se ochozy, tribuny, kabiny pro hráče a stavěla se příjezdová komunikace. Stavba **nákupního střediska** v týneckém sídlišti, budovaného od roku 1975 musela být zastavena, neboť levá část betonové konstrukce dvoupodlažní budovy se z důvodů špatného založení začala propadat.

V roce 1978 byl ukončen **archeologický výzkum** týneckého hradiště. Státní památková správa poskytla městu na opravu středověkých památek 500 tis. Kčs. **Muzejní budovu** postihla vážná **havárie**. Představitelé města zastavili v roce 1975 pro nedostatek finančních prostředků práce na generální opravě muzejní budovy, a protože ani v roce 1978 nemohla oprava pokračovat, bylo sejmuto lešení. Na své původní místo nebyla však vrácena okapová roura a voda stékající ze střechy na zeď v místě uchycené konzole venkovního elektrického vedení tahem vodičů roztrhla celý roh zdiva budovy a muzeum muselo být v r. 1983 vyklizeno. Jak se později ukázalo, znamenalo toto malé opomenutí jeho **uzavření na dlouhých 12 let**.

1. května byl slavnostně otevřen **fotbalový stadion v Náklí**. Za účasti televize, představitelů kraje a města bylo v Týnci 8. listopadu otevřeno dvoupodlažní **nákupní středisko Mír**. Budovu převzal do svého majetku n. p. Textil. V polovině listopadu zahájila provoz nová **benzinová stanice u brodeckého jezu** při silnici na Prahu.

Kronikář uvádí, že byl stále **nedostatek masa**, přiděl určený okresní zásobovací komisí městu naprosto nepostačoval. Po celou topnou sezonu byl **nedostatek uhlí**, před Vánocemi jako obvykle **chybělo** na trhu **kakao**, **burské oříšky**, **kokosová moučka**.

Fotbalový stadion v Náklí

Slavnostní otevření nákupního střediska Mír, u mikrofonu předseda MěNV Bohuslav Souček

Benzinová čerpací stanice u brodeckého jezu

Vedení n. p. Jawa postihly tři tragické události. Po delší nemoci zemřel ekonomický náměstek **Vladimír Famfulík** a po těžkých autonehodách byli dlouhodobě nemocní ředitel podniku **Ing. Oldřich Staněk** i technický náměstek **Ing. František Vítovec**. Z připravované výstavby nového továrního komplexu Jawy za Benešovem při silnici Benešov–Skalice u bývalé cihelny v Černém lese byl uveden do provozu první objekt – nová moderní **galvanovna s administrativní budovou a kotelnou**.

Začátek roku 1979 byl poznamenán opět **nedostatkem elektrické energie** a to v dosud nebyvalém rozsahu. 2. ledna byla několikrát za den přerušena dodávka proudu, 5. ledna se situace opakovala. Byl zastaven provoz divadel, televize vysílala pouze večer, v neděli od 19.00 a v pracovní dny od 20.00 hod., vysílání druhého televizního programu bylo zastaveno zcela. Ve veškeré administrativě se s okamžitou platností zavedla pracovní doba od 8.00 hod. Byly vyhlašovány tzv. regulační stupně a v obou národních podnicích kromě vlastní slévárny Metazu se odběr elektrického proudu reguloval zastavováním práce celých výrobních středisek. Vláda zdůvodnila situaci nedostatečným zásobováním tepelných elektráren uhlím pro nečekané poruchy rypadel v severočeských povrchových dolech. Prvé měsíce roku byly nezvykle mrazivé. Při stále se opakujícím nedostatku uhlí byly opět ve školách zavedeny uhelné prázdniny.

Rada ONV schválila na svém zasedání novou skladbu Města Týnec nad Sázavou: **Brodce, Bukovany, Chářovice s Dunávičkami, Chleby, Chrást nad Sázavou s Chrástem sídliště, Krusičany s Hrusicemi a Hamry, Pecerady s Větrovem a Hůrkou, Podělusy, Týnec nad Sázavou a Zbořený Kostelec**.

Po obnovení přívodu elektrické energie do budovy muzea kabelem bylo rozhodnuto veškeré práce na opravě budovy přesunout do další pětiletky, tedy za rok 1980. Týnec se rozloučil s poslední **významnou památkou na zemědělství v obci**, když vedení města nechalo odstranit požárem poničené **budovy selské usedlosti panského dvora a ovčárny**. Zmizely tak nenávratně malíři často zvětčované barokní štíty budov, tvořící charakteristickou dominantu při vstupu do Náklí.

Jedna z hospodářských budov rozpadávajícího se statku v Náklí

Pro Brodce, Zbořený Kostelec a zejména pro Jawu mělo značný význam dokončení **rekonstrukce a rozšíření silnice od křižovatky u hřbitova do Brodců**. Dotsud velice úzká silnice s ostrými zatáčkami měla na svědomí řadu úrazů, z toho několik smrtelných.

Jawa oslavila **50. výročí zahájení výroby motocyklů**.

Přístavbou k budově samoobsluhy v sídlišti se v roce **1980** vrátila do Týnce po dlouhých desetiletích od uzavření cukrárny pana Procházky na dnešní Benešovské ulici samostatná **prodejna cukrářských výrobků**.

Zásobování země je opět postiženo ve větší míře **chronickým nedostatkem masa a masných výrobků**. Pomoci v zásobování by tentokrát směli i **drobní chovatelé skotu a drobného zvířectva** tak, že stát s nimi uzavře **smlouvu o výkrmu**, prodá jim krmivo a pak kusy pro žír odkoupí a sám je prodá konečnému spotřebiteli. Selhávání zemědělské velkovýroby začala zachraňovat soukromá, do té doby omezovaná malovýroba soukromníků.

V n. p. Metaz odešel do důchodu dlouholetý zaměstnanec podniku, který se **významně zasloužil o výstavbu fotbalového stadionu v Náklí**, ekonomický náměstek **František Knap**. Jeho nástupcem se stal **Ing. Zdeněk Krč**.

K 31. březnu byl v n. p. Jawa odvolán z funkce podnikového ředitele **Ing. Oldřich Staněk** a místo něj dosazen **Ing. Jan Chomát**. Na Brodcích byla zahájena výstavba **víceúčelové haly** pro příjem zboží a **mechanizovaného skladu** výrobního materiálu, do dnešních dnů stále nedokončená a již částečně likvidovaná.

Ve **volbách** v roce **1981** byl předsedou MěNV opět zvolen **Bohumil Souček**. V únoru odešel tajemník Josef Zikán a nahradil jej týnecký občan **Jan Trojánek**,

do té doby pracující jako dílovedoucí lakovny n. p. Jawa. Občanům města byl předveden **nový městský znak**, do kterého byly zakomponovány symboly týneckých podniků Jawy a Metazu.

V n. p. Metaz vystřídal **Karel Král** výrobního náměstka Jaroslava Eberleho, který byl vyslán dlouhodobě do zahraničí.

V roce **1982** pokračovalo město v budování **inženýrských sítí na Farském kopci**, bylo položeno přes **200 m splaškové kanalizace na Pražské**, pomoci zásobování pitnou vodou mělo **5 nových vrtaných studní** mezi Bukovany a údolím Janovického potoka. Byla vykoupena **vila "u Štovičků"** a rekonstruována na **Dům pionýrů**. Višňový sad nad Janečkovou vilou byl vyhlášen **zahradní kolonií**. Týnec a jeho osady, do této doby v noci bohatě osvětlené v souladu s platnou normou „stovkami“ nedávno instalovaných nových svítidel, **potemněl**. Na základě nové vládní vyhlášky byla **intenzita veřejného osvětlení** pro přetrvávající nedostatek elektrické energie **snížena na pouhých 25 %**.

Bytový fond města vzrostl na 114 domů s 522 byty.

Před Vánocemi stáli lidé opět fronty na kakao, mandle, rozinky, lísková jádra a na národním výboru si stěžovali, že někdo chodí toto zboží nakupovat dokonce několikrát! Vláda provedla **další cenové úpravy** – ceny masa a masných výrobků, drůbeže, zvěřiny a ryb byly **v průměru zvýšeny o 27 %** (z toho maso z výseku o 47 %). Cena rýže se zvýšila 2x a tabákové výrobky o 39 %. Ceny jídel ve veřejném stravování byly zvýšeny od 16 do 25 %.

Ve zdravotním středisku n. p. Jawa na Brodcích došlo 31. srpna k tragické události. Jeden z vietnamských dělníků závodu při návštěvě zdravotního střediska pobodal dýkou lékaře MUDr. Aloise Němečka a ranou do srdce zavraždil zdravotní sestru Jitku Klepáčovou. Událost vyvolala obrovské vzrušení mezi zaměstnanci závodu i rozhořčení zdravotního personálu. Straničtí pracovníci města i okresu se obávali veřejných protestů, zejména při pohřbu zesnulé.

Přes problémy v zásobování materiálem, vedoucí i ke změnám v architektonickém řešení objektu, za pomoci občanů města, řemeslníků a technických prostředků z obou týneckých podniků, vojáků z posádky v Lešanech při odpracování 129 700 brigádnických hodin byla v **Nákli** v roce **1983** dokončena stavba **budovy pro městský úřad a služby**.

V n. p. Jawa za Ing. Ladislava Žízalu, vyslaného dlouhodobě do zahraničí, nastoupil do funkce obchodního náměstka **Ing. Petr Staněk**.

V lidové škole umění vystřídal ředitele školy pana Nováka **Magda Ticháčkova**. Školu navštěvovalo 121 žáků.

Poněvadž není naděje, že oprava budovy týneckého muzea bude v dohledné době ukončena, vrací vlastivědný kroužek správě zámku Konopiště 191 předmětů zapůjčených výrobků týnecké kameniny.

O **růstu produkce** obou týneckých podniků svědčí **výsledky výroby v roce 1985**. N. p. Metaz již v minulém roce překročil ve výrobě zboží hodnotu 1 miliardy, v **roce letošním činila výroba 1 miliardu a 196 milionů Kčs**. Jawa poprvé

překročila ve výrobě motocyklových jednotek hranici 100 tisíc, na trh dodala 105 tis. ks motocyklů a ve výrobě zboží se přiblížila hodnotě 1 miliardy Kčs.

Rozrostl se **bytový fond**. Město vlastnilo 522 bytových jednotek, Jawa 102 a Metaz 97.

Na Farském kopci pokračovala **výstavba řadových rodinných domků**. Město vykoupilo od rodiny Hančovy dva rodinné domky v ulici K Náklí pro získání plochy na výstavbu nového zdravotního střediska.

Ve **volbách** do městského zastupitelstva **23. a 24. května 1986** byl znovu zvolen na další čtyřleté volební období předsedou MěNV **Bohumil Souček**, ve funkci městského tajemníka zůstal **Jan Trojánek**. V sídlišti byly postaveny **3 pavilony tržnice**. Městu zbyly finanční prostředky i na opravu hradního areálu. **Střechy muzea, věže a rotundy byly pokryty šindelem**. Smutné ale bylo, že četné zájezdové autobusy s návštěvníky, toužícími spatřit týneckou kameninu, musely být přeměšovány do sousedních Netvořic.

V n. p. Metaz nastoupil nový podnikový ředitel **Ing. Jan Schade**.

N. p. Jawa se stal spolu s n. p. Motor, České Budějovice součástí nově vytvořeného **oborového podniku České závody motocyklové, Strakonice**. Ředitele podniku Jawa v té době zastupoval ekonomický náměstek **Oldřich Hájek**.

Okresní muzeum v Benešově oznámilo odcizení **gotické dřevěné plastiky, tzv. Chrástecké Piety**, pocházející z roku 1410–1420 a zcizení **souboru jeslíček, asi 30 uměleckých sošek z roku 1909**, vše pocházející z kostela v Chrástu. Pieta byla označena státní památkovou péčí za památku celonárodního významu a společně s jeslíčkami uložena v místnostech týnecké fary, po smrti faráře Tlapy zapečetěných VB.

Posledním zápisem do kroniky města za rok 1987 se rozloučil s prací kronikáře dlouholetý týnecký kronikář, historik **Miroslav Šafrata**.

Novým kronikářem byla v dubnu roku 1988 jmenována **JUDr. Blanka Dalibová** z Týnce. Vedení města a stranické a odborové organizace obou podniků připravily ke čtyřicetiletému výročí února 1948 slavnostní schůze a 1. máj se poprvé slavil na parkovišti v sídlišti. **Den 28. říjen** byl vyhlášen **státním svátkem**.

V celé zemi probíhala opět jedna z pápírových reforem naší ekonomiky. Název národní podnik, již okoukaný a často zprofanovaný, upadl v nemilost a podniky mě-

Chrástecká pieta

ly možnost požádat a pokud žádosti příslušné ministerstvo vyhovělo, staly se **“státními podniky”**. N. p. Metaz se této cti dostalo již v roce 1988, kdy byl jeho název změněn na **“státní podnik Metalurgické závody v Týnci nad Sázavou”**. Tvořily jej závody v Týnci, v Nejdku, Krásné, Hradci Králové, v Ústí nad Labem a v Malé Morávce. Podnik měl v té době 3494 zaměstnanců.

N. p. Jawa byla žádost ministerstvem zamítnuta. Od 1. července se stal podnikovým ředitelem **Ing. Zdeněk Cába**, vedoucí pracovník na generálním ředitelství Českých automobilových závodů v Praze. Jawa v tomto roce po delší době **nesplnila výrobní plán** a výroba motocyklů klesla pod 100 tis. ks (97 548 motocyklů). Již minulé léta signalizovala, že pro výrobu **zastaralého motocyklu**, jak po stránce technického řešení tak vzhledu, ve vyspělých zemích prakticky neprodejného, přichází hodina pravdy. V samotném Sovětském svazu, největším odběrateli motocyklů Jawa, rostla prudce výroba osobních automobilů a trh s vlastními i dováženými motocykly byl přesycen. V novinách doma se nikdo nedočel, že již několik let narůstá dluh zahraničního obchodu Sovětského svazu vůči Československu a nejsou to miliony, ale miliardy. V Jawě došlo ke střídání ve funkcích náměstků – za Ing. Vítovce do funkce **výrobního náměstka** nastoupil **Ing. Pavel Kudrna** a novým obchodním náměstkem se stal **Václav Sviták**.

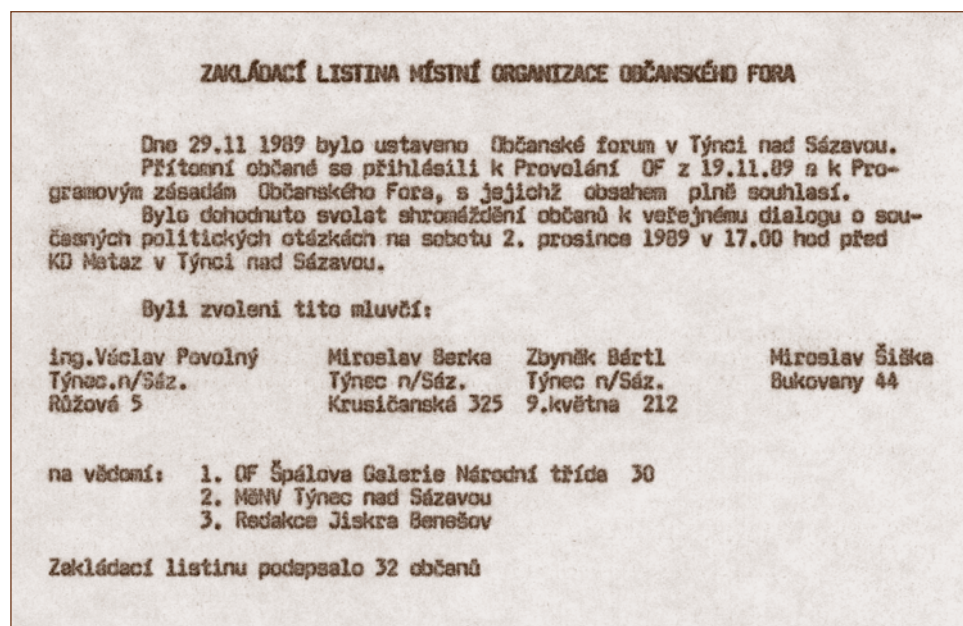
Rok 1989

Do roku 1989 vstupovalo město s rozestavěnou budovou nového zdravotního střediska v ulici K Náklí. Co však byly chybějící cihly na jeho dokončení proti **revolučnímu vření v zemi**. Už v lednu **demonstrovala mládež na Václavském náměstí během tzv. Palachova týdne** a znovu v srpnu proti **sovětské okupaci**, události vyvrcholily v pátek večer **17. listopadu**, kdy byla brutálním způsobem příslušníky VB a StB rozeznána mohutná **demonstrace mládeže v Praze**, konaná k uctění památky v r. 1939 popravených studentských funkcionářů.

Objektivní informace o zásahu na Národní třídě však začaly na „venkov“ prosakovat až po víkendu. V Jawě tak ještě **21. 11. vyšlo svolání stranického výboru KSČ**, podepsané předsedou Karlem Kotoučem a předsedkyní Rady pracovního kolektivu Ing. Milenou Povolnou. V duchu článků Rudého práva to byla poslední snaha zastavit výzvou ke vzájemnému postupu při řešení hospodářských a politických úkolů státního podniku a upuštěním od střetů a prosazování ultimativních požadavků neúprosně pokračující demokratizační proces. **Občanské fórum v Jawě** bylo zvoleno **28. listopadu**. Jeho členy se stali **M. Šiška, Pilátová, Ing. Toman, J. Dvořák, L. Pazdera, Č. Pavlík, J. Dvořáková, Halas, L. Breburdová, B. Jerman, J. Daněk, J. Hametová, Ing. Borkovec**. Ještě téhož dne vydalo závodní Občanské fórum informační leták, ve kterém byly jasně formulovány jeho požadavky. Před listopadovým děním na závodě byl ještě jednou vyslán gen. ředitelstvím ČAZ další podnikový ředitel **Ing. Jan Černožský, CSc.**

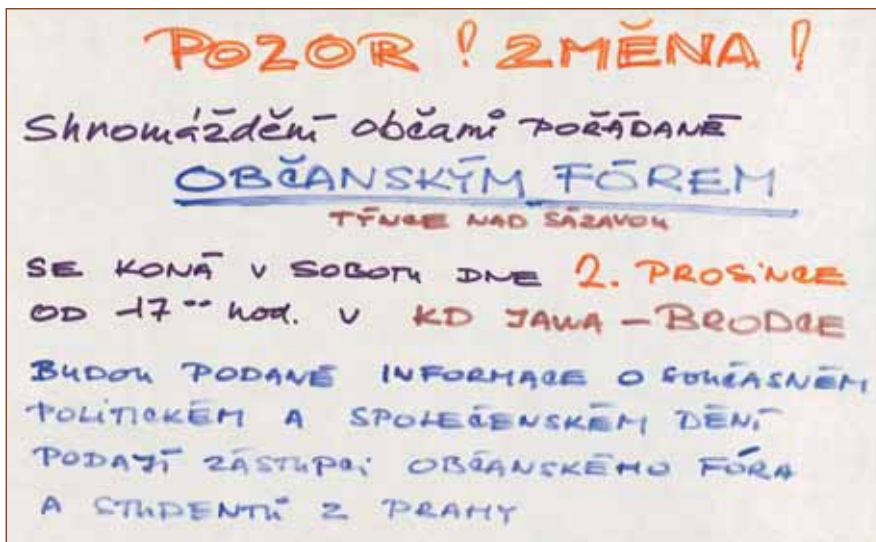
Složitější situaci měli zaměstnanci ve s. p. Metaz. První setkání „rebelů“ se konala sice již po 17. listopadu, ale k **ustavení Občanského fóra** došlo také až **28. listopadu** a ještě ten den se konalo **shromáždění zaměstnanců**. Do čela OF se postavili pracovníci závodu **Zbyněk Bartl, Jan Staněk, Vojtěch Boublerle, Ivan Zadražil a Josef Berka**. Jejich požadavky na vedení závodu byly jednoznačné – **vyhnat KSČ za bránu závodu, zrušit milice a SSM**. Je pravdou, že na samotných dílnách se mnoho revolučního nedělo a podnikové vedení v čele s ředitelem Ing. Schadem ze svého „bílého domu“ nevycházelo. Pouze jeden z náměstků byl ochoten vložit se do diskusí.

O den později 29. 11., za účasti asi **30 občanů** bylo ve sklepě domu u parkoviště v sídlišti oficiálně **ustaveno Občanské fórum města** ve složení Ing. Václav Povolný, Miroslav Berka a Zbyněk Bartl z Týnce a Miroslav Šiška z Bukovan.

Zakládací listina OF

Ulicemi města v těchto dnech procházeli ozbrojení hlídky příslušníků SNB a milice. Zejména milicionáři z Metazu byli velice agilní, strhávali plakáty a vyvěšená prohlášení Občanského fóra. K potlačení pražských nepokojů vypravili tovární autobus s ozbrojenými příslušníky, ale dojeli údajně pouze do Benešova, odkud byli vráceni. Snad tam byli lépe informováni nebo více chápali probíhající dění v zemi. Na **2. prosince** bylo svoláno do kulturního domu JAWA **shromáždění občanů**, kde byly podány **informace o současném politickém a společenském dění**. Jednání se účastnili zástupci OF z Prahy a studenti pražských vysokých škol. Bouřlivá diskuse (bohužel někdy i vyřizování osobních účtů) byla **obžalobou režimu**

Plakát – pozvánka na shromáždění

a v obci pak i realizátorů jeho komunistické ideologie. Pro představitele MěNV to bylo, tváří v tvář přeplněnému sálu, **poznáním pravdy** završeným jejich vynuceným odchodem z funkcí.

29. listopadu byl vyňat z ústavy článek o vedoucí úloze strany KSČ, 10. prosince byla ustavena nová československá vláda a revoluční dění dovršila volba prezidenta, kterým se stal disident Václav Havel.

Komunistický režim u nás a v zemích tzv. Východního bloku se zhroutil.

Po řadě bouřlivých schůzí **opustili své funkce** předseda městského národního výboru **Bohumil Souček** a tajemník města **Jan Trojánek**. Starostou města se stal již potřetí **Miroslav Berka**, dlouhá léta komunistickým režimem pronásledovaný.

Znovu mezi svobodnými a demokratickými zeměmi

Rok 1990 vrátil Československou republiku svými změnami mezi **svobodné demokratické země**. Zrušena byla tajná politická policie – Státní bezpečnost, vznikly nové politické strany a hnutí, změnil se i název státu – Česká a Slovenská federativní republika a poprvé po 44 letech se 8. června uskutečnily svobodné volby.

Volby do městského zastupitelstva se konaly **24. listopadu**. **Vítězná strana Občanské koalice** získala nadpoloviční většinu **52,7 % hlasů**. Na ustavující schůzi **6. prosince** byli zvoleni: starostou **Miroslav Berka**, dalšími členy městské rady se stali Ing. **Václav Povolný**, **Václav Liška**, MUDr. **Jiří Říha**, CSc. a **Zdeněk Martinek**.

Ze svazku obce Týnec nad Sázavou vystoupily a staly se znovu samostatnými obce **Bukovany, Chářovice a Chleby**. Po odluce klesl počet obyvatel Týnce na 5502.

Městské zastupitelstvo rozhodlo o **přejmenování ulic** v Týnci – Sovětské armády se stala **Benešovskou**, Vítězná **Jílovskou**, Fučíkova **9. května** a ulice na mostě TGM dostala název **Ing. F. Janečka**.

Vybudovalo se **parkoviště** před městským úřadem, dokončovala se stavba zdravotního střediska, byla ukončena **řadová výstavba rodinných domků** na Farském kopci. V Náklí mezi stadionem a řekou vznikl **autokemping**.

V budově muzea byly zahájeny práce na **úpravách vnitřních prostor**.

Z řad vlastivědných pracovníků a velkých znalců týnecké historie odešel nečekaně ve věku 65 let dlouholetý kronikář, bývalý učitel dějepisu na týnecké základní škole, **Miroslav Šafrata**. Zemřel 19. února.

Metaz opustila řada jeho závodů a staly se samostatnými – **Slévárna Aš, Metalis Nejdek, Almet Hradec Králové, Metaz Ústí nad Labem, Trmice, Kovárna Malá Morávka**. Podnikovým ředitelem se stává snad poprvé pracovník podniku z Týnce **Ing. Miroslav Tvrdý**. Hospodaření podniku bylo sice ziskové, ale pro špatnou platební morálku odběratelů končilo s milionovými úvěry.

V Jawě stále zůstával ve funkci ředitele **Ing. Jan Černožský, CSc.** (přišel dlouho před 17. 11. 1989) a jako svoji ekonomickou poradkyni si vybral Ing. Milenu Povolnou, CSc. Od Jawy se odtrhl **provoz 4 Divišov** vyrábějící plochodrážní motocykly.

Dětská socialistická organizace **Pionýr** byla **vyjmuta z resortu ministerstva školství** a k 30. červnu skončila činnost placených pionýrských vedoucích na školách. Finanční prostředky pionýrské organizace byly v Týnci převedeny ve prospěch znovuobnoveného **Junáka**.

Zákonem č. 105 ze dne **18. 4. 1990**, s účinností od 1. května, bylo upraveno **soukromé podnikání**. Kronikář uvádí obchody a jména těch prvních v Týnci – **květinářství a prodejna partiového zboží, bistro paní Srbové po prodejně oděvů na Jílovské, prodejna zeleniny pana Drahokoupila u kulturního domu, sklenářství pana Macháčka ve dvoře týnecké fary, kadeřnictví paní Reisigové v Klušáckově ulici, prodejna a servis Urbex pana Václava Urbance** a pak už to byla lavina pokračující **malé privatize** a otevírání nových soukromých provozoven.

Ještě jednou si lidé ochutnali, co to je **nedostatek zboží a fronty** na něj. Bylo jasné, že za socialismu **uměle vykonstruované ceny zboží**, které nevyjadřovaly **jeho hodnotu**, nemohou dlouho přežít. A tak se před očekávaným zvýšením cen lidé předzásobili a obchody byly vykoupeny. Nejhorší to asi bylo u benzínu, který sice ani nikdy nedošel, ale fronta aut se táhla od benzinové pumpy u brodeckého jezu až k týneckému nádraží. Doma se prý benzinem plnily i koupelnové vany. Od 9. července se skutečně začaly **zvýšovat ceny u potravin, masa, uzenin, cigaret**. **Snížila se cena zrnkové kávy**. **17. července se zvýšily ceny pohonných hmot**. Co skutečně dlouho v obchodech chybělo, byly brambory, postižené v růstovém období virózou. Jejich cena se podstatně zvýšila.

Poslední dům Stavebního bytového družstva

V roce 1990 by asi kronikář zapsal – **zatím** poslední, ale dnes při psaní knihy o Týnci v roce 2005 je nutno říci, že to skutečně na dlouhou dobu byl dům poslední. Družstvo jako organizace žije dál, **pečuje o družstevní majetek**, i když i forma vlastnictví se pozvolna mění z čistě družstevní na **formu vlastníků bytů**. O významu činnosti této organizace na území Týnce svědčí její podíl na řešení bytové situace a to náročnou formou svépomocné výstavby, na straně jedné snižující náklady výstavby, ale na straně druhé často neúměrně zatěžující vlastního stavebníka, tj. člena družstva. Od roku 1961 do roku 1990, tedy za 30 let, bylo postaveno 11 domů (34 popisných čísel) s 279 bytovými jednotkami. Průměrná nákladová cena 1 bytové jednotky se pohybovala od 92 tis. Kčs u prvního domu v roce 1962 po 233 tis. Kčs u stavby poslední v roce 1990. V čele bytového družstva od roku 1961 stál předseda František Chyba, technický pracovník n. p. Jawa. Po jeho smrti bylo v roce 1982 zvoleno nové představenstvo s předsedou Ladislavem Jahodou, zaměstnancem n. p. Metaz a místopředsedou Vladimírem Balatou z Jawy. A v roce 2005, kdy byla dopsána tato kapitola knihy, stáli oba dále v jeho čele. Je třeba vzpomenout také těch, na jejichž bedrech zdárné ukončení výstavby především spočívalo. Pro každou novou stavbu byla z členů družstva – stavebníků utvořena domovní samospráva, zvolen předseda a jeho zástupci. Veškeré materiálně-technické zásobování při přidělovém systému materiálu a trvalém nedostatku stavebnin, organizace práce a celkové řízení stavby záviselo na těchto jedincích. Po dobu dvou až tří let nastupovali všichni stavebníci po pracovní době na svých pracovištích na druhou směnu. V čele **samospráv** v době výstavby stáli **Bernat, Jalovecký, Vykopal, Chyba, Vejmelka, Hufaisl, Beneš, Jarolím, Bendík, Balata, Ing. Zoufal, Krejčí, Severin a Richter**.

Roky po „sametové revoluci“

Novým tajemníkem městského úřadu se stal v roce **1991** na základě výběrového řízení **Ing. Emil Marek** z Krusičan.

Dokončením výstavby vodojemu nad Chrástem a jeho napojením na **posázavský vodovod** s vodou ze Želivky bylo pro Týnec po dlouhých desetiletích vyřešeno **zásobování pitnou vodou**.

6. a 7. června **1992** se konaly **volby** do národních rad a federálního shromáždění. V České republice zvítězila **koalice Občanské demokratické strany a Křesťansko-demokratické unie**, na Slovensku zvítězilo Mečiarovo Hnutí za demokratické Slovensko.

Ve veřejné dražbě byl prodán z majetku města **dům „u Maněňů“** (naproti Metazu). Vydražila jej Česká spořitelna.

Ze státního podniku **Metaz** se dnem 30. dubna stala **akciová společnost** s majetkem 258 mil. Kčs. **Janečkova vila se zahradou a přilehlou višňovkou a starý fotbalový stadion na Jílovské** byly v souladu s restitučním zákonem **vráceny potomkům zakladatele továrny Ing. Františka Janečka. Mateřskou školkou v týneckém sídlišti, kterou dosud Metaz vlastnil, převedl bezplatně do majetku Města Týnec nad Sázavou.** Ze svého majetku nabídl k prodeji také týnecký kulturní dům, bývalou továrnu na kameninu.

Jawa prožívala těžké chvíle. **Výroba motocyklů** v tomto roce **7194 ks** byla pouhou desetinou roků předešlých. Finanční ztráta z hospodaření činila 114 mil. Kčs a zadluženost dosáhla výše 93,5 mil. Kčs. Novým ředitelem podniku se stal **Ing. Josef Mrva.** Oba podniky již dávno zrušily noční směny a následně došlo ke zrušení i odpovídajících autobusových spojů. Snižování výroby vedlo v obou podnicích ke **snižování stavu zaměstnanců.**

Vedení města řešilo velký **rozpor** mezi občany a Metaz a. s., která navrhla přestavět nepotřebnou uhelnou teplárnu na **spalovnu komunálního odpadu.** Občané spor vyhráli, ale do dnešních dnů se také nenašlo pro nepotřebnou stavbu rozumné využití.

Město nemá kronikáře, a tak se dopsání kroniky za minulá léta a jejího dalšího vedení ujal v roce 1993 sám **starosta Miroslav Berka.** Bohužel byl stále častěji pro vážnější onemocnění v úřadu nepřítomen a zastupován tajemníkem MěÚ.

Významnou událostí tohoto roku bylo předání nového **zdravotního střediska** v Náklí 30. června do užívání veřejnosti. V přízemí byla otevřena **lékárna, ordinace praktického lékaře a gynekologa,** ve druhém podlaží **dvě ordinace zubních lékařů,** ke kterým přibýlo pracoviště **nosního, krčního a ušního lékaře.**

Rok 1993 byl rokem **dělení státu.** Na základě „dohody“ mezi předsedou ODS V. Klausem a předsedou HZDS V. Mečiarem poslanci parlamentu odhlasovali definitivní rozdělení ČSFR na dvě samostatné republiky. Petice, kterou proti tomuto rozhodnutí podepsalo více než milion občanů obou zemí byla zcela ignorována.

Kronikář uvádí, že zemřel čestný občan města, akademický malíř Vladimír Jandajsek. Městu věnoval rozsáhlou kolekci obrazů ze své moderní tvorby.

Hospodaření a. s. Metaz se **zlepšilo,** hospodářský výsledek skončil se ziskem 40 mil. Kčs.

V **Jawě** bylo vyrobeno **9747 ks motocyklů,** ale hospodářská ztráta se počítala na **stamiliony.**

Do roku 1994 vstupovalo město s řadou stavebních akcí svých i soukromých firem. V ulici K Náklí stavěla **česko-rakouská firma Stasto administrativní a skladový objekt** pro prodej vodovodních, elektrických a plynových armatur, dokončila se 1. etapa výstavby budovy **Bisport,** jako restauračního a ubytovacího zařízení a střediska vodáckého sportu. Týnecká stavební firma Otta zahájila přestavbu domu „**u Maněňů**“ pro **pobočku České spořitelny.**

Občané města se rozloučili s **dvěma místními malíři.** V únoru nečekaně opustil své město bývalý technický pracovník Jawy, do posledních dnů svého života

Budova Bisportu na břehu Sázavy

Finské domky, mezi lidmi nazývané „Ruský ráj“

stále aktivní malíř Týnce a jeho okolní krajiny **Josef Jirák** a v květnu zemřel učitel v důchodu, spoluzakladatel týneckého muzea **František Bučina**. Ve Francii zemřel československý poúnorový exulant, profesor na universitě v Toulouse, **Karel Kučera**. Jako bývalý zaměstnec Zbrojovky Ing. F. Janečka v Brodčích ovládající francouzský jazyk se v roce 1945 podílel v Týnci po osvobození francouzských vězňů z německého koncentračního tábora v Břežanech na jejich repatriaci do vlasti. Ze své druhé vlasti Francie po emigraci z Československa organizoval návštěvu týneckých občanů ve Francii a později v roce 1967 návštěvu bývalých vězňů a jejich potomků v Československu. Zajímavou pro Týnec byla dne 8. července návštěva synovce zakladatele motocyklového průmyslu v Týnci **Američana Miki Janečka**.

V listopadu se konaly od listopadové revoluce již **druhé svobodné volby** do městského zastupitelstva. **Občanská demokratická strana** získala **6 mandátů**, **Demokratická unie a komunisté** po **5 mandátech**, **Strana zdravotně postižených a důchodců** **1 mandát**. Starostou obce se stal pracovník benešovské počítačové firmy **Zdeněk Březina**, místostarostou **Ing. Ladislav Žízala**.

30. září **1995** odešel z funkce tajemníka **Ing. Emil Marek**.

Zastupitelstvo řešilo **protesty** místní části Krusičany, jejíž obyvatelé se stavěli proti navržené trase dálnice, protínající krusičanský katastr. **Staré zdravotní středisko** (kdysi budova místní kempeličky) bylo na základě privatizačního projektu převedeno ministerstvem pro privatizaci do **soukromých rukou**. V suterénu budovy znovu otevřena **lékárna**.

Město navštívili v srpnu američtí představitelé **česko-americké organizace Greenways**. Jejím posláním je prosazování ekologie, propagování agroturistiky, zachování historických měst a stavba cyklostezek. **Týnecký skauting** oslavil **50 let od svého založení** a **vodáci 40. ročník sjezdu Sázavy** na trase Týnec–Pikovice.

V hradním areálu došlo k opravě hradní zdi, opraveny byly vnitřní prostory rotundy, v říjnu po dokončené rekonstrukci byla otevřena **budova muzea a expozice týnecké kameniny**. Z řad benešovských historiků odešel v červenci **PhDr. Jiří Tywoniak**. Spolupracoval s týneckým vlastivědným kroužkem při zakládání muzea, vydal v roce 1986 společně s Martinem Herdou publikaci nazvanou **Týnecká kamenina** a o rok později sepsal pro město jeho historii vydanou městským

národním výborem v malé knížce „Týnec nad Sázavou – z jeho historie a současnosti“.

Novým ředitelem a. s. Metaz se stal týnecký občan **Ing. Bedřich Pešan**. Stav zaměstnanců klesl na 910.

V Jawě přetrvával **nedostatek zakázek** na vyráběné typy motocyklů, a proto v některých údobích roku pracovala výrobní střediska v motocyklové výrobě pouze **3 dny v týdnu**. Do výroby byl zaveden **maloobsahový motocykl s motorem 50 ccm modely Moskito I a II**.

Do roku **1996** vstupuje město s novým tajemníkem **Zdeňkem Hančem**, bývalým pracovníkem Jawy. Pro své znalosti ekonomické a technické, zejména z oblasti stavebnictví, stal se výraznou posilou před zahájením rozsáhlých stavebních akcí města.

Při Pražské ulici proti autobusovému nádraží byla zahájena **výstavba domu s pečovatelskou službou** s předpokládanými náklady 40 mil. Kčs. Na budově městské knihovny bylo započato s rozsáhlou rekonstrukcí a rozšířením provozních prostor knihovny. Byla dokončena výstavba nového **bytového domu** v proluce na Benešovské ulici jako sdružená finanční akce. V přízemí vznikly prodejní prostory a ve druhém a třetím podlaží 3 bytové jednotky. Týnec, který měl jako jedno z prvních menších měst vzhledem ke slévárenské výrobě zaveden již před mnoha léty jako technologické palivo do města plyn, nedokázal toto výhodné topné médium rozvést do rodinných domků. Údajně pro nedostatečnou kapacitu vysokotlakého potrubí, což byl argument Metazu, ale bohužel i představitelů národního výboru. Najednou se ukázalo, že **plyn** stačí z ekologických důvodů i jako náhrada uhlí pro teplárnu Metazu a propočty Středočeské plynárenské potvrdily, že je ho dost i **pro rodinné domky v Týnci a v místních částech**, a dokonce byl dán souhlas k napojení na nízkotlaký rozvod města **prosečnické léčebně plicních chorob**. S plynárnami byly uzavřeny dohody o financování a začala rozsáhlá plynofikace. Ve stejném roce byl generálně **rekonstruován topný systém** pro bytové domy v sídlišti na pravém břehu. Staré topné kanály s rezavějícím teplovodním potrubím, místy zatopené, často vyhřívající rozsáhlé pruhy zeleně, byly zlikvidovány a nahrazeny předizolovaným potrubím, pokládaným přímo do země. Do bytových domů byly nainstalovány plně automatizované výměníkové stanice s regulací doby vytápění a požadované teploty dle dohody nájemníků. Na Brodčích byla zahájena po přemístění stávajících nájemníků do jiných domů města **přestavba domu** zvaného pro svůj tvar „**kolotoč**“, postavený na přelomu 19. a 20. století majiteli brodecké přádelny.

Je třeba říci, že tyto mnohamilionové stavební akce pokud jde o bytovou výstavbu a rekonstrukci topného systému byly částečně financovány státními dotacemi.

Úplně se změnil také střed města. V Jílovské ulici pod lidovou školou umění byla postavena opěrná zeď, na chodník položena nová dlažba. Na tuto stavbu navázala první týnecká **pěší zóna**, končící proti obchodnímu domu NORI.

Zeleň na nové ulici „Pěší“

Město prodalo v dražbě **dům čp. 152 na Jílovské**. Dům se stal po 2. světové válce jako majetek německé rodiny konfiskátem. Německý majitel padl na frontě a jeho žena se po válce odstěhovala a už se nikdy do Týnce nevrátila. Až do roku 1963 sloužil jako úřadovna MNV.

Pro nepřijatelné finanční ztráty, zatěžující městský rozpočet, rozhodlo městské zastupitelstvo **uzavřít místní kino**. Významným usnesením městského

zastupitelstva bylo **schválení prodeje většiny městských bytů v Týnci a v sídlišti Chrást**. Po bouřlivých diskusích s některými nájemníky, kteří měli přednostní právo na jejich koupi, byly nakonec i zastupitelstvem odsouhlaseny ceny pohybující se v souladu s velikostí bytu od 50 do 100 tis. Kč. Kupující musel cenu bytu do stanovené lhůty splatit a dodržet podmínku zapsanou do katastru nemovitostí při jeho nabytí, že jej do sedmi let neprodá.

V obou základních školách došlo ke značnému **úbytku žáků**. Činil-li počet žáků v roce 1984 810, pak v roce 1996 vlivem stále se snižující porodnosti to bylo již jen 520. Po smrti ředitele II. základní školy **Františka Krejčího** bylo tedy v r. **1997** rozhodnuto sloučit opět obě školy pod jedno vedení. Novým ředitelem se stal učitel **Vladimír Korec**.

Ve městě vznikla **misijní stanice Jednoty bratrské**, konající svá shromáždění ve velké zasedací místnosti radnice.

Na Brodcích z bývalé Jawy, a. s. vznikla dne 25. února 1997 obchodní firma **JAWA Moto spol. s r. o.** Největším společníkem s podílem přes 50 % se stala firma Jihostroj, Velešín z Jižních Čech. Ředitelem nové společnosti se stal v červenci téhož roku **Oldřich Hájek**, bývalý ekonomický náměstek Jawy. Funkci vykonával po dobu jednoho roku.

Rok **1998** byl posledním rokem druhého čtyřletého volebního období od sametové revoluce a rokem skládání účtů končícího městského zastupitelstva. Byl dokončen a předán do užívání **dům s pečovatelskou službou** čp. 520 na Okružní

První dům s pečovatelskou službou, architekt Ing. Martin Timr

ulici. Město tím získalo 44 bytů, z toho 34 garsonier (2 pro tělesně postižené), 9 bytů 1+1 (2 pro tělesně postižené) a 1 byt 1+3 pro správce domu. Celkem 43 bytů je určeno pro občany staršího věku a občany tělesně postižené, potřebující ke svému životu pomocné služby. Byla rovněž **dokončena přestavba brodeckého „kolotoče“** a bytová kapacita města vzrostla o dalších 20 moderních bytů.

V uplynulém volebním období provedlo město také nákladnou **rekonstrukci budovy městské knihovny**. Při slavnostním otevření prohlásil tehdejší předseda ONV Miroslav Rohel, že je to důstojný kulturní stánek města pro vstup do třetího tisíciletí. Z vlastivědné komise vznikl **Vlastivědný klub města Týnec nad Sázavou** a okolí a jeho předsedou zvolen **Mgr. Daniel Povolný**, promovaný historik.

Přestavěná budova městské knihovny

Interiér nové knihovny

Po listopadových volbách do městského zastupitelstva zůstal ve funkci starosta **Zdeněk Březina**, místostarostou se stal **Mgr. Oldřich Sládek** a ve funkci městského tajemníka pracoval dále **Zdeněk Hanč**.

V s.r.o. JAWA Moto se v listopadu stal novým ředitelem **Ing. Vladislav Tišler**.

V roce 1999 pokračovala stavba **nízkotlakého rozvodu plynu** a postupné připojování domácností. Věžový dům v majetku města byl zateplen a dostal novou fasádu. Na budově staré školy byla v souvislosti se 100. výročím jejího vzniku opravena venkovní omítka a povrch opatřen novým nátěrem.

Poštovní úřad, sídlící po desetiletí v domě „U Micků“, se nedohodl s novým majitelem domu na výši nájemného a přestěhoval se do suterénu bytového domu čp. 260–261 na Jílovské ulici.

Městské muzeum v týneckém hradě vedle expozice týnecké kameniny otevřelo druhou expozici ve věži hradu věnovanou **archeologickým nálezům** na Týnecku.

Obce Bukovany, Chářovice, Chleby, Chrášťany, Krhanice, Lešany, Netvořice, Václavice a Týnec nad Sázavou vytvořily v roce 2000 **mikroregion Týnecko** pro společné řešení ekologických a ekonomických otázek oblasti. Město Týnec bylo pověřeno jeho správou a vedením potřebné administrativy. Po deseti letech bylo ve městě dne 20. května obnoveno **vítání občánků** představiteli města do svazku obce. Město odkoupilo od a. s. Metaz **tenisové kurty** u mostu přes Sázavu.

Od 24. září se podstatně rozšířila četnost denního autobusového **spojení Týnce s Prahou**. Přepřavu osob na této trase začaly provozovat autobusy Městské hromadné dopravy Praha. Město na tuto přepravu finančně přispívá.

Byla provedena **celková rekonstrukce venkovního osvětlení ve městě a v jeho místních částech**, lampy jsou vybaveny úspornými žárovkami, obnoveno i osvětlení pobřežní cesty podél Sázavy z Týnce do Brodců. V sídlišti byl 16. března zahájen **poštovní provoz v moderně vybavené budově**, postavené Českou poštou. Při základní škole na Benešovské bylo postaveno nové sportovní hřiště. Z důvodů kapacitních a ekologických byla zahájena **rozsáhlá rekonstrukce městské čističky odpadních vod pod Chrástem**.

Ředitel týnecké základní školy **Vladimír Korec** odešel do důchodu, jeho nástupkyní se stala **Mgr. Hana Váňová** z Peceraď.

Vlastivědný klub města ve spolupráci s dalšími obcemi vyhlásil pro školní mládež **soutěž o cenu PhDr. Jiřího Tywonika** za nejlepší práci na téma z regionální historie. Týnecký občan, člen vlastivědného klubu **Václav Stejskal**, získal za své celoživotní působení v kultuře a propagování místní historie ocenění neziskových organizací Podblanicka Blanický rytíř. Bohužel několik měsíců po jejím obdržení se s ním dne 27. září rozloučila týnecká veřejnost naposledy.

V létě se konala poprvé v prostorách hradního areálu slavnost **Týnecký střep**. V přízemních prostorách radnice se dne 28. a 29. října uskutečnila **výstava obrazů malířů Týnecka**. Patnáct výtvarníků z Týnce a okolí na ní představilo 91 prací. Ve Zbořeném Kostelci vzniklo občanské sdružení **Řád rytířů bílého kříže**, které si vzalo za úkol pečovat o hrad Zbořený Kostelec a propagovat jeho historický význam.

Od 1. dubna nebyla v s. r. o. JAWA Moto obsazena funkce generálního ředitele a vykonával ji z pozice jednatele společnosti **Ing. Milan Hradecký**. Ředitelem byl ustaven až 1. ledna 2003.

V a. s. Metaz vystřídal ředitele Ing. Bedřicha Pešana **Ing. Bronislav Cienciala**. V dubnu 2000 jej střídal **RNDr. Pavel Chmiel**, který řídil podnik do konce roku.

Ve volbách do zastupitelstva Středočeského kraje dne 12. listopadu 2000 získala ODS 426 hlasů, KSČM 346, Čtyřkoalice 329, ČSSD 268 a Právý blok angažovaných nestraníků 74 hlasů.

Nová budova České pošty

Prvé roky ve 3. tisíciletí

Rok **2001** přinesl některé změny ve skladbě a vedení odborů městského úřadu. Byl ustaven nový odbor – **informační a kulturní středisko**, jehož vedoucí se stala **Zuzana Němcová**. Do jeho rozsáhlé náplně patří jednak správa městského muzea a městské knihovny, dále pak organizování a podpora kulturního dění v obci i propagace města a jeho místních částí v médiích. Novým vedoucím odboru výstavby po Janu Staňkovi se stal **Miloš Albl**, pracovník odboru.

Městské zastupitelstvo schválilo **nový městský znak**.

Zastupitelstvo vyjádřilo **nesouhlas s trasou dálnice D3** v oblasti Týnce. **Z fondu rozvoje** bydlení založeného a schváleného již v devadesátých letech byly v tomto roce poskytnuty majitelům domů výhodné **půjčky ve výši 595 tis. Kč**. Byla zahájena **výstavba 2. domu s pečovatelskou službou** v sousedství domu této činnosti již sloužícímu. Na jeho výstavbu získalo město dotaci od státu 26,6 mil. Kč. **Plynofikace města** postoupila již na pravobřežní část a začal se splácet dluh levobřežní části města – **celkové odkanalizování starého Týnce**.

A. s. Metaz prodala svůj majetkový podíl v s. r. o. Teplárna Týnec druhému největšímu vlastníkovu společnosti **s. r. o. Sytherm**. Od 1. ledna se postavil do čela a. s. Metaz **Ing. Theodor Stoklasa**.

V tomto roce vzniklo občanské sdružení založené týneckými maminkami sdruženými okolo paní **Marcely Krejčíkové** nazvané **Mateřské centrum Motýlek**.

28. července zemřel bývalý předseda MěNV a po roce 1989 první starosta města **Miroslav Berka**. Město v něm ztratilo jednoho ze znalců týnecké historie a horlivého publikátora týneckých dějin v místním a okresním tisku. Jako dlouholetý zaměstnanec Československých drah vydal o jemu nejbližší železniční trati knihu **Posázavský pacifik**.

Za zmínku stojí vznik nových sportovních činností na území Týnce. Ve městě začala sedminásobná mistryně Evropy a mistryně světa **Radka Dlouhá** v bojovém umění **takewon-do** vyučovat mládež této nové sportovní disciplíně. Ve **Zbořeném Kostelci** pracuje a dobře si vede **družstvo závodníků na horských kolech**. Vysokou úroveň má vyučování v **kytarové škole Petra Chomáta**.

Po úmrtí posledního kronikáře Miroslava Berky byla městským úřadem pověřena dopsáním kroniky paní **Ema Bartůšková**. V roce 2002 se přihlásil na vyhlášený konkurs nový kronikář **Ing. Roman Smutný**.

Výsledky sčítání lidu a domů

Po deseti letech 1. března **2001** se konalo opět sčítání lidu a domů. Jeho výsledky jsou zajímavé zejména proto, že je tu zhodnocen vývoj za údobí, spadající plně do nové politické a ekonomické konstelace země. Porovnáme-li údaje o populačním vývoji získané při posledním sčítání lidu v roce 2001 se stejnými daty starými

deset let (z roku 1991), dojdeme v jednotlivých ukazatelích k následujícím výsledkům:

Celkový počet obyvatel

rok	celkem lidí	z toho	
		muži	ženy
1991	5249	2604	2645
2001	5248	2626	2622

Celkový počet lidí za sledované období se prakticky nezměnil, co se však změnilo je poměr mužů a žen. Zatímco v roce 1991 bylo o 41 žen více než mužů, poměr v posledním sčítání se vyrovnal a vykazuje proti stavu mužů o 4 ženy méně. Zvrátil se tak po dlouhé době nepříznivý vývoj, kdy vdov v minulých desetiletích bylo v důsledku nižšího průměrného věku mužů stále více.

Věkové skupiny

rok	0–14 let	15–59 let			60 let a více		
		muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem
1991	1 214	1 660	1 632	3 292	361	472	833
2001	819	1 767	1 646	3 413	434	582	1 016

Věkový vývoj obyvatelstva potvrzuje celostátní trend – stárnutí populace. V nejmladší kategorii ubylo za deset let 395 dětí, které chybí a budou chybět v mateřských školkách a v základní týnecké škole. Ve sledované střední věkové kategorii do 59 let přibýlo 121 osob, z toho 107 mužů a 14 žen, daleko větší přírůstek zaznamenala kategorie nejstarších – vzrostla o 183 obyvatel, z toho je 73 mužů a 110 žen. Nepříznivý vývoj věkové skladby dokumentuje poměr 1. a 3. kategorie, když v roce 1991 bylo těch nejmladších o 381 více a naopak v roce 2001 o 197 méně než osob šedesátiletých a starších.

Ekonomická aktivita

Údaje hovoří o vývoji počtu pracujících obyvatel města:

rok		muži	ženy	celkem
1991	pracující	1 500	1 311	2 811
	% z celk. počtu obyvatel	57,6	49,0	53,6
2001	pracující	1 490	1 087	2 577
	% z celk. počtu obyvatel	56,7	41,5	49,1

Celková zaměstnanost poklesla proti roku 1991 o 4,5 %, z toho u mužů o 0,9 %, u žen však o 7,9 %. Z procentuálního srovnání vyplývá, že se mužům dařilo uplatnit na pracovním trhu, ale pracovních míst pro ženy ubývalo zejména v důsledku snižování výroby a následném propouštění v s. r. o. JAWA Moto.

Národnost

Počty obyvatel, hlásící se k jiné národnosti než české:

rok		národnost				
		moravská	slovenská	německá	polská	rómská
1991	poč. obyvatel	37	159	4	24	28
2001	poč. obyvatel	13	107	6	20	–

Lze se domnívat, že pokles obyvatel slovenské národnosti byl způsoben odchodem příslušníků čsl. armády, důstojníků a jejich rodin ubytovaných v sídlišti Chrást po odtržení Slovenska od zemí českých, a pokud jde o rómskou komunitu, hlásila se zřejmě k národnosti české.

Náboženské vyznání

rok		bez vyznání	věřící	církve			
				řím. katolická	evangel.	husitská	ostatní
1991	poč. obyv.	2 311	1 634	1 415	?	165	54
2001	poč. obyv.	3 774	1 061	862	38	91	70

Z uvedených dat komentovaného desetiletí vyplývá značný odklon obyvatel Týnce od víry. Celkový počet věřících se snížil o 35,1 %, počet římských katolíků klesl o 39,1 % a největší pokles zaznamenala církev husitská 44,8 %.

Domovní fond

rok		celkem	obydlené		neobydlené
			celkem	z toho rodinné	
1991	domy	1 021	890	739	131
2001	domy	1 073	881	673	192

rok		celkem	trvale obydlené	neobydlené
1991	byty	1 985	1 814	171
2001	byty	2 214	1 904	310

I když celkový počet domů se zvýšil o 52, počet obydlených domů klesl o 61. Příčina spočívá především v podstatně nižším stavu obydlených rodinných domků. Ze zjišťování příčin u trvale neobydlených 310 bytových jednotek vykázaných při posledním sčítání vyplývá, že 100 bytů slouží k přechodnému ubytování, 126 bytů k rekreačním účelům a 15 bytů je k bydlení nezpůsobilých.

Volby v roce 2002

Po podzimních volbách v roce 2002 do městského zastupitelstva zůstal ve funkci starosta **Zdeněk Březina**, místostarostkou byla zvolena **Ing. Miluše Burešová**, ve funkci tajemníka pracoval dále **Zdeněk Hanč**. Volby vyhrála strana **Volba pro město** a získala 5 mandátů, **Sdružení nezávislých** 3 mandáty, **ODS** 3 mandáty, **KSČM** 3 mandáty, **ČSSD** 2 mandáty a **Nezávislí kandidáti** 1 mandát.

„Janečková vila“ po opravě novým majitelem

Na pravém břehu Sázavy byla **dokončena kanalizace**. Pod Janečkovou vilou, odkoupenou od a. s. Metaz včetně okolní zahrady soukromým podnikatelem, byla postavena **hala tiskárenské společnosti Rock Media** – vyrábějící časopisy *Spy*, *Cosmopolitan*, *Esquire* a další. Významné pro Týnec je, že na tomto novém pracovišti našlo zaměstnání okolo 50 týneckých občanů.

Titul **„Významný občan města“** byl udělen za celoživotní sepisování týnecké historie a sbírání dokumentů o vývoji obce, za dlouholetou činnost ve vlastivědném kroužku a vlastivědném klubu a za zásluhy o založení městského muzea, týneckému občanovi **Františku Šípkovi**. Celý život pracoval v brodecké Jawě, dlouhá léta jako dílovedoucí výrobního střediska.

Do roku 2003 vstoupil městský úřad s **kompetencemi**, vzniklými v důsledku **reformy veřejné správy** od 1. ledna tohoto roku. Týnec nad Sázavou byl zařazen mezi **obce s pověřeným obecním úřadem**.

Po JUDr. Františku Skružném se stal novým vedoucím odboru vnitřních věcí města **Ing. Václav Povolný**. V průběhu roku byly postupně zvoleny ve všech místních částech **osadní výbory**.

Zastupitelstvo schválilo na svém zasedání největší jednorázovou stavební akci města po roce 1989 – výstavbu **bytových domů se 126 bytovými jednotkami** na jižním svahu kopce Kněžina na Brodcích. Místní část Brodce bude po dokončení výstavby patřit mezi velké městské místní části. Na správu bytového komplexu byla uzavřena smlouva mezi Městem Týnec nad Sázavou a Bytovým družstvem Bystřice, které má zkušenosti s tímto finančně kombinovaným způsobem výstavby. Z vypsané soutěže na výstavbu vyšla vítězně žatecká firma AGS Astra, a. s. s finančním návrhem 133,9 mil. Kč. Dne 30. ledna byla zkolaudována a uvedena do provozu **rekonstruovaná čistička odpadních vod u Chrástu**.

K 30. červnu byl dokončen a dán do užívání **druhý dům s pečovatelskou službou čp. 525** na Okružní ulici. Ubytovací kapacita pro lidi potřebující ke svému žití pomocnou ruku vzrostla celkem o 38 bytových jednotek, z toho 29 garsonier (4 pro tělesně postižené) a 9 bytů 1+1 (2 pro tělesně postižené).

Druhý dům města s pečovatelskou službou, architektem byl Ing. Martin Timr

Plynofikace postoupila do místní části **Pecerady**. **Most přes Janovický potok** byl půl roku uzavřen, neboť probíhala jeho generální rekonstrukce. Před koncem roku byl znovu otevřen pro auta i pěší, kteří do této doby museli využívat provizorní lávku. V hradním areálu byla upravena **komunikace od hradní brány k roztundě** a dále **k Vaněčkově vinárně**. Také všechna **veřejná schodiště** ve starém

Týnci se dočkala opravy. Ve **Zbořeném Kostelci** byla nákladem 490 tis. Kč opravena **budova sokolovny**, v **Peceradech** postavena nová **autobusová zastávka**.

Základní škola důstojně oslavila **čtyřicet let života nové školy v sídlišti**, postavené v roce 1963 na ulici Komenského.

Dalším vyznamenaným titulem **Významný občan města** se stala paní **Emilie Pátková**, která se dne 25. října dožila 100 let. Celý život se věnovala učitelskému povolání a podílela se na vzdělávání několika generací týnecké mládeže.

V a. s. Metaz došlo po dvou letech znovu ke střídání podnikových ředitelů. Novým ředitelem se stal od 1. ledna 2003 **Ing. Miroslav Straka**. V dubnu 2004 byl vystřídán **Ing. Vladislavem Volencem**.

V roce 2004 byla dokončena **plynofikace místních částí Pecerady a Brodců** a započato s plynofikací **Zbořeného Kostelce**. Pokračovala **výstavba deseti bytových domů** se 126 byty na jižním svahu kopce Kněžina. Největší proměnu prodělala týnecká čtvrť Na Pražské. V ulicích **Čakovická, Sázavská, V Koutech a K Jezu** byl **zrekonstruován** neustále poruchový **vodovodní řad**, **dokončena plynofikace** a jednotný vzhled dodaly čtvrti **nové povrchy vozovek** a ve všech ulicích **nové chodníky s dlážděným povrchem**. Také **chodníky v základní škole** na sídlišti byly pokryty **novým živičným povrchem**. Městský dům čp. 13 na Benešovské dostal **novou fasádu**.

V místních částech byla **prodloužena kanalizační síť na Brodcích**, **zrekonstruován vodovod** na větší kapacitu v **Chrástu Na Potočině**, zahájena příprava na rekonstrukci čistírny odpadních vod v Chrástě-sídlišti.

Město věnovalo se souhlasem městského zastupitelstva **benešovské nemocnici Rudolfa a Stefanie** na dovybavení nově zrekonstruovaného chirurgického pavilonu **100 tisíc Kč**.

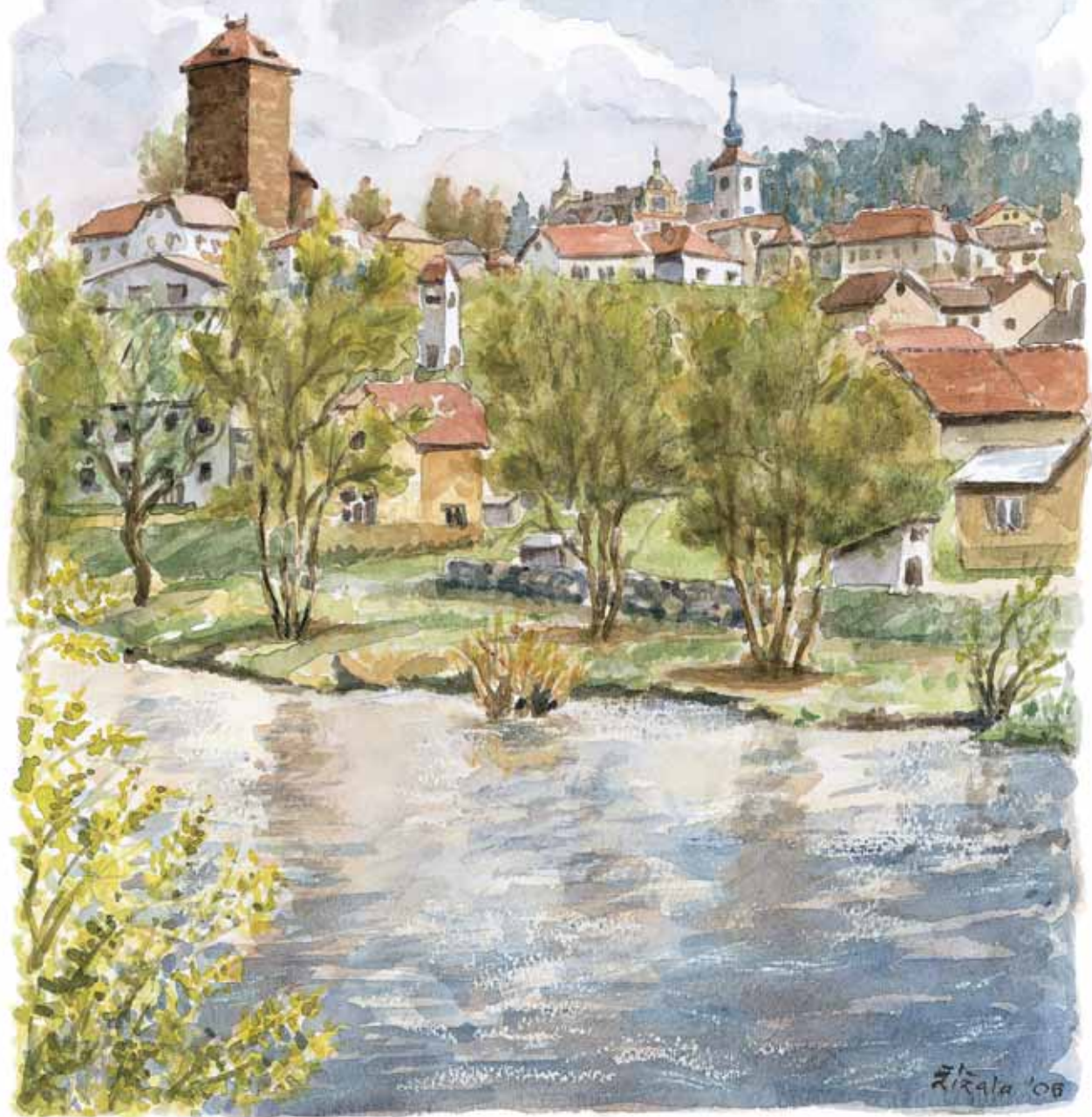
Na vzpomínkových akcích k **75. výročí vzniku značky JAWA a výroby motocyklů** se společně s firmou JAWA Moto spol. s r. o. podílelo i **Město Týnec nad Sázavou**.

Dalším ředitelem v JAWA Moto od listopadové revoluce se stal v tomto roce **Ing. Vladimír Zasadil, CSC**.

Na základě konkursu vyhlášeného městem, byl **novým kronikářem** jmenován zaměstnanec místní železniční stanice **Petr Kastely**.

Končí se vyprávění poslední části o životě a vývoji obce. A až se jednou po letech bude sepisovat pokračování historie města, přejeme budoucím autorům, aby měli k dispozici aspoň tolik sepsaných pamětí, jako měl náš autorský kolektiv.

TÉMATICKÉ KAPITOLY

Žitka '08

ERBY DRŽITELŮ TÝNCE NAD SÁZAVOU

Petr Tybitancl

Tabule č. 1 – Erb Přemyslovců – na základě majestátních pečeti zhruba do poloviny 13. století. Tzv. Svatováclavská orlice (orel) – černá na stř. normanském štítě se zl. zbrojí – zobákem a nohama. Někdy se užívá výraz tzv. „Plaménková orlice“, protože orlice je skutečně pokryta červenými plaménky. Jenže takovéto vyobrazení pochází až z gotické doby (tuším nejstarší vyobrazení je v Pasionálu abatyše Kunhuty z počátku století nebo z doby kolem 1320) tak, jak to vidíme např. u P. Parlěře na náhrobcích Přemyslovců; na nejstarších pečetích přemyslovských panovníků žádné plamínky nejsou.

Tabule č. 2 – Erb českých králů: Přemysla Otakara II., Václava II. a posledního Václava III. tak, jako to vidíme na pečetích těchto panovníků s černým orlím (či supím) pérem zdobeným zlatými lipovými lístky (nebo někdy srdíčky).

I. 1187 :

ADLÉTA marké **Míšeňská**
dc. Otty Bohatého, markraběte Míšeňského
(z rodu saských Wettinů) a Hedvičky,
markrab. Bruniborské, (roz. 1198) † 1211,

II. 1198 :

KONSTANCIE ARPÁDOVNA, princ. Uhersk.,
dc. Bely III. krále Uherského, a jeho 2. mž.
Agnes, hrab. de Chatillon,
* kol. 1180, † 6. XII. 1240,

1. Erb českých knížat a králů do poloviny 13. století – tj. tzv. „Svatováclavskou orlicí“

2. Erb českých králů počínaje Přemyslem Otakarem II., Václavem II. a Václavem III.

Tabule č. 3 – Kolem roku 1318 se připomíná Oldřich z „Týnce“, první šlechtický držitel, původně zeměpanského majetku. Tento Oldřich je nejspíš totožný s Oldřichem, který se roku 1341 píše „z Kostelce“, nedalekého hradu, dnes zříceniny zvané Zbořený Kostelec (podle Dr. Tomáše Durdíka byl hrad založen asi králem Václavem II. na přelomu 13. a 14. století jako náhrada za ztracený Týnec nad Sázavou) a který dostal od krále Jana Lucemburského do zástavy (viz Ing. Dobr. Menclová „České hrady“ 1. díl sv. 365). Tento Oldřich pocházel z rodu Buziců, panského rodu – erbu kančí hlavy, avšak z větve, která užívala štít stříbrný, na rozdíl od většiny ostatních větví, které nosily kančí hlavu na štítě zlatém. Tato větev Buziců je známá jako Medkové z Valdeka (pozdější Zajícové z Valdeka), držela pak Týnec nad Sázavou až do roku 1469, kdy se připomíná poslední držitel Týnce, resp. určitého podílu panství, Protiva z Valdeka. Na této tabuli vidíme erb pánů z Valdeka jak asi vypadal na počátku 14. století a později erb Medků či Zajíců z Valdeka z druhé poloviny 14. a z 15. století, kdy je štít čtvrcen se zlatým zajícem. Kančí hlava zůstává na středním poli (na rozdíl např. od jejich významnějších příbuzných Zajíců z Hazmburka).

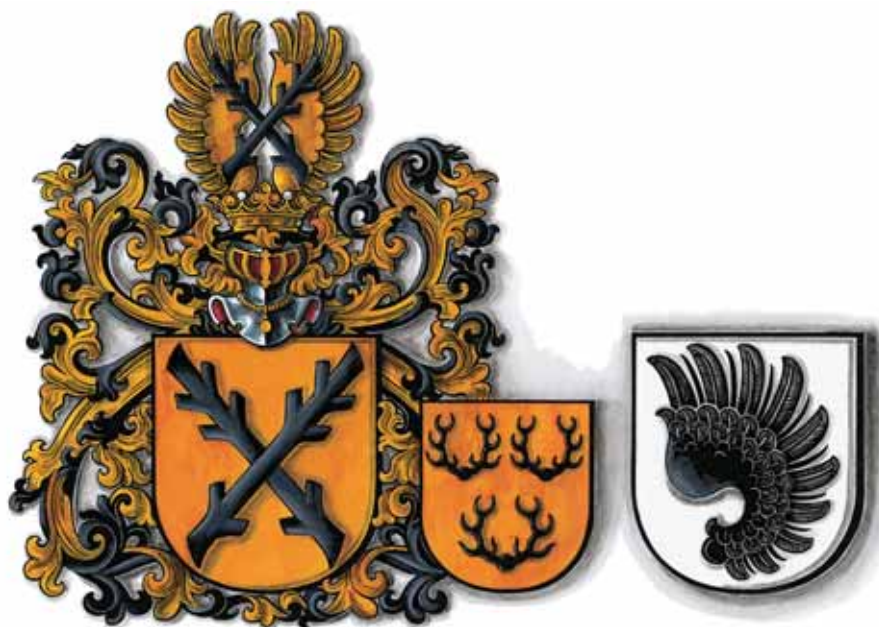
3. Erb Buziců – Oldřicha z Týnce, jinak též z Kostelce (viz text); a erb Medků z Valdeka

Tabule č. 4 – Dalším držitelem Týnce nad Sázavou byl Litvín Míčan z Klinštejna, z panského rodu Ronoviců, tedy dvou černých zkrřížených ostrvů na zlatém štítě, z něhož pocházejí např. p. Berkové z Dubé, Škopkové z Dubé (podle hradu Dubá v severních Čechách, nikoliv podle Dubé na Sázavě!), či p. z Lichtenburka aj. Jejich erb se liší hlavně klenotem. Po Litvínově smrti roku 1506 se stala poručnicí Litvínových dcer jeho vdova Magdaléna z Wrtby, která dostala jako dědický podíl Týnec. Roku 1525 se uvádí jako pán na Týnci Jindřich z Pomněnic, Magdalenin druhý manžel. Na této tabuli vidíme tedy erb Litvína z Klinštejna jako prvního manžela Magdaleny rozené z Wrtby († cca 1532) a jejího druhého manžela Jindřicha z Pomněnic (1525), z rodu pocházejícího z okolí Benešova, erbu černého křídla na stříbrném štítě, jak uvádí druhý díl „Atlasu pečeti“ sv. 228 a nezn. klenotu.

Tabule č. 5 – Erb Bernarda z Boršova († před rokem 1550), který koupil Týnec roku 1544, tj. s hradem, s dvorem a městečkem, od Ludmily z Klinštejna (dcery Litvína z Klinštejna a Magdaleny z Wrtby).

Tabule č. 6 – Pravděpodobně od Bernardovy dcery Anny z Boršova získal sňatkem týnecké zboží Jan Velemyský z Velemyševsi.

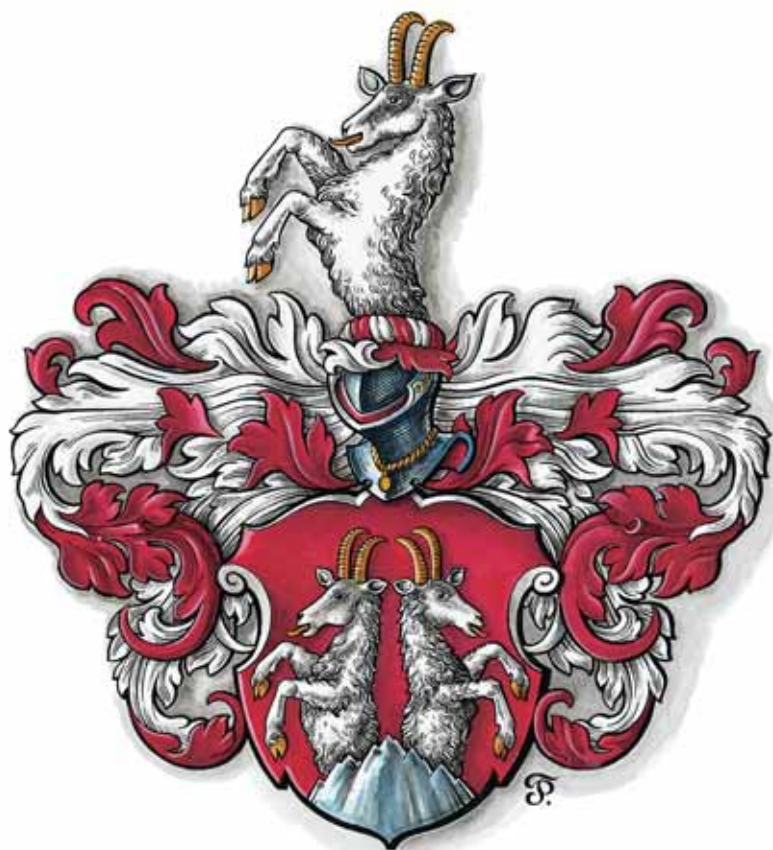
Janův vnuk Jaroslav Velemyský pak roku 1607 prodal Týnec s příslušenstvím Dorotě Hodějovské z Hodějova, rozené Hrzánové z Harrasova, vdově po Přechu

4. Litvín Míčan z Klinštejna z rodu Ronoviců, jeho manželka Magdalena z Wrtby
a její druhý manžel Jindřich z Pomměnic

5. Bernard z Boršova – manžel Míčanovy dcery

6. Jaroslav Velemyšský (Velemyšlovský) z Velemyšlevsi

Hodějovském a paní na nedalekém Konopišti. Od té doby jsou osudy Týnce nad Sázavou spojeny s tímto panstvím.

Tabule č. 7 – Alianční erb obou manželů Hodějovských, podle znakové desky nad hlavním vstupem do konopištského zámku, kteří v letech 1604–1605 provedli zásadní renesanční přestavbu dosavadního konopištského hradu.

Tabule č. 8 – Společný erb tří bratří. Po smrti Doroty Hodějovské z Harrasova zdělili spojené zboží Týnec s Konopištěm její synové Přeč Hodějovský a po jeho předčasné smrti připadl tento podíl bratru Bernardovi, který kromě toho držel ještě Milevsko (někdejší klášterní panství premonstrátů v jižních Čechách u Sedlčan), a který dokonce v září 1620 hostil na Konopišti krále Fridricha Falckého.

Týnec samotný držel pak další bratr Adam Hodějovský z Hodějova, který se rovněž aktivně zúčastnil stavovského povstání.

7. Přech Hodějovský a jeho manželka Dorota Hrzánová z Harrasova

8. Přech, Bernard a Adam Hodějovští z Hodějova – jejich synové a dědici

9. Albrecht Václav Eusebius z Waldsteina (*1583, zavražděn v Chebu 1634)
jako vévoda Frýdlantský – 1622–1623

10. Pavel Michna z Vacínova, hrabě (1627), † 1632 a jeho syn Václav Michna

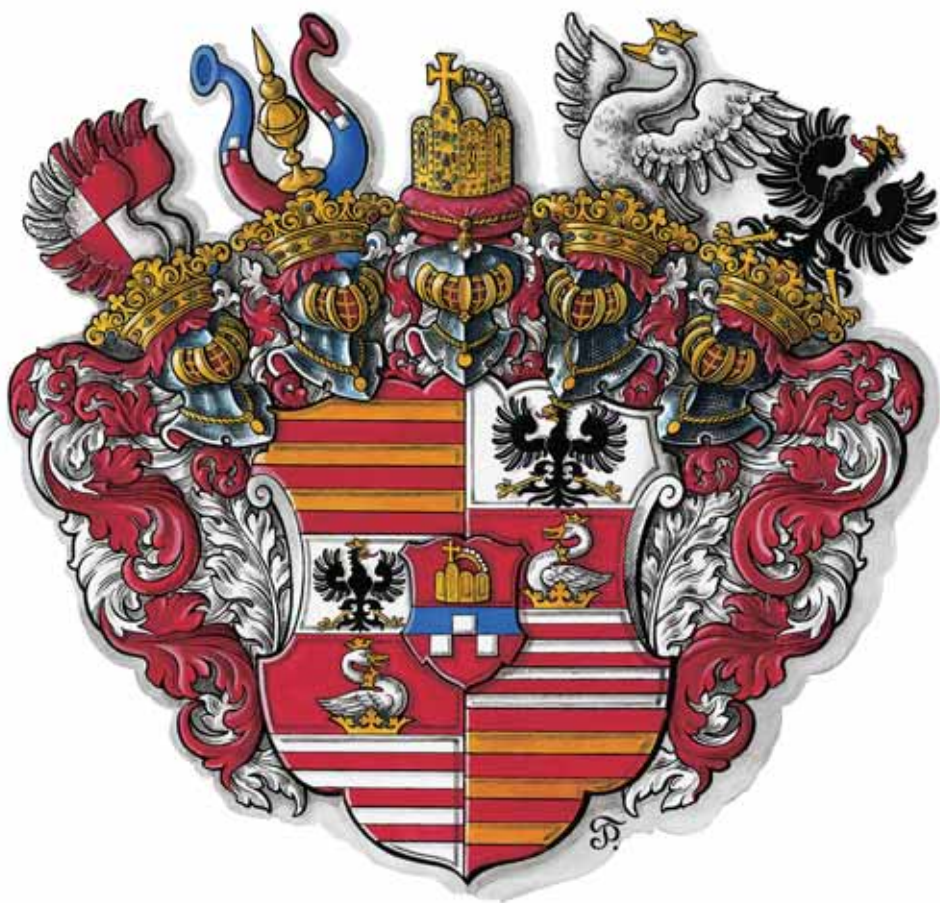
11. Jejich dědici, synovci (viz text) – erb svobodných pánů z roku 1622

Tabule č. 9 – Roku 1622 kupuje Týnec i s Konopištěm Albrecht Václav Eusebius z Waldsteina († zavražděn v Chebu roku 1634).

Tabule č. 10 – Hraběcí erb Pavla Michny z Vacínova, kterému roku 1623 prodává zmíněná zboží Albrecht z Waldsteina.

Tabule č. 11 – Zde se musíme zmínit o vývoji erbu Michnů z Vacínova: nejedná se o starý rod. Praotcem je Martin Michna vyučený koželuh a syn řezníka Pavla Michny pocházejícího z Lužice.

Koncem 16. století je Martin Michna, doložen v městské radě v Budyni nad Ohří, kde pak působil jako primas, kde vlastnil dvůr a dům na předměstí. Býval panským úředníkem ve službách Zbyňka Zajíce z Hazmburka a na Budyni a roku 1598 obdržel erb (půl zlatého zajíce v modrém poli) s predikátem z Vacínova. Oba jeho synové se přidali do protistavovského tábora za povstání v letech 1618–1620 a stoupali rychle v kariéře: oba bratři, tj. Pavel i Jiří Vilém, obdrželi nejprve rytířský stav s novým erbem roku 1617. Roku 1622 obdrželi oba bratři nejprve říšský panský stav, později v roce 1626 přiznán i pro Čechy.

12. Jiří Ludvík hrabě ze Sinzendorfu – 1671–1701

Roku 1627 pak byl zmíněný Pavel Michna z Vacínova, od roku 1623 nový pán na Týnci a Konopišti, povýšen do hraběcího stavu – a přiznán mu opět nový erb, jaký vidíme na tabuli č. 10.

Po jeho smrti v roce 1632 zdědil obě zboží syn Václav Michna z Vacínova († 1667). Po Václavovi přechází pak Týnec i s Konopištěm patrně na jeho bratrance Viléma Fridricha († před rokem 1680), nebo jeho synovce Karla Jiřího Václava († 1740), pána na Chýších. Tito Michnové však užívají pouze baronský erb z roku 1622, který vidíme na tabuli č. 11.

Tabule č. 12 – Důležité však je, že roku 1673 některý z těchto Michnů prodává zadlužené panství Týnec i s Konopištěm Jiřímu Ludvíku hraběti ze Sinzendorfu, příslušníku starobylého rakouského rodu, který od roku 1665 vlastnil panství Planou u Mariánských Lázní.